

Svalbard forskningspark

Etterevaluering, desember 2014

Erik Whist, Gro Holst Volden, Knut Samset, Morten Welde og
Inger Lise Tyholt Grindvoll

Etterevaluering av Svalbard forskningspark

Evalueringsrapport

Revisjonsnr: 1.5

Dato: 16. desember 2014

Evalueringsteam: Erik Whist (prosjektleder), Gro Holst Volden, Knut Samset, Morten Welde og Inger Lise Tyholt Grindvoll

Sammendrag.....	4
1 Om evalueringen: Bakgrunn og gjennomføring.....	11
2 Beskrivelse av prosjektet.....	13
2.1 Prosjektets innhold og målsetninger.....	13
2.2 Aktørene i prosjektet.....	15
2.3 Prosjektets historie og gjennomføring.....	19
2.4 Sammenfatning av situasjonen i 2014.....	21
3 Metode.....	24
3.1 Evalueringsmetodikk.....	24
3.2 Datainnsamling og analyse	25
3.3 Bruk av samlekarakter.....	25
4 Produktivitet.....	27
4.1 Prosjektets resultatmål	27
4.2 Tid.....	28
4.3 Kostnad.....	28
4.4 Kvalitet.....	30
4.5 HMS.....	31
4.6 Nytte av KS2.....	31
4.7 Konklusjon produktivitet	32
5 Måloppnåelse	33
5.1 Bedre samarbeid og mer effektivt samarbeid mellom Norsk Polarinstitutt og UNIS	33
5.2 Bedre og mer effektiv informasjonsvirksomhet om Svalbards særegne forhold	34
5.3 Synergieffekter ved utvikling og utveksling av kompetanse mellom UNIS, Norsk Polarinstitutt, Sysselmannen på Svalbard og Svalbard museum	35
5.4 Organiseringen av Forskningsparken	36
5.5 Konklusjon måloppnåelse	36
6 Virkninger	38
6.1 Institusjonene som var initiativtakere	38
6.2 Andre leietaker i Forskningsparken	40
6.3 Lokale institusjoner med et forhold til Forskningsparken	41
6.4 Lokalsamfunnet	42
6.5 Konklusjon om virkninger	44
7 Relevans.....	45
7.1 Prosjektets relevans i forhold til overordnede mål.....	45
7.2 Prosjektets relevans i forhold til behovet for norsk tilstedeværelse.....	47
7.3 Prosjektets relevans i forhold til behovet for forskningsvirksomhet.....	48
7.4 Prosjektets relevans i forhold til behovet for et differensiert næringsliv.....	50
7.5 Prosjektets relevans i forhold til behovet for universitetsutdanning på Svalbard.....	50

7.6	Konklusjon om relevans.....	51
8	Levedyktighet.....	52
8.1	Om kriteriet levedyktighet.....	52
8.2	Utviklingen i drifts- og vedlikeholdskostnader fremover	52
8.3	Utviklingen i forsknings- og utdanningsaktivitetene – ønsker og forventninger fra brukerne 54	
8.4	Langsiktig nytte og relevans av Forskningsparken	56
8.5	Byggets evne til å tilpasse seg endringer i behovene over tid.....	59
8.6	Alternative anvendelsesmuligheter.....	60
8.7	Konklusjon om levedyktighet.....	60
9	Samfunnsøkonomisk analyse	62
9.1	Kostnadseffektivitet	62
9.2	Konklusjon om kostnadseffektivitet.....	64
10	Konklusjoner	65
Vedlegg 1.	Personer som er intervjuet.....	67
Vedlegg 2.	Referanseliste	69
Vedlegg 3.	Kostnader betalt av leietakerne til Statsbygg, 2007-2013, fordelt på fem poster	71

Sammendrag

Forskningsprogrammet Concept ved NTNU har fått i oppdrag av Finansdepartementet å etterevaluere et større antall prosjekter som har gjennomgått ekstern kvalitetssikring etter at de er avsluttet og har kommet i driftsfase.

Denne rapporten dokumenterer en etterevaluering av prosjektet Svalbard forskningspark. Fokus har vært effektene av etableringen av Forskningsparken for brukere og samfunn. En har lagt til grunn det samme evalueringsformatet som i øvrige etterevalueringer i regi av Concept, som omfatter følgende seks evalueringskriterier: 1) produktivitet, 2) måloppnåelse, 3) virkninger, 4) relevans, 5) levedyktighet og 6) samfunnsøkonomisk lønnsomhet.

I desember 2000 vedtok Stortinget en startbevilgning for Svalbard forskningspark på 2 mill. kroner. Selve byggevedtaket kom i september 2002 og bygget stod ferdig i desember 2005.

Svalbard forskningspark omfatter i dag et bygg på 11 700 kvadratmeter. Det gjelder det opprinnelige bygget til Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) på 3 200 kvadratmeter (byggetrinn 1) og bygget som stod ferdig i 2005, bygg på 8 500 kvadratmeter (byggetrinn 2). Byggene fremstår som én enhet og overgangen mellom de to oppfattes som sømløs og uproblematisk.

I 2014 har følgende institusjoner lokaler i Forskningsparken:

Institusjon	Lokaler siden	Antall m2
Japan National Institute for Polar Research (NIPR)	2006	10 m2
Norsk Polarinstitutt	2006	1 424 m2
SINTEF	2006	15 m2
Studentsamskipnaden	2006	18 m2
Svalbard Museum	2006	2 356 m2
Svalbard Science Forum	2006	35 m2
Universitetet i Tromsø	2006	15 m2
Universitetssenteret på Svalbard (UNIS)	2006	7 707 m2
Aquaplan NIVA	2013	15 m2
Havforskningsinstituttet	2013	15 m2
Nansen Environmental and Remote Sensing Center (NERSC)	2013	Felles kontor
NTNU	2014	15 m2

UNIS eier og disponerer fortsatt sine opprinnelige arealer (byggetrinn 1) mens Statsbygg eier og leier ut byggetrinn 2. UNIS, Norsk Polarinstitutt og Svalbard Museum er leietakere av de arealer Statsbygg eier. Det er UNIS som fremleier lokaler til øvrige leietakere (både egne og de som leies av Statsbygg). Statsbyggs leietakere betaler NOK 4 916 pr m2. UNIS leietakere betaler NOK 8 008 pr

m2, som omfatter strøm og varme, renhold og vedlikehold, møbler, møterom, telefon og andre tjenester.

Det finnes ingen felles organisasjon for alle leietakerne i Forskningsparken, bare et brukerutvalg som kun består av UNIS, Norsk Polarinstitutt og Museet.

Nedenfor oppsummeres resultatet av evalueringen, sortert etter de seks evalueringskriteriene:

Produktivitet

- Tid

I følge styringsdokumentet skulle Forskningsparken ferdigstilles i desember 2005 og ble i samsvar med dette overlevert 5. desember dette året.

- Kostnad

Prosjektet ble vedtatt med en kostnadsramme på 400 mill. kroner og en styringsramme på 332 mill. (2003) kroner. Den faktiske sluttkostnaden var på om lag 320 mill. (2008) kroner som er under både kostnadsramme og styringsramme. Dette gir en samlet kvadratmeterpris på nybygg og ombygging på drøye 36 000 kroner.

- Kvalitet

Forskningsparken ble levert med forutsatt kvalitet, dog med det unntak at Svalbard Museum oppgir at utstillingsarealene ved innflytting ikke var optimale for utstilling. Men under alle omstendigheter er alle leietakere i dag enige om at Forskningsparken er et praktbygg som i alt vesentlig tilfredsstillende ulike brukeres forventninger. Lokalene oppfattes stort sett som funksjonelle og utformet slik at de tilrettelegger for kontakt mellom brukerne. Etter hvert som antall ansatte og studenter ved UNIS har økt og nye leietakere er kommet til, har plassmangel medført at press på arealer for kontorer, lesesaler, laboratoriefasiliteter og logistikk har økt. I løpet av de åtte årene bygget har vært i bruk har man kun hatt ett større teknisk problem. Etter relativt kort tid ble det klart at kobberrørene i bygget ikke fungerte med vannkvaliteten på Svalbard. På grunn av vannkvalitet og dårlig jording har rør sprunget lekk og vannlekkasjer oppstått. Det har blant annet ført til at gulvet i museet har blitt skiftet ut to ganger og at rørene nå skiftes ut til en kostnad på rundt 4 mill. kroner.

Samlet vurderes gjennomføringen og styringen av prosjektet å ha vært meget god. Sammenligner man med å bygge på fastlandet, er det likevel klart at en her kommer ut med en høy kvadratmeterpris.

Måloppnåelse

Statsbyggs styringsdokument hadde tre effektmål for prosjektet. Evalueringens konklusjoner om oppnåelsen av disse er omtalt under.

- Bedre samarbeid og mer effektivt samarbeid mellom Norsk Polarinstitutt og UNIS

De to institusjonene har ulik tilstedeværelse og virksomhet i Longyearbyen og samarbeidet må nødvendigvis preges av det. I styringsdokumentet angis felles behov for arealer til felt- og toktaktivitet som den viktigste felles interessen mellom de to. Begge organisasjonene har stort behov for utstyr til utrustning av feltekspedisjoner. Det er da også særlig samarbeidet om denne logistikkfunksjonen som nå i ettertid fremheves som verdifull og som er en stor forbedring i forhold til tidligere.

På forskningsområdet er samarbeidet mer krevende. Mens UNIS har hele sin vitenskapelige stab i Longyearbyen er det kun et fåtall av de ansatte ved Polarinstituttet som driver forskningsaktivitet med permanent utgangspunkt i Forskningsparken. Men likevel er det også her et betydelig samarbeid, mellom UNIS-forskere og Polarinstituttets forskere i Tromsø. Polarinstituttet er UNIS' fjerde største partner med hensyn på sampublisering, etter universitetene i Oslo, Bergen og Tromsø. Av 837 fagfelleverderte artikler med UNIS-bidrag publisert i årene 1994 til 2012 var 82 skrevet av forskere fra UNIS og Polarinstituttet i samarbeid. Det er særlig på fagområdet arktisk biologi hvor forskningssamarbeidet har størst omfang. Der er Polarinstituttet UNIS' tredje største samarbeidspartner.

En annen viktig samarbeidsarena er undervisning. Flere forskere fra Polarinstituttet underviser ved UNIS og for øyeblikket har Polarinstituttet fire Professor II stillinger ved UNIS.

- Bedre og mer effektiv informasjonsvirksomhet om Svalbards særegne forhold

Den informasjonsvirksomhet som genereres fra Forskningsparken er av to typer. For det første er det informasjon som følger av forskningsaktiviteten som skjer gjennom Forskningsparken og som utvilsomt har økt etter etableringen av denne. I tillegg til de enkelte leietakeres egen forskningsvirksomhet er det viktig å nevne Norges Forskningsråds Svalbard Science Forum (SSF) som fører oversikt over forskningsaktiviteter og fremmer forskningssamarbeid på Svalbard, og har blant annet ansvar for databasen RiS (Research in Svalbard).

Den andre typen informasjon er den som er rettet mot turister, hvor Svalbard Museum er helt sentral og dets etablering av Svalbardporten sammen med Svalbard Reiseliv, for turistrettet informasjon er meget viktig.

Forskningsparken er et signalbygg og har gode fasiliteter som egner seg for informasjon for ulike delegasjoner og benyttes mye i forbindelse med informasjon ved offisielle besøk. Ansatte i Forskningsparken blir da ofte benyttet.

- Synergieffekter ved utvikling og utveksling av kompetanse mellom UNIS, Norsk Polarinstitutt, Sysselmannen på Svalbard og Svalbard museum.

Omfanget av Polarinstituttets bidrag med kompetanse til UNIS har økt. Polarinstituttet har i dag fire medarbeidere i professor II stillinger og mange andre som deltar i undervisningen ved UNIS. Den andre veien deltar ansatte ved Polarinstituttet på ulike UNIS-kurs, men dette er først og fremst kurs om sikkerhet i forbindelse med feltarbeid.

Museet har en litt annen karakter enn Polarinstituttet og UNIS, men også det har et visst samarbeid med de andre to av byggets hovedaktører. Museet oppgir å være en aktiv formidlingsplattform for ny forskning i Arktis. Man får ofte forskere til å gi en populærvitenskapelig fremstilling av sitt arbeid og forskere har bidratt med tekstbeskrivelser av gjenstandene i museet. I tre år delte UNIS og museet en Professor II stilling som medførte mange foredrag på museet.

Utveksling av kompetanse med Sysselmannen er begrenset. Dette gjelder først og fremst miljøkrav for tillatelse til ulike former for forskningsvirksomhet og i forbindelse med praktisk samarbeid i tilknytning til jaging, bedøving og eventuell felling av isbjørn.

I sum virker effektmålene for etablering av Svalbard forskningspark å være nådd. Effektene er allikevel ikke veldig store, men en kan stille spørsmål ved om potensialet kanskje var mer begrenset enn det effektmålene antyder.

Prosjektets tittel er Svalbard forskningspark. Men prosjektet har i begrenset grad utviklet seg til å bli en forskningspark, med det innholdet et slikt konsept har for andre forskningsparker i Norge. I disse har man vanligvis en felles organisasjon hvor leietakerne, i tillegg til egne interesser, sammen har utviklet felles tiltak og prosjekter. Dette har man ikke i Svalbard forskningspark, som hovedsakelig oppfattes som et universitetscenter, hvor UNIS er helt dominerende.

Virkninger

Virkningene har vært viktigst for de brukerne av Forskningsparken som har lokaler der, og naturlig nok mest for dem som var initiativtakere og fikk lokaler der da bygget stod ferdig høsten 2005, og som dermed fikk mulighet til å realisere en ønsket vekst. Virkningene har vært størst for UNIS og Svalbard Museum.

For UNIS har det økte arealet medført at UNIS kunne tilby flere studieplasser og ansette flere i vitenskapelige, tekniske og administrative stillinger. Mens UNIS i 2006 kunne tilby til sammen 43 kurs på Bachelor-, Master- og PhD nivå var tallet på tilbudte kurs i 2013 økt til 76. Antallet årsverk for fast ansatte i vitenskapelige, tekniske og administrative stillinger økte fra 54 årsverk i 2006 til 85 årsverk i 2012. Antallet studenter økte fra 310 i 2005 til 497 i 2013. Det er særlig utenlandske studenter som tilstrekes UNIS. I 2013 er andelen norske studenter kun 35 prosent som er betydelige lavere enn målet på 50 prosent. Andelen ansatte som er norske er 50 prosent.

Svalbard Museum fikk et mye bedre lokale enn tidligere med helt andre utstillingslokaler. Besøktallene økte kraftig fra 18 500 i 2005 til 30 000 i 2013. Museet fikk også en helt annen mulighet til å eksponere informasjon om Svalbard enn tidligere.

For Norsk Polarinstitutt har virkningene først og fremst vært knyttet til forbedret logistikk og tilhørende support. NP har ikke økt sin aktivitet nevneverdig etter at de flyttet inn i Forskningsparken.

For Sysselmannen har etableringen av Forskningsparken ikke hatt noen direkte virkninger.

I tillegg til de nevnte institusjonene har 11 institusjoner etablert seg i Forskningsparken fra 2006 av. (fem i 2006, hvorav to senere forlot Forskningsparken, og fire nye institusjoner kom inn i 2013/2014). Dette er institusjoner som kun har hatt ett kontor – med unntak av Svalbard Science Forum med opprinnelig tre kontorer og nå kun to kontorer – og med tre eller færre ansatte. For disse institusjonene har virkningene først og fremst vært forankring og styrking av deres virksomhet på Svalbard, betydelig samhandling og utvikling av nettverk med andre forskningsinstitusjoner, bli en del av forsknings- og utdanningsaktiviteten ved UNIS, samt dra nytte av logistikkapasiteten i Forskningsparken og UNIS' sikkerhetsopplæring

Etableringen av Forskningsparken har også bidratt til en mer variert næringsutvikling, en styrking av befolkningsutviklingen og et mer variert sosialt miljø. Dette har vært særlig viktig i lys av en negativ utvikling for hjørnesteinsbedriften Store Norske. Longyearbyen Lokalstyre fremhever Forskningsparken som svært viktig for lokalsamfunnet.

Relevans

Evalueringskriteriet relevans er spørsmålet om prosjektet er i samsvar med viktige behov og prioriteringer i samfunnet og for sentrale brukergrupper. Under henvisning til norsk Svalbardpolitikk (særlig St. meld. nr. 9 (1999 – 2000) Svalbard) konkluderer styringsdokumentet med at «Prosjektet er

et viktig tiltak for å oppfylle de overordnede mål, delmål og virkemidler for Svalbardpolitikken». I vår vurdering har vi lagt til grunn målene for Svalbardpolitikken på fire områder:

- Prosjektets relevans i forhold til målet om norsk tilstedeværelse

Samlet sett representerer etableringen av Svalbard forskningspark en betydelig markering av norsk tilstedeværelse. Det gjelder her et meget spektakulært monumentalbygg og et utstillingsvindu for norsk historie og virksomhet på Svalbard for alle besøkende til Longyearbyen, som hadde om lag 40 tusen tilreisende (2012), hvorav om lag 30 prosent fra andre land enn Norge. Svalbard forskningspark med sitt museum og kantineområde har vært en første innfallspurt for besøkende og en storstue for lokalbefolkningen i flere år. Forhenværende direktør ved UNIS har opplyst at han i løpet av fem år holdt anslagsvis tusen foredrag for delegasjoner og besøkende, det gjaldt turistgrupper, stortingsdelegasjoner, forskergrupper, etc. Sett i lys av målet om å opprettholde norske samfunn på Svalbard er vurderingen derfor at prosjektet er relevant.

- Prosjektets relevans i forhold til behovet for forskningsvirksomhet

Forskningsvirksomheten på Svalbard er først og fremst forankret i Longyearbyen og Ny Ålesund. I Longyearbyen er Forskningsparken helt sentral, først og fremst med UNIS, som har samarbeidsavtaler med alle universitetene på fastlandet og et nært samarbeid med øvrige leietakere i Forskningsparken. Selv om Forskningsparken hovedsakelig rommer UNIS og bare i liten grad andre aktører på forskningsområdet, så fremheves Forskningsparken som en helt sentral hub for forskningsvirksomheten i Longyearbyen. Ettersom UNIS først og fremst er en undervisningsinstitusjon (som også i stor grad driver forskning), blir den en viktig arena fordi eksterne forskere også trekkes inn i undervisningen. Forskningsparken og UNIS er i begrenset grad i inngrep med forskningsvirksomheten i Ny Ålesund. Svalbard Science Forum (Norges Forskningsråd), som opererer ut fra Forskningsparken, er et viktig tiltak for å bedre samordningen av forskning på Svalbard, som i dag beskrives som ganske fragmentert.

- Prosjektets relevans i forhold til behovet for differensiert næringsliv

Mens bemanningen i kulldriften er redusert, har det vært vekst innen turisme, FoU-sektoren og særlig årsvekstproduksjonen ved UNIS, som er avgjørende for en videre utvikling for et differensiert næringsliv på Svalbard. Det er her viktig å merke seg at det også har vært en positiv utvikling i samhandlingen mellom Forskningsparkens leietakere og andre aktører, som ikke har vært rent forskningsbasert, men mer rettet mot forskningsbasert næringsutvikling.

- Prosjektets relevans i forhold til behovet for universitetsutdanning på Svalbard

Mens navnet på prosjektet og styrende dokumenter i det vesentlige omtaler forskning og i liten grad undervisning, er bygget i stor grad blitt benyttet som et undervisningsbygg. På denne bakgrunn kan man reise spørsmålet om prosjektets relevans og om det i det hele tatt er et behov for et universitetssenter på Svalbard. Kunnskapsdepartementet avklarer at fra departementets side som eier av UNIS AS dreide prosjektet seg om å etablere en infrastruktur for både forsknings og -undervisningsvirksomhet, med et ønske om å samle de miljøene, store og små, som forsket i Longyearbyen. Departementet har bevisst latt UNIS ekspandere og ta mer av plassen i Svalbard forskningspark. De minner om at UNIS helt fra starten har vært et universitetsprosjekt, og at det er denne institusjonen som var ryggraden i prosjektet med å etablere Forskningsparken.

Levedyktighet

Levedyktigheten til et bygg har minst to dimensjoner: For det første må selve bygget være holdbart over den tiltenkte levetiden, herunder med akseptable drifts- og vedlikeholdskostnader. For det

andre må den aktiviteten som foregår i bygget være relevant over hele levetiden. Vi har vurdert byggets levedyktighet ut fra fire forhold:

- Utviklingen i drifts- og vedlikeholdskostnader fremover

Både eieren, Statsbygg, og leietakerne ser for seg en jevn utvikling av drifts- og vedlikeholds-kostnadene fremover. Ordningen med kostnadsbasert fakturering for vedlikehold gjør at Statsbygg tar utfordringene etter hvert som de dukker opp og unngår etterslep. Det er ingen av informantene som kjenner til noen «tikkende bomber» som ville kunne innebære betydelige hopp i drifts- og vedlikeholdskostnadene. Utfordringen ligger i at husleieøkningen veltes over på eierne til de store aktørene og at det ikke er noen insentiver for å sikre effektivitet og kostnadskontroll hos leietakerne eller forvalteren. Dette har vært noe annerledes for mindre leietakere uten statlig finansiering, og det har vært tilfeller hvor noen har flyttet ut på grunn av høy husleie eller avstått fra å flytte inn.

- Utviklingen i forsknings- og utdanningsaktivitetene – ønsker og forventninger fra aktørene selv

Både UNIS og Svalbard Museum har vekstambisjoner. Mest omfattende er dette for UNIS, som ser for seg en dobling av studenttallene fra 450 til 900 og en økning fra 90 til 140 ansatte. Øvrige institusjoner har ikke slike ambisjoner og det er mer snakk om fortsettelse på dagens nivå. Samtidig er det interessant at i 2013 – 2014 var det tre nye institusjoner som ble leietakere.

- Langsiktig nytte og relevans av forsknings- og utdanningsaktivitetene

Det er bred enighet om at Norge fremover vil ha behov for polarforskning som tidligere og at dette sannsynligvis vil bli forsterket. Det politiske fokus på polarområdene er stort og vil etter all sannsynlighet vedvare. Norsk Svalbardpolitikk er avhengig av en robust bosetning. Det er bred enighet om at forskningsbasert virksomhet vil være en av pilarene for dette, særlig i lys av usikkerheten knyttet til kullbasert næringsvirksomhet.

Hvorvidt UNIS's ønskete utvikling av utdanningsaktiviteter og antallet studenter er realistisk, er noe usikkert. Kostnadene for den enkelte studieplass er langt høyere enn på fastlandet. Det er heller ikke sikkert at departementet vil fortsette å legge opp til økte studenttall når 50 prosent av studentene er utenlandske og ikke betaler studieavgift.

- Byggets evne til å tilpasse seg endringer i behovene over tid

Brukerne av bygget gir uttrykk for at det begynner å bli trangt. Det man nevner er lagerplass – særlig i forbindelse med ulike logistikkformål, behov for flere og større laboratorier, mer laboratoriestyr og flere utleiekontorer til nye leietakere, gjerne også lesesal for studentene. De som er intervjuet har ulike syn på hvilket potensiale som ligger i fortetting og tilpasning av bruken av bygget til nye og økte behov. Det er klart at den arkitektoniske utforming av bygget innvendig er slik at dette ikke er et fleksibelt bygg som lett kan tilpasses nye og økte behov. Det er noe av bakgrunnen for at man nå har startet arbeidet med et skisseprosjekt for en betydelig utvidelse av bygget.

Samfunnsøkonomiske betraktninger

I lys av de overordnede målene som begrunner Forskningsparken, vurderer vi det som både faglig uforsvarlig og lite interessant å skulle forsøke å prissette alle nytte- og kostnadsvirkninger og beregne den samfunnsøkonomiske lønnsomheten av prosjektet. Det ble heller ikke gjennomført noen samfunnsøkonomisk analyse i tidligfasen av prosjektet. Vi begrenser oss derfor til noen betraktninger rundt den samfunnsøkonomiske effektiviteten av det som skjer i Forskningsparken og som alternativt kunne skjedd på fastlandet.

En finner at både kostnaden per studentårsverk og kostnaden per publiseringspoeng er nær dobbelt så høy som ved sammenlignbare universiteter på fastlandet. Et annet moment nevnt over er at også kvadratmeterprisen ved å bygge på Svalbard er klart høyere enn for tilsvarende bygg på fastlandet.

Årsaken til disse forskjellene er selvsagt klimaet og de store avstandene til fastlandet. Samtidig kan det kanskje argumenteres for at tilbudet til studentene er bedre og således at kvaliteten på undervisningen ved UNIS er høyere enn den normalt vil være ved universiteter i tilsvarende fag på fastlandet. Studentene selv oppgir at det er «luksus» å studere ved UNIS, på grunn av lærertettheten, det store omfanget av feltarbeid, etc. Men ikke minst har Forskningsparken bidratt til tilstedeværelse på Svalbard og opprettholdelse av et stabilt samfunn i Longyearbyen. Flere mener derfor at UNIS og Forskningsparken er verdt merkostnaden ut fra politiske mål.

Det kan selvsagt diskuteres om det finnes mer kostnadseffektive måter å oppnå tilstedeværelse på, enn etableringen av Svalbard forskningspark og satsingen på forskning og et omfattende undervisningstilbud der. Vi har imidlertid ikke sett det som del av evalueringen å konkludere om hva dette skulle være.

Samlet vurdering

I avsnitt 3.3 er beskrevet hvordan man for de enkelte evalueringskriterier har konkludert karaktergivning fra 1 til 6, hvor 1 indikerer at prosjektet er mislykket i forhold til vedkommende evalueringskriterium og 6 indikerer at det er særdeles vellykket. I tabell 10.1 gjengis denne karaktergivningen.

Samlet vurderer evalueringsteamet at dette har vært et vellykket prosjekt, ikke minst i et operasjonelt perspektiv (gjennomføringen av byggeprosjektet), men også i et taktisk og strategisk perspektiv (konseptvalget).

Karaktergivning for evalueringskriteriene:

1. Produktivitet	2. Måloppnåelse	3. Virkninger	4. Relevans	5. Levedyktighet	6. Samfunnsøkonomi
6	4	5	5	5	3

1 Om evalueringen: Bakgrunn og gjennomføring

Forskningsprogrammet Concept har gjennomført en etterevaluering av prosjektet Svalbard forskningspark, som ble åpnet 26. april 2006. Forskningsparken innebærer en samlokalisering av de akademiske miljøene i Longyearbyen og en samling av infrastruktur og service for feltundersøkelser og publikumsaktiviteter.

Denne evalueringen inngår i en rekke etterevalueringer av store statlige investeringsprosjekter som i tidligfasen har vært gjennom Finansdepartementets ordning for ekstern kvalitetssikring. Evalueringene gjennomføres for å gi direkte tilbakemelding om nytten av prosjektene til berørte departementer, etater og til allmennheten. Men de inngår også som essensielt datagrunnlag i det arbeidet som gjennomføres av forskningsprogrammet Concept med å følge opp de såkalte KS-prosjektene over tid, og gi råd om utvikling og kvalitetssikring av prosjektforslag i tidligfasen. Dette er årsaken til at man har valgt å benytte samme evalueringsmetodikk for alle evalueringene. Ikke minst vil det gjøre det lettere å trekke konklusjoner på tvers av prosjekter, sektorer, tematisk, etc. når antallet evaluerte prosjekter blir større.

Concept-programmet har ansvaret for igangsetting av evalueringene, som i det alt vesentlige gjennomføres av eksterne fagmiljøer med evalueringsekspertise, basert på utlysning og innhenting av tilbud. I noen tilfeller kan forskere fra Concept-programmet inngå i teamene, og i enkelte tilfeller gjøres evalueringer i sin helhet av Concepts egne forskere. Dette er hovedsakelig begrunnet ut fra behovet for gjensidig kompetanseutvikling mellom eksterne miljøer og Concept-programmet.

Evalueringen av Forskningsparken på Svalbard ble gjennomført av Concept-programmets egne forskere. I tillegg var prosjektleder innleid fra firmaet Metier AS for å ta seg av prosjektledelse, tilrettelegging, datainnsamling, og endelig sammenstilling av evalueringsrapport. Evalueringsteamet for øvrig bestod av fire forskere som deltok under feltarbeidet og selve gjennomføringen av evalueringen og skrev evalueringsdelen av rapporten (kapittel 3 - 10). Arbeidet ble påbegynt i juni, med datainnsamling og kontakt med berørte departementer, etater og institusjoner. Evalueringsteamet hadde befaringer og samtaler med berørte parter på Svalbard 25. -28. august, i Tromsø 2. oktober og i Oslo 7. november.

Formålet med evalueringen av Svalbard forskningspark har vært å se på nytten og effekten av denne investeringen for brukere og samfunn. I evalueringen er det lagt til grunn følgende evalueringskriterier:

Produktivitet, som er avgrenset til selve investeringsprosjektet (Forskningsparken) og hvorvidt resultatmålene for henholdsvis kostnad, tid og kvalitet er nådd.

Måloppnåelse, som er vurderingen av hvorvidt effektmålene er oppnådd, det vil si behovstilfredsstillelsen for de aktuelle brukergruppene.

Virkninger, som gjelder andre forventete og ikke forventete positive eller negative virkninger for spesifikke målgrupper og andre interesserte og berørte.

Relevans, som er vurderingen av hvorvidt prosjektet er i samsvar med viktige prioriteringer i samfunnet og for viktige brukergrupper, altså om det er *behov* for det prosjektet leverer.

Levedyktighet, som gjelder det langsiktige, strategiske perspektiv for prosjektet. Dette vil da være om de positive effektene av prosjektet kan vedvare over hele levetiden.

Samfunnsøkonomisk analyse, hvor man ser på lønnsomheten, eller subsidiært kostnadseffektiviteten, av alternative løsninger for å oppnå den ønskede effekt i forhold til det behov som skal tilfredsstilles.

Evalueringen ble gjennomført av et team bestående av:

- Erik Whist, METIER, prosjektleder
- Gro Holst Volden, Concept-programmet, NTNU
- Knut Samset, Concept-programmet, NTNU
- Morten Welde, Concept-programmet, NTNU
- Inger Lise Tyholt Grindvoll, Concept-programmet, NTNU

Evalueringsteamet besøkte Longyearbyen i perioden 24. – 29. august og hadde intervjuer med

- Universitetssenteret på Svalbard (UNIS)
- Norsk Polarinstitut
- Svalbard Science Forum (Norges Forskningsråd)
- SvalSat (Svalbard Satellite)
- EISCAT (European Incoherent *Scatter* Scientific Association)
- Statsbygg
- Longyearbyen lokalstyre
- Sysselmannen på Svalbard
- Store Norske Spitsbergen Grubekompani

Deretter ble det gjennomført intervjuer med:

- Svalbard Museum
- Norsk Polarinstitut, Tromsø
- Statsbygg region nord, Tromsø
- Kunnskapsdepartementet
- Japan Institute for Polar Research (NIPR)
- Universitetet i Tromsø
- SINTEF
- Havforskningsinstituttet
- Nansen Environmental and Remote Sensing Center (NERSC)
- Aquaplan NIVA

I vedlegg 1 er listet opp de personer teamet har intervjuet.

I forbindelse med evalueringen har teamet gjennomgått en betydelig mengde dokumenter som er listet opp i vedlegg 2.

2 Beskrivelse av prosjektet

2.1 Prosjektets innhold og målsetninger

Svalbard forskningspark, slik det stod ferdig i 2006, er et bygg på 11.700 kvadratmeter. Bygget omfatter det opprinnelige bygget til Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) på 3.200 kvadratmeter og et nytt bygg på 8.500 kvadratmeter.

Det gamle bygget, som var UNIS opprinnelige bygg (omtales som byggetrinn 1), eies av UNIS, mens det nye bygget (som omtales som byggetrinn 2) eies av Statsbygg. Integreringen av det gamle UNIS bygget i det nye bygget var en av premissene for arkitektkonkurransen. UNIS, Norsk Polarinstitutt og Svalbard Museum leier lokaler av Statsbygg, mens øvrige leietakere leier lokaler av UNIS.

I avsnitt 2.2 er de institusjonene som har hatt en rolle i prosjektet omtalt.

Under er presentert målsetningene for prosjektet som lå til grunn for Stortingsvedtaket høsten 2002 om igangsetting av prosjektet og ytterligere målsetninger som er kommet til siden.

Samfunns mål

I sitt styringsdokument omtaler Statsbygg ulike utsagn av «samfunns mål-karakter» i St.meld. nr. 40 (1985-86) Svalbard og St.meld. nr. 9 (1999-2000) Svalbard. Det konkluderes med følgende sitat fra St.meld. nr. 9:

«Egen norsk forskningsvirksomhet og norske forskningsbaser er viktige virkemidler både for å oppfylle forpliktelser i Svalbardtraktaten med hensyn til bevaring av områdets særegne villmarks natur og for å ivareta nasjonale interesser og håndheve suverenitet.»

I St.meld. nr. 22 (2008-2009) Svalbard (etter at prosjektet var fullført), omtales de overordnede målene for Svalbardpolitikken. Av disse er det en målsetning som er direkte relevant for Forskningsparken:

- *Opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen.*

St.meld. nr. 22 oppgir fire mål for forskningspolitikken på Svalbard, som Forskningsparken skal være et virkemiddel for å oppnå:

- i. Forskning og høyere utdanning skal være en viktig del av norsk virksomhet på Svalbard i årene fremover*
- ii. Svalbard skal videreutvikles som plattform for internasjonal forskning, høyere utdanning og miljøovervåking.*
- iii. Norge skal være en sentral aktør innenfor kunnskapsutvikling på og om Svalbard*
- iv. All aktivitet skal være i tråd med overordnet hensyn til miljøet.*

Se kapittel 7 for en nærmere drøfting og vurdering av de ulike hensynene som overordnet begrunner prosjektet.

Effekt mål

I Statsbyggs styringsdokument oppgis at Utdannings- og forskningsdepartementet hadde definert følgende effekt mål for etablering av Forskningsparken:

- a) *Bedre samordning og mer effektivt samarbeid mellom Norsk Polarinstitutt (NP) og Universitets-senteret på Svalbard (UNIS)*
- b) *Bedre og mer effektiv informasjonsvirksomhet om Svalbards særegne forhold*
- c) *Synergieffekter ved utvikling og utveksling av kompetanse mellom UNIS, NP, sysselmannen på Svalbard og Svalbard museum*

Resultatmål

Statsbyggs styringsdokument oppgir følgende resultatmål for prosjektet:

1. *Prosjektet skal overholde styringsrammen 50/ 50 (P 50) (332 mill. kroner)*
2. *Bygge et bygg med høy kvalitet, og riktig standard spesielt mht. klimatiske og geografiske forhold (ref. byggeprogrammet)*
3. *Prosjektet skal ferdigstilles des. 2005 – ref. hovedfremstillingsplan datert 05.09.03*

Delresultatmål

Statsbygg oppgir følgende delresultatmål

- a) *Lave driftskostnader i ettertid som følge av riktig kvalitet på bygningsmessig utførelse og tekniske anlegg, samt riktig standard på bygningsmaterialer og tekniske anlegg*
- b) *Løsninger knyttet til energi og miljø skal virke gunstig på drift, energiforbruk, opplevelse av innemiljø og påvirkning av ytre miljø gjennom hele byggets levetid*
- c) *Bygget skal justeres for minimering av snø og vindforhold på tak og ved innganger*
- d) *Prosjektet skal levere et bygg som vil fungere effektivt både mhp. drift, adm. og undervisning inkl. spesialrom og kontorer iht. byggeprogram*
- e) *Etablere lokaler som tilfredsstillende oppbevaring og tilbakeføring av gjenstander historisk tilhørende Svalbard*
- f) *Byggeteknisk – mest mulig generalitet og mest optimale driftstekniske løsninger*
- g) *Funksjonell helhet (relatert til eksisterende tekniske anlegg og bygningsmasse)*
- h) *Gi besøkende god oversikt og forenklet orientering*
- i) *Knytte sammen ny og gammel bygningsmasse*

Suksesskriterier

I tillegg oppgir Statsbygg i styringsdokumentet følgende suksesskriterier:

- *Bygget skal oppleves som spesielt og særegent i Longyearbyen og tilfører kvalitet til det samlede bygningsmiljøet på UNIS og på stedet, det skal være av høy kvalitet med varig standard og godt klimatilpasset.*
- *Bygget innbyr til integrering og samarbeid mellom brukerne (synergieffekter)*
- *Bygget fungerer godt i forhold til eksisterende bygg (god påkopling)*
- *Prosessen i forbindelse med planlegging, bygging og overtakelse av nybygget gir brukere og andre involverte parter merverdi og eierskap til bygget*
- *Sluttkostnad treffer styringsmålet*

2.2 Aktørene i prosjektet

Det er mange institusjoner som har vært eller er aktører med forskjellige roller i forhold til Forskningsparken. I det følgende presenteres institusjonene i tre kategorier:

- Institusjoner som har vært aktører fra tidligfasen og frem til i dag
- Leietakere siden åpningen
- Andre aktører

Institusjoner har vært aktører i prosjektet fra tidligfasen og frem til i dag:

Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) ble opprettet i 1994 som en stiftelse av de den gang fire universitetene i Norge. I 1995 fikk UNIS sitt eget undervisningsbygg i Longyearbyen på 3 200 kvadratmeter. I 2002 ble UNIS omgjort til et heleid statsaksjeselskap med Kunnskapsdepartementet som eier.

UNIS var medlem av den gruppen som i 1999 fikk utarbeidet et skisseprosjekt for Svalbard forskningspark. UNIS var også medlem i Kontaktgruppen som bistod Statsbygg under gjennomføringen av prosjektet.

UNIS er ikke akkreditert som universitet, men hviler akkrediteringsmessig på de fire universitetene som opprinnelig opprettet senteret. Slik sett fungerer UNIS som en arktisk feltstasjon for fastlandsuniversitetene som spesialisere seg på grunnforskning og utdanning innen de høyarktiske disipliner.

NTNU, Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø og Universitetet for miljø- og biovitenskap er medlemmer av UNIS styre. Det er også Longyearbyen Lokalstyre. UNIS har samarbeidsavtaler med alle universitetene.

UNIS formål er å gi studietilbud og drive med forskning med utgangspunkt i Svalbards geografiske plassering. Studietilbudet skal være på universitetsnivå og fremstå som supplement til den undervisning som gis ved universitetene på fastlandet, og inngå i et ordinært studieløp som fører frem til grader på bachelor-, master- og doktorgradsnivå. Studietilbudet skal ha en internasjonal profil, og undervisningen skal foregå på engelsk.

I studieåret 2013-2014 ble det gitt undervisning i totalt 76 emner, hvorav 52 på master- og PhD.-nivå.

UNIS har fire studieretninger: Arktisk biologi, Arktisk geologi, Arktisk geofysikk og Arktisk teknologi.

UNIS disponerer totalt 7 707 kvadratmeter i Forskningsparken. Av dette er 3 200 kvadratmeter det gamle bygget (byggetrinn 1) som UNIS selv eier og 4 507 som UNIS leier av Statsbygg. UNIS disponerer totalt 66 prosent av lokalene i Forskningsparken.

UNIS garanterte i byggeprosjektet for leiekostnader for 11 kontorer som skulle brukes til eksterne leietakere og for fremtidig utvidelse av UNIS stab. Siden 2006 har UNIS hatt mellom seks og åtte eksterne leietakere. I tabell 2.2 er vist institusjoner som UNIS fremleier til.

I 2008 åpnet UNIS nordlyslaboratoriet Kjell Henriksen Observatoriet (KHO) som ligger på Gruve-7-fjellet 15 kilometer fra Longyearbyen.

UNIS finansieres over Kunnskapsdepartementets budsjett. I 2013 var bevilgningen til UNIS på 112,2 mill. kroner. I tillegg hadde UNIS prosjektinntekter til forskning på 49 mill. kroner (hovedsakelig Norges Forskningsråd) og inntekter fra konsulenttjenester og utleie på 14 mill. kroner.

UNIS har hatt en økning i ekstern finansiering til forskning fra 8 prosent av brutto inntekt i 2001 til 36 prosent i 2013.

I studieåret 2013 – 2014 var det 497 studenter fra 36 nasjoner som fulgte undervisning og 52 masterstudenter arbeidet med sine oppgaver. Dette tilsvarer 175 studentårsverk. 35 prosent av studentene er norske og 65 prosent fra andre land. Høsten 2014 er det 25 PhD studenter og 18 post doktorer.

Høsten 2014 er 85 personer ansatt ved UNIS hvorav 50 prosent er norske og 50 prosent er utenlandske. Av de norske kommer de fleste fra NTNU (en tredjedel) og fra Universitetet i Bergen. 18 prosent av studentene kommer fra andre nordiske land, mens av de andre utenlandske studentene kommer de fleste fra Tyskland (20 prosent) og fra Storbritannia (20 prosent).

Det er ca. 20 fulltids professorer, 21 professor II stillinger. Det var i løpet av 2013 omkring 170 gjesteforelesere. UNIS har etter hvert gått over fra åremålsstillinger til faste ansettelser av både vitenskapelig og administrativt ansatte.

UNIS-studenter og ansatte med familie utgjør 15 prosent av befolkningen i Longyearbyen.

Norsk Polarinstitutt (NP) er et direktorat under Klima- og miljødepartementet med ansvar for vitenskapelig forskning, miljøovervåkning og kartlegging i polarområdene (både Arktis og Antarktis). Polarinstituttet har 154 ansatte, hvorav 1/3 er forskere. I 1998 flyttet NP inn i Polarmiljøsentret (nå Framsentret) i Tromsø, hvor de fleste ansatte arbeider til daglig. I tillegg kommer de som er permanent på forskningsstasjonene i Antarktis, Longyearbyen og Ny-Ålesund. I 2012 hadde NP 15 årsverk på Svalbard, hvorav 10 i Longyearbyen og 5 i Ny-Ålesund. NP har nå 7 fast ansatte i Forskningsparken. Før denne ble åpnet var det bare 2 – 4 ansatte i Longyearbyen. NP leier i dag 8 kontorer (7 ansatte og 1 gjestekontor) og logistikkarealer på til sammen 1 424 m². NPs virksomhet i Forskningsparken er først og fremst knyttet til logistikk for NP-forskere som kommer for å gjennomføre ulike forskningsprosjekter.

Norsk Polarinstitutt var medlem av den gruppen som i 1999 fikk utarbeidet et skisseprosjekt for Svalbard forskningspark, og var også medlem i Kontaktgruppen som bistod Statsbygg under gjennomføringen av prosjekt.

Svalbard Museum er et natur- og kulturhistorisk museum for Svalbard og Arktis. Muséet ble åpnet i 1979 og fungerte frem til 2006 i det gamle grisefjøset. I april 2006 flyttet muséet inn Svalbard forskningspark. Museet var medlem i Kontaktgruppen som bistod Statsbygg under gjennomføringen av prosjekt.

I 2006 ble muséet organisert som en stiftelse av Longyearbyen lokalstyre, Store Norske Spitsbergen Kullkompani, UNIS, Norsk Polarinstitutt og Sysselmannen på Svalbard.

Svalbard Museum har nå 8 ansatte og leier 2 356 kvadratmeter av Statsbygg i Forskningsparken.

Svalbard Museum mottar et driftstilskudd fra Kulturdepartementet på 1,7 mill. kroner og vel 11,1 mill. kroner over Svalbardbudsjettet.

Besøktallet har økt fra 18 502 besøkende i 2005 til 38 000 i 2013.

I 2011 overtok Svalbard Museum ansvaret fra Sysselmannen for forvaltningen av Svalbards kulturhistoriske magasin.

Svalbard Museum har inntil nå fremleiet to kontorer til Svalbard Reiseliv AS. Det felles resepsjonsområde for Svalbard Museum og Svalbard Reiseliv kalles «Svalbardporten». Der gis det

turistinformasjon og miljøinformasjon parallelt med informasjon om museum og kulturminner. Svalbard Reiseliv flytter nå ut av Forskningsparken fordi lokalene er blitt for små. De kontorene de har leid vil nå bli disponert av museet. Svalbardporten vil forbli og museet vil fortsatt drive generell turistinformasjon, men ikke om det som gjelder ulike turistoperatørens virksomhet.

Statsbygg bisto i planleggingen av prosjektet og var byggherre for gjennomføringen av dette. Statsbygg er nå eier av Forskningsparken (med unntak av de arealer fra byggetrinn 1 som eies av UNIS). Statsbygg fremleier sine arealer til UNIS, Norsk Polarinstitutt og Svalbard museum og er ansvarlig for driften av hele Forskningsparken. Statsbygg har et eget kontor i Longyearbyen med ansvar for alle statseide bygg på Svalbard, og et eget driftskontor i Forskningsparken.

Under gjennomføringen av prosjektet var følgende departementer involvert gjennom en egen kontaktgruppe:

Kunnskapsdepartementet, er eier av UNIS og som finansierer UNIS. Departementet var oppdragsgiver for Statsbygg, sammen med Miljøverndepartementet og Justisdepartementet, og medlem i kontaktgruppen som bistod Statsbygg under gjennomføringen av prosjektet. Departementet la frem St. meld. nr. 39 (1998-99) Forskning ved et tidsskille, som omtaler universitetsstudiene på Svalbard, forskningssamarbeid og behov for ny infrastruktur.

Miljøverndepartementet, er overordnet departement for Polarinstituttet og for Riksantikvaren. Departementet var oppdragsgiver for Statsbygg, sammen med Kunnskapsdepartementet og Justisdepartementet, og medlem i kontaktgruppen som bistod Statsbygg under gjennomføringen av prosjektet. Departementet la frem St.meld.nr. 42 (1992-93) Norsk Polarforskning hvor det fastslås at forskning er en viktig del av norsk Svalbardpolitikk.

Justisdepartementet er overordnet Sysselmannen og Longyearbyen Lokalstyre. Departementet var oppdragsgiver for Statsbygg, sammen med Miljøverndepartementet og Justisdepartementet, og medlem i kontaktgruppen som bistod Statsbygg under gjennomføringen av prosjektet. Departementet la frem St.meld. nr. 9 (1999-2000) som omtalte Svalbard forskningspark for første gang.

Av disse departementene er det nå først og fremst Kunnskapsdepartementet, som eier av UNIS, som er en aktiv aktør i forhold til Forskningsparken.

Andre institusjoner som siden åpningen er eller har vært lokalisert til denne.

Svalbard Science Forum (SSF) ble opprettet av Norges Forskningsråd i 1998 som et instrument for koordinering av forskningen på Svalbard. SSF skal ivareta både faglig koordinering og praktisk tilrettelegging av forskningsvirksomhet, norsk så vel som internasjonal. SSF skal ivareta informasjonsvirksomhet om forskning på Svalbard, blant annet gjennom det oppgraderte datasystemet RiS (Research in Svalbard). Alle som søker Sysselmannen om tillatelse til å gjennomføre feltbasert forskning på Svalbard plikter å legge inn prosjektet sitt i RiS.

SSF har hatt lokaler i Forskningsparken siden denne åpnet i 2006. SSF har tre ansatte og leier to kontorer av UNIS på til sammen 35 kvadratmeter. Dette er en reduksjon fra tidligere 50 kvadratmeter med tre kontorer.

Både UNIS og NP er medlemmer i SSF.

EISCAT (European Incoherent Scatter Scientific Association) er en vitenskapelig internasjonal organisasjon som driver fire store radaranlegg for atmosfæreforskning, blant annet på nordlys. Teknikken som brukes kalles inkoherent spredning, og det er kun ca. ti radarer i verden som er i

stand til å bruke denne teknikken. Organisasjonen eies av forskningsråd og institutter i medlemslandene Finland, Japan, Kina, Norge, Storbritannia, Sverige og Tyskland.

EISCAT Svalbard Radar (ESR) befinner seg på Gruve 7-fjellet (Breinosa), ca. 8 km øst for Longyearbyen.

Da Forskningsparken ble åpnet, flyttet EISCAT umiddelbart inn. Etter hvert fant forskerne ved EISCAT ut at det var mer hensiktsmessig å ha kontorene sine på selve EISCAT stasjonen. Kontorene i Forskningsparken ble etter hvert lite brukt og ble sagt opp i 2011 etter at kontorene ved EISCAT stasjonen stod ferdig i 2010.

SvalSat (Svalbard satellittstasjon) henter ned data fra og laster opp instruksjoner til satellitter i polare baner. SvalSat, er en avdeling av Kongsberg Satellite Services as (KSAT), som eies 50 prosent av Kongsberggruppen og 50 prosent av Norsk Romfartssenter. Satellittstasjonen ligger på Platåberget, om lag 5 km vest for Longyearbyen.

SvalSat hadde lokaler i Forskningsparken fra 2006 til 2011 med kontorplass for tre personer som ble benyttet når været gjorde det umulig å ta seg opp til stasjonen. Årsaken til utflytting var kapasitetsproblemer i Forskningsparken og at UNIS ikke ønsket en leietaker som ikke benyttet kontoret hver dag.

Universitetet i Tromsø har leid et kontor siden 2006. Hensikten med dette var å ha en base for studenter og ansatte i Longyearbyen, øke universitetets synlighet, komme inn i det faglige miljøet i Forskningsparken og ha tilgang til biblioteket der. Kontoret har tre arbeidsplasser som disponeres av ansatte ved universitetet etter behov. Universitetet har ingen fast ansatte i Forskningsparken.

SINTEF har vært aktiv på Svalbard siden 1989 og har leid et kontor siden 2006. For SINTEF har det vært viktig å samarbeide med UNIS omkring alt som gjelder oljesøl i arktiske områder og arktisk teknologi, samt å ha tilgang til Forskningsparkens logistikk og sikkerhetsregime. Tidligere var det to personer som arbeidet i SINTEFs kontor. Nå er det kun én person.

Japan National Institute for Polar Research (NIPR) er aktiv på Svalbard og har nært samarbeid med Kjell Henriksen nordlysobservatoriet (UNIS) og med EISCAT. De har leid et kontor på 10 m² med en arbeidsplass siden 2006. Dette er basen for NIPR når de er på Svalbard og benyttes omkring fem ganger per år.

Havforskningsinstituttet besluttet i 2013 å leie et kontor i Forskningsparken for å kunne støtte opp om deres kontinuerlige aktivitet i havområdene rundt Svalbard. Mye av dette skjer i nært samarbeid med UNIS og Norsk Polarinstitutt. Havforskningsinstituttet har ingen fast ansatte i sitt kontor, som de leier sammen med NERSC.

Nansen Environmental and Remote Sensing Center (NERSC) besluttet i 2013 å leie et kontor sammen med Havforskningsinstituttet. NERSC har økende aktivitet mot forskning i Arktisk og behov for et sted å være. NERSC har en fast ansatt ved dette kontoret.

Aquaplan NIVA leide fra 2013 et kontor i Forskningsparken for en ansatt. Vedkommende går nå over i en fast stilling ved UNIS og Aquaplan har nå sagt opp kontoret.

NTNU leier et kontor fra oktober 2014. Bakgrunnen for dette er at NTNU ønsker å styrke synlighet og tilstedeværelse på Svalbard og fordi NTNU har mange studenter, professor II stillinger og gjesteforelesere ved UNIS. Det er ingen fast ansatte ved kontoret, som brukes etter behov.

Svalbard Reiseliv har leid to kontorer av Svalbard Museum og hatt felles resepsjon, som kalles «Svalbardporten». Der gis det turistinformasjon og miljøinformasjon parallelt med informasjon om

museum og kulturminner. Svalbard Reiseliv flytter nå ut av Forskningsparken fordi lokalene er blitt for små. De kontorene de har leid vil nå bli disponert av museet. Svalbardporten vil forbli og museet vil fortsatt drive generell turistinformasjon, men ikke om det som gjelder ulike turistoperatørens virksomhet.

Andre aktører som har et forhold til Forskningsparken

Sysselmannen på Svalbard har som ansvar å følge opp beslutninger som fattes av Storting og regjering. Oppgavene gjelder først og fremst miljøforvaltning, beredskap, politivirksomhet og sikre etterlevelse av Svalbardtraktaten.

Som representant for Riksantikvaren, var Sysselmannen med i den utredningsgruppe som i 1999 la frem skisseprosjektet for Svalbard forskningspark, og deretter medlem i Kontaktgruppen som bistod Statsbygg under gjennomføringen av prosjekt.

Longyearbyen lokalstyre ble etablert i 2002 som erstatning for det tidligere Svalbardrådet. Lokalstyret har myndighetsutøvelse innenfor arealplanområdet på utvalgte saksområder, ansvar for offentlig tjenesteyting og for utviklingsoppgaver, og likner den kommunale forvaltningen på fastlandet.

Longyearbyen lokalstyre var medlem i Kontaktgruppen som bistod Statsbygg i gjennomføringen av prosjektet og har nå en representant i UNIS styre.

Store Norske Spitsbergen Grubekompani var en viktig pådriver i det lokale initiativ som fikk frem «Næringsplan for Svalbard», som ble fremlagt i 1989, og hvor styrking av forskning i Longyearbyen fremheves som et viktig virkemiddel for å styrke bosetningen. St. meld. nr.22 (2008-2009) Svalbard, fastslår at kulldriften fremdeles er den viktigste bærebjelken i Longyearbyen lokalsamfunn.

Store Norske har konkrete samarbeidsprosjekter med UNIS, blant annet CO2 utvinning.

Utenriksdepartementet har ikke vært direkte involvert i prosjektet og Forskningsparken. Men ettersom Forskningsparken er et ledd i Norges strategi for å markere sin tilstedeværelse på Svalbard og Forskningsparken har en svært internasjonal profil, har også Utenriksdepartementet interesser knyttet til denne.

2.3 Prosjektets historie og gjennomføring

I 1989 la konsulentfirmaet Barlindhaug på oppdrag fra Næringsdepartementet og Store Norske Spitsbergen Grubekompani frem ”Næringsplan for Svalbard”, hvor styrking av forskning i Longyearbyen fremheves for å styrke bosettingen der.

I mai 1993 slo St.meld. nr. 42 (1992-93) Norsk Polarforskning fast at forskning er en viktig del av overordnet norsk Svalbardpolitikk, og at polarforskning skal være et virkemiddel for ivaretagelse av nasjonale interesser på flere områder. I meldingen gikk regjeringen inn for å etablere et arktisk kompetansesenter for forskning og undervisning på Svalbard, med den foreslåtte Stiftelsen Universitetsstudiene på Svalbard (UNIS) som kjerne.

I 1994 ble Stiftelsen Universitetsstudiene på Svalbard (UNIS) opprettet av de fire norske universitetene. UNIS hadde innledningsvis 20 studenter og opererte i leide lokaler hos Svalbard Næringsdrift.

I august 1995 fikk UNIS sitt eget undervisningsbygg på 3200 bto m².

I løpet av 1998 fikk UNIS stadig flere søkere og hadde totalt en oversøking i forhold til antall studieplasser. Ved utgangen av 1998 var det over 100 helårstudenter (250 personer) og 24 ansatte.

I januar 1999 fremla en utredningsgruppe med representanter fra UNIS, Norsk Polarinstitutt og Riksantikvaren/Sysselmannen et skisseprosjekt for utbygging av "Svalbard forskningspark". Prosjektet ble over en 16 måneders periode presentert for fem Stortingskomiteer, flere statsråder og øvrig politisk ledelse i Bondevik I regjeringen.

Lanseringen av et skisseprosjekt for Svalbard forskningspark var sammenfallende i tid med at det ble arbeidet med to stortingsmeldinger av betydning.

St.meld. nr. 39 (1998-99) Forskning ved et tidsskille, som ble fremlagt 11. juni 1999 omtaler universitetsstudiene på Svalbard, forskningssamarbeid og behov for ny infrastruktur. St.meld. nr. 9 (1999-2000) Svalbard, som ble fremlagt 29. oktober 1999, omtaler Svalbard forskningspark første gang. Men meldingen legger stor vekt på at en fremtidig vekst innen forskning og utdanning i Longyearbyen må skje innenfor eksisterende anlegg og etablert infrastruktur.

Mens regjeringen var noe avventende til forslaget om å bygge ut en forskningspark i Longyearbyen i tilknytning til UNIS, inntok Stortinget en mer aktiv pådriverrolle og uttalte ved behandlingen av St.meld. nr. 39, Innst. S. nr. 196 (1999-2000):

"Svalbard forskningspark er planlagt å være en samlokalisering av alle de akademiske miljøene i Longyearbyen, Svalbard Museum og et magasin for arkeologisk og kulturhistorisk materiale og evt. et informasjonscenter om Svalbards natur og miljø.

Komiteen mener at det er mulig å oppnå en betydelig synergieffekt ved en slik samlokalisering og anbefaler at man så raskt som mulig går videre med byggeplanene.

Komiteen mener at en måte å virkeliggjøre disse planene på kan være at Statsbygg står som utbygger med de aktuelle institusjonene som leietakere".

Stortingets aktive forhold til forskningsparken kom til uttrykk da Stortinget i desember 2000 i Budsjett Innst S. nr. 12 (2000 – 2001), hvor komiteen uttaler:

"Komiteen legger vekt på forskningens betydning for Svalbard og foreslår en startbevilgning på 2 mill. kroner til Svalbard forskningspark".

Dette var et rent stortingsinitiativ som ikke lå inne i regjeringens budsjettforslag. Prosjektets tidlige fase var således styrt av interessentene som hadde laget skisseprosjektet og et resultat av den aktive påvirkning disse hadde drevet overfor Stortinget og andre politiske aktører.

I perioden fra Stortinget vedtok startbevilgningen i desember 2000 fulgte regjeringen opp Stortingets beslutning ved årlige bevilgninger i statsbudsjettet for planlegging og bygging av forskningssenteret.

I perioden fra Stortinget i desember 2000 gjorde vedtak om startbevilgning på 2 mill. kroner og frem til den offisielle åpning i april 2006 er de viktigste milepæler og begivenheter følgende:

Tidspunkt	Begivenhet og milepæler
2001 - januar	Igangsettelse av arbeidene med romprogram / funksjonsanalyse / byggeprogram
2001 – februar - september	Oppdragsbrev til Statsbygg fra Kirke-, utdannings og forskningsdepartementet, Svalbardrådet, Miljøverndepartementet, Justis- og politidepartementet
2001 - september	Bevilgning på 7 mill. kroner til forprosjekt
2001 - november	Avgjørelse arkitektkonkurranse
2002 - september	St.prp. nr. 1 (2002-2003) bevilger 30 mill. kroner for igangsetting av byggeprosjektet
2002 - november	Forprosjekt avlevert
2002 - desember	Statsbygg foretar en egen usikkerhetsanalyse
2003 - april	Byggestart
2003 - november	Kvalitetssikring HolteProsjekt as
2005 - desember	Ferdigstillelse
2006 – april	Offisiell åpning

Det ble foretatt følgende kostnadsanslag for prosjektet:

- Forprosjekt 2002 Kostnadsramme 353 mill. kroner
- Justert etter anbudsåpning Kostnadsberegning 363 mill. kroner
- St.prp. nr. 63 (2003-2004) Kostnadsramme 400 mill. kroner
Styringsramme 332 mill. kroner
- Innst. S. nr. 250 (2003-2004) Stortinget slutter seg til en kostnadsramme på 400 mill. kroner og en styringsramme på 332 mill. (2003) kroner.

Prosjektet ble ferdigstilt to måneder før planlagt dato og til en faktisk kostnad på 320 mill. kroner, som var innenfor budsjettet. Det blir fremhevet at dette var ganske bemerkelsesverdig i forhold til de meget vanskelige byggeforhold på Svalbard og de store logistikkutfordringene som stilte uvanlig store krav til detaljprosjektering og transport av byggematerialer, som bare kunne foregå deler av året.

Under er sammenfattet de viktigste karakteristika ved Forskningsparken i 2014.

2.4 Sammenfatning av situasjonen i 2014

I tabell 2.1 er listet opp de institusjoner som i 2014 har lokaler i Forskningsparken og antall kvadratmeter hver av disse leier. Det fremgår også hvem som er utleier og for UNIS om utleide lokaler er fremleie av lokaler UNIS leier av Statsbygg (Byggetrinn 2) eller utleie av UNIS' egne lokaler (Byggetrinn 1).

Tabell 2-2 Institusjoner med lokaler i Forskningsparken 2014

Institusjon	M2	Kontorer	Ansatte	Merknader
UNIS	7 707 *)	Omfatter alle typer lokaler	85	*) 4 507 m2 leies av Statsbygg Byggetrinn 2 3.200 m2 egne leide lokaler Byggetrinn 1
Norsk Polarinstitutt	1 424 *)	8	7	*) 1 409 m2 leies av Statsbygg. Omfatter også logistikk arealene 15 m2 leies av UNIS
Svalbard Museum	2 356 *)		8	*) Leies av Statsbygg
Svalbard Science Forum	35 *)	2	3	*) Fremleies av UNIS Byggetrinn 2
NIPR	10 *)	1		*) Fremleies av UNIS Byggetrinn 2
Universitetet i Tromsø	15 *)	1	**)	*) Fremleies av UNIS Byggetrinn 2 **) Ingen faste
SINTEF	15 *)	1	1	*) Leies av UNIS egne lokaler Byggetrinn 1
Havforskningsinstituttet			**)	*) Felles kontor i UNIS egne lokaler Byggetrinn 1
NERSC	15 *)	1	1	***) Ingen faste, avhengig av prosjektaktivitet
Aquaplan NIVA	15 *)	1		*) Leies av UNIS egne lokaler Byggetrinn 1
NTNU	15 *)	1	**)	*) Leies av UNIS egne lokaler Byggetrinn 1 **) Ingen faste
Studentsamskipnaden	18 *)	1	2	*) Leies av UNIS egne lokaler Byggetrinn 1

Da Forskningsparkene åpnet i 2006 var det begrenset etterspørsel etter lokaler. Denne har øket, samtidig som UNIS har ekspandert. Dette har gjort at lesesalsplasser er omgjort til kontorarbeidsplasser for UNIS ansatte og en generell fortetting av kontorplassene. Det er særlig norske universiteter som nå ønsker kontorfasiliteter i Forskningsparken.

Statsbyggs leietakere – UNIS, Norsk Polarinstitutt og Svalbard Museum – betaler i 2014 NOK 4 916 pr kvm. som inkluderer både ordinær husleie, innvendig vedlikehold, brukeravhengige driftskostnader, energi og renhold.

UNIS har NOK 8.008 pr. kvm. som husleie for de kontorer de fremleier, hvor følgende inngår i leieprisen:

- Tilgang til møterom, kantine og bibliotek
- Resepsjonstjenester
- Posttjenester
- Strøm og varme
- Renhold og vedlikehold
- Møbler
- Telefon

Det er ingen felles organisasjon for Forskningsparken. Det eksisterer et brukerutvalg som jevnlig har møter med Statsbygg, men dette består kun av UNIS, Polarinstituttet og Museet.

UNIS er nå av den oppfatning at Forskningsparken er blitt for trang både i forhold til dagens situasjon og fremtidige utviklingsperspektiver. Det mangler både kontorer, lesesaler og lagerplass. UNIS har derfor, i samarbeid med Norsk Polarinstitutt og Svalbard Museum, startet arbeidet med et skisseprosjekt for Byggetrinn 3 med bistand fra Statsbygg.

3 Metode

3.1 Evalueringsmetodikk

Ex-post evaluering av prosjekter handler til syvende og sist om å vurdere i hvilken grad investeringen har vært vellykket, og dette må vurderes både i et kort- og langsiktig perspektiv. Hva som legges i begrepet vellykket vil avhenge blant annet av hvem man spør, hvilket ambisjonsnivå som er lagt til grunn, og hvilket tidsperspektiv man har hatt. Evalueringene er formelle øvelser som tar utgangspunkt i prosjektets formelt avtalte mål, og der en vurderer prosjektet både i et operasjonelt, taktisk og strategisk perspektiv. Ettersom det gjelder store, statlige investeringer, tilstrebes en vurdering i et bredt, samfunnsmessig perspektiv.

Det handler altså om vellykkethet på tre nivåer knyttet til de tre nivåene av måloppnåelse som er beskrevet i prosjektets styringsdokument:

- Operasjonell vellykkethet: Det vil si at leveransen foreligger som avtalt – og er produsert på mest mulig kostnadseffektiv måte.
- Taktisk vellykkethet: Tiltaket gir opphav til størst mulig nytte/måloppnåelse for brukerne, sidevirkninger er optimalisert – og tiltaket er formåls effektivt.
- Strategisk vellykkethet: Tiltaket bidrar samlet sett til en samfunnsmessig ønsket utvikling over tid – og tiltaket som har frembrakt denne utviklingen er samfunnsøkonomisk effektivt.

I denne evalueringen er det lagt til grunn en målorientert evalueringsmodell bestående av fem kriterier som til sammen dekker de tre nivåene av vellykkethet nevnt over (Rosenberg m.fl. 1970). Modellen har fått betydelig spredning internasjonalt, og er etablert som anbefalt metode blant annet i FN, EU og OECD. I tillegg gjøres en enkel samfunnsøkonomisk analyse. Evalueringsmodellen består dermed av seks overordnede evalueringskriterier som er listet i tabell 3.1.

Tabell 3-1 Sammenstilling av evalueringens overordnede evalueringskriterier og tolkningen av disse

Evalueringskriterier	Evalueringsspørsmål
1. Produktivitet	<ul style="list-style-type: none">▪ Ble resultatmålene for henholdsvis kostnad, tid og kvalitet realisert som avtalt?▪ Kunne arbeidet vært gjort billigere, raskere eller med bedre kvalitet?
2. Måloppnåelse	<ul style="list-style-type: none">▪ Ble de avtalte effektmålene realisert?▪ I hvilken grad vurderes prosjektet å ha bidratt til dette?
3. Virkninger	<ul style="list-style-type: none">▪ Vurdering av alle konsekvenser som kan tilbakeføres som resultat av tiltaket, både positive og negative, tilsiktede og utilsiktede, for målgruppen og for andre berørte parter.
4. Relevans	<ul style="list-style-type: none">▪ Er prosjektet i samsvar med viktige prioriteringer i samfunnet og for viktige brukergrupper? Med andre ord, er det behov for det prosjektet leverer?
5. Levedyktighet	<ul style="list-style-type: none">▪ Vil de positive effektene av tiltaket vedvare over tid? Økonomisk, miljømessig, sosialt, institusjonelt, fordelingsmessig, etc.
6. Samfunnsøkonomisk analyse	<ul style="list-style-type: none">▪ Er tiltaket effektivt i et samfunnsøkonomisk perspektiv? Primært: er tiltaket lønnsomt? Sekundært: er tiltaket kostnadseffektivt?

3.2 Datainnsamling og analyse

Med utgangspunkt i de seks overordnede evalueringskriteriene, handler evalueringen om å velge ut et sett med mer konkrete forhold som skal undersøkes, såkalte indikatorer, og identifisere tilhørende databehov. Indikatorsett og datainnsamling må alltid tilpasses det enkelte prosjekt som evalueres. Her vil en ivareta flere hensyn, ikke minst informasjonens kvalitet (validitet og reliabilitet), men også tilgang på tid og ressurser – evaluering er ikke forskning og en må derfor i mange tilfeller nøye seg med hva som er «godt nok» innenfor realistiske rammer. Triangulering er et nøkkelord, det handler om å ta en bred tilnærming og balansere ulike kilder og analyseformer for å besvare de samme spørsmålene fra ulike vinkler. Til sammen skal indikatorene gi et svar på i hvilken grad en har lyktes på hvert av områdene. Nedenfor omtaler vi kort de valgene som er gjort i denne evalueringen. De konkrete evalueringsspørsmålene, indikatorene og tilhørende datakildene som er benyttet, beskrives nærmere i de enkelte evalueringskapitlene 4-9. Samlet vurdering og konklusjon fremgår i kapittel 10.

Evalueringen i dette tilfellet har lagt opp til et nøkternt ambisjonsnivå med hensyn til tallfesting og verdsetting, men med et forsøk på å kartlegge og vurdere alle vesentlige virkninger av Svalbard forskningspark. I evalueringen har en lagt vekt på å triangulere metoder og informasjonskilder, for å kunne trekke konklusjoner med tilstrekkelig grad av sikkerhet. En del av underlaget for evalueringen ble hentet inn via dokumentgjennomgang av relevante Stortingsdokumenter, studier og utredninger vedrørende forarbeidene og gjennomføringen av prosjektet, om Svalbardpolitikken, forskningsvirksomheten og samfunnsutviklingen på Svalbard, etc., se vedlegg 2

Mye av informasjonen ble samlet inn gjennom til dels omfattende samtaler med sentrale aktører innen samfunnsledelse, forskning og næringsliv på Svalbard - fra Sysselmann til studenter - som til sammen har gitt god dybde- og breddeforståelse av problemstillingene, og til dels har gitt innblikk i andre effekter enn de man i utgangspunktet hadde tenkt på. Kvaliteten på dybdeintervjuene har i stor grad sammenheng med bruken av en felles relativt bred intervjuguide som ble benyttet, som omfattet alle de seks evalueringskriteriene.

3.3 Bruk av samlekarakter

I alle etterevalueringene som er gjennomført i regi av Concept-programmet har man bedt evaluators om å oppsummere sin vurdering for hvert evalueringskriterium med en karakter mellom 1 – 6, som en kvantitativ indikasjon på vellykkethet. Karakter 1 indikerer at prosjektet er helt mislykket og 6 at det er særdeles vellykket.

Det må selvsagt tas betydelig forbehold når det gjelder tolkning og bruk av slik karaktergivning på tvers av prosjekter. Tidligere evalueringer viser da også at vurderingene som gjøres av ulike evaluators ikke alltid er kalibrerte og sammenlignbare. Valget av indikatorer, men også avgrensning av evalueringsojektet, kan variere, og det er neppe hensiktsmessig å forsøke å standardisere dette. Det må i tillegg påpekes at det er en ordinal skala som brukes og den er ikke et uttrykk for mengde eller verdi. Allikevel anses det som nyttig å oppsummere resultatene på denne måten, som et utgangspunkt for komparative analyser hvor en selvfølgelig må gå dypere ned i materialet.

Vår intensjon er at hele skalaen kan benyttes, men allikevel slik at 1 forbeholdes uvanlig dårlige resultater og 6 uvanlig gode. Det er nærliggende å eksemplifisere dette med kriteriet produktivitet, siden en her gjerne bruker kvantitative indikatorer som varierer lite mellom prosjektene. En kan da si at en seks krever at prosjektet både har kommet innenfor styringsrammen og tidsfristen med god margin og at produktet får toppscore på de fleste kvalitetsparametere. I tillegg må en selvsagt forsikre seg om at resultatmålene i utgangspunktet var tilstrekkelig ambisiøse i forhold til ressursene

som lå til grunn. Omvendt bør eneren benyttes dersom prosjektet har en ikke-ubetydelig overskridelse av både styrings- og kostnadsramme, overskrider tidsplanen og/eller leverer et produkt som ikke er godt nok.

4 Produktivitet

Evalueringskriteriet produktivitet handler om gjennomføringen av selve investeringsprosjektet og om hvorvidt prosjektorganisasjonen har lyktes i å omsette ressurser til leveranser. Produktivitet dreier seg om prosjektets resultatmål – eller nærmere bestemt om målene for henholdsvis tid, kostnad og kvalitet ble nådd som avtalt. Vi har også inkludert HMS som en egen indikator fordi dette svært ofte benyttes ved vurdering av om prosjektgjennomføringen er vellykket.

4.1 Prosjektets resultatmål

Prosjektets styringsdokument angir tre resultatmål for prosjektet:

1. Prosjektet skal overholde styringsrammen 50/50-nivå (P50)
2. Bygge et bygg med høy kvalitet, og riktig standard spesielt mht. klimatiske og geografiske forhold /ref. byggeprogrammet).
3. Prosjektet skal ferdigstilles des. 2005 – ref. hovedfremdriftsplan datert 05.09.2003.

I tillegg nevner man også en rekke delresultatmål:

- Lave driftskostnader i ettertid som følge av riktig kvalitet på bygningsmessig utførelse og tekniske anlegg, samt riktig standard på bygningsmaterialer og tekniske anlegg
- Løsninger knyttet til energi og miljø skal virke gunstig på drift, energiforbruk, opplevelse av innemiljø og påvirkning av ytre miljø gjennom hele byggets levetid
- Bygget skal justeres for minimering av snø og vindforhold på tak og ved innganger
- Prosjektet skal levere et bygg som vil fungere effektivt både mhp. drift, adm. og undervisning inkl spesialrom og kontorer iht byggeprogram
- Etablere lokaler som tilfredsstillende oppbevaring og tilbakeføring av gjenstander historisk tilhørende Svalbard
- Byggteknisk – mest mulig generalitet og mest optimale driftstekniske løsninger
- Funksjonell helhet (relatert til eksisterende tekniske anlegg og bygningsmasse)
- Gi besøkende god oversikt og forenklet orientering
- Knytte sammen ny og gammel bygningsmasse

I tillegg angir styringsdokumentet suksesskriter for prosjektet:

1. Bygget skal oppleves som spesielt og særegent i Longyearbyen og tilføre kvalitet til det samlede bygningsmiljøet på UNIS og på stedet, det skal være høy kvalitet og med varig standard og godt klimatilpasset.
2. Bygget innbyr til integrering og samarbeid mellom brukerne (synergieffekter).
3. Bygget fungerer godt i forhold til eksisterende bygg (god påkobling).
4. Prosessen i forbindelse med planlegging, bygging og overtakelse av nybygget gir brukerne og andre involverte merverdi og eierskap til bygget.
5. Sluttkostnad treffer styringsmålet.

Til sammen er dette svært mange målsetninger som dels er overlappende. I tabell 4.1 er listet opp relevante som prosjektets produktivitet er evaluert mot.

Tabell 4-1 Resultatmål for Svalbard forskningspark

Målsetning	Indikator
Prosjektet skal ferdigstilles des. 2005	Tid
Prosjektet skal overholde styringsrammen (P50)	Kostnad
Bygget skal oppleves som spesielt og særegent	Kvalitet
Bygget innbyr til integrering og samarbeid mellom brukerne	
Bygget fungerer godt i forhold til eksisterende bygg	
Bygget skal justeres for minimering av snø og vindforhold på tak og ved innganger	
Lokalene tilfredsstiller brukernes behov	HMS
Ingen alvorlige ulykker	

4.2 Tid

Forskningsparken skulle ifølge styringsdokumentet ferdigstilles til desember 2005. Det lyktes man med. Bygget ble levert i september 2005 og formelt overlevert etter en mindre ombygging 5. desember. Den offisielle åpningen var 26. april 2006.

Hvorvidt byggetiden var ambisiøs nok, kan være vanskelig å vurdere idet det er ingen tilsvarende bygg på Svalbard. Forskningsparken er flere ganger større enn noen annen bygning på Svalbard. Det, og de spesielle klimatiske og miljømessige forholdene, ga utfordringer og usikkerhet med hensyn på logistikk. Enkelt kan man si at hvis man hvis det undervegs i et byggeprosjekt på Svalbard dukker opp behov for materialer eller løsninger som man ikke har planlagt for så er det ikke bare å dra innom det lokale byggevarhuset. Når alt må fraktes fra fastlandet, må byggeprosesser planlegges nøye.

4.3 Kostnad

I de første planene for forskningsparken ble utbyggingskostnaden anslått til 95 mill. kroner i den tidens kroneverdi (Normannsen, 1999). Etter hvert økte kostnadsestimater til rundt 200 mill. kroner (Gustad, 2001). Stortingets investeringsbeslutning ble gjort i St.prp. nr. 63 (2003-2004) hvor prosjektet ble gitt en kostnadsramme på 400 mill. kroner og en styringsramme på 332 mill. (2003) kroner. Byggingen var på dette tidspunktet allerede igangsatt.

Den faktiske sluttkostnaden ble om lag 320 mill. kroner (i 2008-kr) – betydelig under kostnadsrammen og også under styringsrammen. Det gir en kvadratmeterpris på nybygg og ombygging om lag 36 000 kroner.

Det er åpenbart og også i tråd med Statsbygg sin oppfatning at man kunne ha bygget et rimeligere bygg med samme funksjonalitet, men da hadde man ikke fått det signalbygget som man ønsket.

Planlegging og kostnadsoverslag

Et byggeprosjekt på Svalbard setter strenge krav til planleggingen. Dette gjelder spesielt fordi det er dyrt å frakte utstyr om vinteren når havnene er frosset og all transport skjer med fly, og fordi noen aktiviteter må være gjort til spesielle tider på grunn av vær- og vindforhold. Prosjektledelsen la derfor ned mye ressurser i planleggingsfasen. Dette bidro til at prosjektgjennomføringen gikk bra.

Det ble gjennomført prekvalifisering av entreprenører med vektlegging på kompetanse. Bygging av Svalbard forskningspark var en attraktiv jobb for entreprenørene, og den håndverksmessige utførelsen på byggeplassen var meget god.

Kontraktstyring

På grunn av de spesielle utfordringene knyttet til bygging i polare strøk, ble kontraktene inngått etter en begrenset anbudskonkurranse der dokumentert kompetanse var vesentlig for valg av entreprenør. Det ble satt krav til leverandørens soliditet, kapasitet og gjennomføringskompetanse tilpasset den enkelte entreprisen. De entreprenørene som ble prekvalifisert leverte, med ett unntak, også tilbud. Markedet bidro positivt til at det ble god konkurranse om entreprisene i prosjektet. Kontraktene ble organisert som byggherrestyrte sideentrepriser og ble inngått om lag seks måneder før transport til Svalbard slik at entreprenørene fikk på plass materiell som skulle skipes med første båt. Denne kontraktstrategien anses som en suksessfaktor for prosjektet. Man anser at alternativet totalentreprise, og som ble foreslått av KS-rådgiver, ville medført høyere kontraktspriser grunnet den store risikoen ved bygging på Svalbard.

Prosjektstyring

Prosjektstyringen i prosjektet ble delt mellom prosjektleder og byggeleder. Samarbeidet mellom disse to fungerte godt. Prosjektleder sikret god kontroll over kostnadene gjennom kontrakter der sluttoppgjøret var fastsatt før fysisk oppstart på stedet. Dette eliminerte fordyrende endringer initiert av entreprenørene. I tillegg styrte prosjektleder mot et styringsmål lavere enn den styringsrammen etaten hadde fått tildelt. Den kostnaden prosjektlederen oppga som sitt styringsmål er om lag den samme som den faktiske kostnaden for prosjektet. Kuttlisten som ble foreslått ved KS2 ble vurdert til ikke å være reell fordi de foreslåtte kuttene måtte implementeres før prosjektet vil være klar over eventuelle kostnadsoverskridelser.

Statsbygg mener at entreprenørene satte sine beste folk på prosjektet. Det var attraktivt å arbeide på Svalbard og med dette prosjektet.

Usikkerhetsstyring

Det ble lagt stor vekt på å redusere usikkerheten før byggeperioden så mye som mulig, siden forholdene på Svalbard begrenser mulighetene for endringer og tilpasninger underveis. Prosjektet gjennomførte flere risikoreduserende tiltak før gjennomføringsfasen til prosjektet. Det viktigste tiltaket var nok at man forhandlet fysisk sluttoppgjør før fysisk oppstart på stedet. Avvikrisiko ble dermed flyttet fra byggherre til entreprenør.

Det ble gjennomført to usikkerhetsanalyser - ved skisseprosjekt og ved forprosjekt. Funnene fra disse ble tatt inn i grunnlaget for styringen, og tiltak ble iverksatt for å forhindre at risikoen inntraff. Det ble ikke gjennomført usikkerhetsanalyser etter forprosjektet.

Alle suksessfaktorene definert ved KS2 ble godt ivaretatt i prosjektet, og prosjektet gikk ikke i noen av de definerte fallgruvener. Identifisert hendelses- og estimatusikkerhet var relevant, men fordi KS-rapporten ble utarbeidet så sent i byggeprosessen var denne usikkerheten mer eller mindre kjent fra før.

4.4 Kvalitet

Svalbard forskningspark er et praktbygg og Longyearbyens største bygning. Både studenter ved UNIS og de som har sin arbeidsplass der gir tilbakemelding om at bygget er en inspirerende plass å arbeide. Det er ingen tvil om at bygget oppleves som spesielt og særegent.

I planleggingen og gjennomføringen av byggeprosjektet var det en tett kontakt mellom brukere, Statsbygg og arkitekten. En representant for UNIS oppgir at prosessen «gikk over all forventning». Polarinstittuttet oppgir også at de var fornøyde med denne delen av prosessen. Svalbard Museum oppgir imidlertid å være mindre fornøyde og hevder at de ikke har hatt innflytelse på museumsdelens utforming. Det kan skyldes utskifting av personell i museet i denne perioden, men resultatet ble uansett at utstillingsarealene ved innflytting ikke var optimale for utstilling. Blant annet hadde museet svært begrenset bruk for vinduer. Siden har man kledd igjen vinduene innenfra for å ha vegger å stille ut på. At butikkdelen var plassert ved inngangen var også uheldig og motsatt av hva som vanligvis gjøres i museer. I dag er museets utforming ingen utfordring, men man oppgir å savne et rom for fotoutstillinger eller kunstutstillinger.

Som en del av prosjektet skulle eksisterende UNIS-bygg på stedet bygges om og integreres i det nye bygget. Overgangen mellom de to byggene oppfattes som sømløs og uproblematisk.

I utformingen ble det også lagt vekt på at bygget skulle innby til integrering og samarbeid mellom brukerne. De ulike aktørene i bygget oppgir at det ikke er noen forhold ved bygget som forhindrer samarbeid. At ulike aktører er lokalisert under samme tak har lettet kontakten mellom miljøene. Det som fungerer spesielt bra er samarbeidet mellom logistikkavdelingene til UNIS og til Polarinstittuttet, som deler på verksted og lagerlokaler. Begge parter oppgir imidlertid at lagring av utstyr med fordel kunne vært på ett sted. Plassmangel i forskningsparken medfører at utstyr må lagres i eksterne ruhaller.

Med tre større aktører og flere mindre er det viktig at bygget fungerer som én forskningspark og ikke som et hvilket som helst annet utleiebygg. Det gjør det i all hovedsak og kontakten mellom miljøene er god. Det som flere av respondentene imidlertid nevner er at bygget med fordel kunne hatt noen uformelle møteplasser ved siden av kantinen, som ligger i det gamle UNIS-bygget. Etter hvert som bygget har blitt fylt opp og flere aktører har ønsket seg inn så har det blitt et større press på kontorlokaler. Flere av kontorene benyttes imidlertid kun deler av året. Et åpent område med fleksible arbeidsstasjoner kunne avhjulpet midlertidige kapasitetsproblemer.

Svalbard er et sted med krevende klimatiske forhold. Om vinteren er snø og kulde en utfordring og permafrost medfører at bygget står på pæler ned i grunnen. I utformingen la man vekt på at takkonstruksjoner med kobberbekledning skulle føre til at snøen ikke la seg på taket. Det har i hovedsak fungert etter intensjonen, men ved inngangspartiet kan det tidvis feste seg snø og is. Det har medført behov for innbygging av inngangene til museet og forskningsparken. Foreløpig er det heller ingen tegn på at bygget beveger seg på grunn av permafrosten. Dette overvåkes kontinuerlig.

Alle respondenter oppgir at de i hovedsak er fornøyde med bygget. Etter hvert som antall ansatte og studenter ved UNIS har økt har imidlertid plassmangel medført mer press på arealer, og studentene savner lesesaler og større lab-fasiliteter.

Forskningsparken er et moderne forsknings- og undervisningsbygg. Kontorene er lyse og luftige, auditoriene er funksjonelle og har moderne AV-utstyr og møterommene er gode. Undervisningsrommene er gode, men kan bli trange og få dårlig luftkvalitet når de fylles opp.

Etter hvert som bygget har blitt fylt opp, først og fremst ved at UNIS har vokst, har plass blitt et større problem. Det innebærer at det er begrenset plass til forskere på korttidsopphold. UNIS, som forestår fremleie til mindre aktører, hevder imidlertid at de aldri har vært nødt til å avvise noen som har etterspurt plass. Dette er uansett ikke et problem som kan tilskrives mangler ved prosjektgjennomføringen.

Det har ikke vært noen større tekniske problemer med bygget med ett vesentlig unntak. Etter relativt kort tid ble det klart at kobberørene i bygget ikke fungerte med vannkvaliteten på Svalbard. På grunn av vannkvalitet og dårlig jording (dette er antatt årsak, problemet er det samme på flere bygg på Svalbard, og man tror dette er årsaken uten at det hittil er konkludert) har rør sprunget lekk og vannlekkasjer oppstått. Det har blant annet ført til at gulvet i museet har blitt skiftet ut to ganger. Etter hvert ble det besluttet å skifte ut alle kobberør for forbruksvann, fra vanninntak til armatur. Konkurransen om dette oppdraget ble lyst ut 30.04.2013 og arbeidene fullføres etter planen i løpet av 2014. Statsbygg Svalbard oppgir at de siden 2007 og frem til alle rør er skiftet ut, kommer til å bruke rundt 4 mill. kroner på utskifting og vedlikehold av kobberørene med tilhørende bygningsmessige arbeider.

4.5 HMS

Statsbygg oppgir at det ikke var noen alvorlige ulykker under byggingen.

4.6 Nytte av KS2

Prosjektet ble pålagt gjennomføring av ekstern kvalitetssikring selv om prosjektets kostnadsramme var lavere enn grensen på 500 mill. kroner. Tidspunktet for kvalitetssikringen var senere enn normalt, og da prosjektet mottok rapporten var det meste av planleggingen ferdig og de største kontraktene var forpliktet eller kontrahert. Det var derfor få momenter denne kunne påvirke.

Prosjektleder oppfattet KS-rådgivers arbeid som forstyrrende i en krevende fase i prosjektet. KS-rapporten resulterte i at styrings- og kostnadsrammene til prosjektet ble redusert, og prosjektlederen ble nødt til å forholde seg til nye tall på et sent tidspunkt.

Kostnads- og styringsrammen som ble vedtatt av Stortinget var i tråd med anbefalingene gitt i KS2-rapporten som ble utarbeidet av HolteProsjekt. Holte anbefalte en styringsramme som var 30 mill. kroner lavere enn det Statsbygg selv hadde kommet frem til. I KS-rapporten ble det imidlertid oppgitt at Statsbyggs foreslåtte styringsramme også var 332 mill. kroner. Dette var ikke riktig og senere påpekt i brev fra Statsbygg til Undervisnings- og Forskningsdepartementet, datert 16.02.2004.

KS-rådgiveren mente kvaliteten på prosjektorganisasjonens kostnadsestimat var for dårlig. Blant annet mente man at noen av de inngåtte kontraktene hadde urealistisk lave priser og at prosjektet pådro seg risiko gjennom at entreprenører kunne gå på betydelige tap og dermed påføre prosjektet og andre aktører kostnader og problemer.

Kvalitetssikrer var også kritisk til nivået på anbudene som hadde kommet inn. Man mente noen av disse hadde unaturlig lave priser og at de burde revurderes og om nødvendig forkastes. De vurderte også usikkerheten annerledes og på enkelte punkter vesentlig større enn Statsbygg.

Statsbygg oppgir å ha begrenset nytte av KS2. En viktig forklaring på dette kan som nevnt være at kvalitetssikringen skjedde veldig sent i prosessen. Statsbygg og HolteProsjekt var dessuten uenige i valg av kontraktsform. Holte mente at det var grunn til å frykte at to av entreprenørene ville gå med tap. Ifølge Statsbygg er tilbakemeldinger fra entreprenørene i ettertid er at alle tjente penger på prosjektet.

4.7 Konklusjon produktivitet

Svalbard forskningspark var et krevende bygg, hvor særlig logistikken og de klimatiske forholdene bidro til usikkerhet om kostnad og fremdrift. Kostnad var det høyest prioriterte resultatmålet, og prosjektet leverte bygget under styringsrammen til Statsbygg. Det er nærliggende å anta at løsningen med den valgte kontraktsformen bidro til å holde entreprisekostnadene nede, og at virkningen ble forsterket når entreprenørene sendte sine beste medarbeidere og den kontraherte byggelederen var meget god. I tillegg var markedet gunstig ved tilbudsinnhenting. I ettertid må man nok erkjenne at valget av kobberrør fremfor syrefaste rør var feil. Statsbyggs forvaltningsenhet mener at det sterke fokuset på å holde rammen kan ha ført til at man tok et slikt valg. Utskifting av rør har medført kostnader i ettertid selv om de samlede kostnadene ved utskifting er relativt begrensede sammenliknet med byggets total kostnad.

Å bygge på Svalbard er mer krevende enn å bygge på fastlandet. Selv om kvadratmeterprisen, korrigert for ingen moms, er om lag den samme som på fastlandet er det større usikkerhet ved bygging i arktiske strøk enn andre steder. Det ga seg nok utslag i en større usikkerhetsavsetning. På den annen side ble styringsrammen redusert etter KS2 så vi har ikke grunnlag for å si at styringsrammen var for generøs.

Prosjektet ble ferdig i tide, og kvaliteten var i hovedsak som planlagt. Et brukerutvalg bestående av de tre leietakerne skulle gi innspill på utforming i byggeprosessen. Med unntak av museet er vårt inntrykk at dette har fungert bra. Dagens brukere er godt fornøyd med bygget. Forskningsparken representerte en dramatisk forbedring for både UNIS, Polarinstituttet og ikke minst museet. Leietakere, studenter og besøkende opplever bygget som inspirerende, trivselsskapende og funksjonelt. Det er et signalbygg som markerer norsk tilstedeværelse på Svalbard.

Bygget har ikke minst gitt rom for en meget sterk vekst i aktiviteten ved UNIS, som vi har sett i årene etterpå. Et tilbakevendende tema blant flere av brukerne i dag er en tiltakende trangboddhet. Det gir press på lokalene og gir redusert brukskvalitet. Det er en relevant innvending etter hvert som antall studenter og ansatte øker, men har i utgangspunktet mindre med byggets kvalitet å gjøre. Det er først i den senere tiden at plassmangel har begynt å bli et tema. Bygget tilfredsstilte arealkravene ved innflytting og årene deretter.

Samlet konkluderer vi med at målene for både tid, kostnad og kvalitet har blitt nådd. Forskningsparken ble fullført og åpnet i henhold til tidsplanen, sluttkostnaden ble lavere enn styringsrammen og kvaliteten på bygget har i all hovedsak vært som forutsatt.

Samlet score for produktivitet: 6

5 Måloppnåelse

I vurdering av måloppnåelse vurderer vi hvorvidt Svalbard forskningspark har oppnådd effektmålene, dvs. de ønskede effekter for aktuelle brukergrupper.

Utdannings- og forskningsdepartementet definerte følgende effektmål for etableringen av Svalbard forskningspark (jevnfør Statsbyggs styringsdokument for prosjektet datert 07.01.2004, revidert 13.02.2005):

- Bedre samordning og mer effektivt samarbeid mellom Norsk Polarinstitutt (NP) og Universitetet på Svalbard (UNIS)
- Bedre og mer effektiv informasjonsvirksomhet om Svalbards særegne forhold
- Synergieffekter ved en utvikling og utveksling av kompetanse mellom UNIS, NP, Sysselmannen på Svalbard og Svalbard Museum

Vår vurdering av måloppnåelsen er basert på intervjuer med de aktuelle brukerne og andre med kjennskap til Forskningsparken, jevnfør liste over intervjuobjekter i vedlegg 2.

5.1 Bedre samarbeid og mer effektivt samarbeid mellom Norsk Polarinstitutt og UNIS

Polarinstituttet og UNIS er i utgangspunktet to ulike aktører, men som har en del sammenfallende virksomhet og interesser.

Polarinstituttet skal drive forskning, miljøovervåking og kartlegging av Arktis og Antarktis. I tillegg skal man være kunnskapsleverandør og rådgiver for norske myndigheter i polarområdene og ha forvaltningsmyndighet for all norsk aktivitet i Antarktis. Instituttet er således både en forskningsinstitusjon og et direktorat. UNIS er på sin side et universitetscenter som både skal drive forskning og utdanning.

UNIS har sin virksomhet utelukkende i Longyearbyen. Polarinstituttet har sitt hovedkontor i Tromsø og har for øvrig fire forskningsstasjoner i eller i tilknytning til Arktis (Forskningsparken i Longyearbyen, Zeppelinobservatoriet og Sverdrupstasjonen i Ny-Ålesund, og Framlaboratoriet i St. Petersburg), tre stasjoner i Antarktis (Troll i Dronning Maud Land, Tor i Svarthamaren verneområde og Norvegia på Bouvetøya) og har også ansvar for driften av fem store forskningsfartøy. Polarinstituttets hovedkontor i Tromsø er i Framsenteret som består av 20 ulike institusjoner med virksomhet i nordområdene.

De to institusjonene har med andre ord ulik tilstedeværelse og virksomhet i Longyearbyen og samarbeidet må nødvendigvis preges av det. I styringsdokumentet angis felles behov for arealer til felt- og toktaktivitet som den viktigste felles interessen mellom de to.

Før etableringen av Forskningsparken var Polarinstituttet i Longyearbyen lokalisert i Longyearbyen næringspark, med lager- og logistikkdelen i en hangar ute på flyplassen. Omfanget av samarbeid med UNIS var lavt. Med flyttingen økte man antall stedlige ansatte marginalt, men i romprogrammet tok man også høyde for at personell fra fastlandet kunne arbeide i Forskningsparken i perioder.

Etableringen av Forskningsparken har ikke ført til at Polarinstituttet har utvidet sin tilstedeværelse i Longyearbyen i vesentlig grad. Begrunnelsen for dette er faglig. Man ser seg bedre tjent med å holde fagkompetansen mest mulig samlet på ett sted. Feltarbeid, som er sesongavhengig, foregår som regel i kortvarige perioder og en får bedre utnyttelse av periodene imellom når arbeidet skjer ved hovedkontoret på land. Spørsmålet er om dette svekker mulighetene for samordning og mer effektivt samarbeid med UNIS.

Både UNIS, Polarinstituttet og andre aktører rapporterer at samarbeidet mellom de to er godt og økende. Begge organisasjoner har stort behov for utstyr til utrusting av feltekspedisjoner. Til det behøver de lager med tilgjengelig utstyr og et verksted for vedlikehold. Det er særlig samarbeidet om denne logistikkfunksjonen som fremheves som verdifullt og som en stor forbedring i forhold til tidligere. De har imidlertid begge lager andre steder i tillegg (i såkalte rub-haller) siden lageret i Forskningsparken ikke er stort nok til å romme utstyr for alle årstider. Logistikkstøtten som Forskningsparken kan tilby er for øvrig til nytte også for andre parter med kontor i Forskningsparken. Tidligere måtte man ta med utstyr fra fastlandet hver gang noen skulle oppover. Nå leier de utstyr fra UNIS.

På forskningsområdet er samarbeidet mer krevende. Mens UNIS har hele sin vitenskapelige stab i Longyearbyen er det kun et fåtall av de ansatte ved Polarinstituttet som driver forskningsaktivitet med permanent utgangspunkt i Forskningsparken. På grunn av ulike roller skal man kanskje ikke være for ambisiøs med hensyn på forskningsmessig samarbeid, men begge parter oppgir at de har et godt samarbeid og at omfanget økte etter etableringen av Forskningsparken. Flere informanter oppgir imidlertid at det tidvis har vært samarbeidsproblemer mellom enkeltpersoner i UNIS og Polarinstituttet.

Omfang av sampublisering er et ofte brukt mål på forskningsmessig samarbeid. I NIFU rapport nr. 34/2013 (NIFU, 2013) oppgis Polarinstituttet å være UNIS' fjerde største partner med hensyn på sampublisering etter universitetene i Oslo, Bergen og Tromsø. Av 837 fagfellevurderte artikler med UNIS-bidrag publisert i årene 1994 til 2012 var 82 skrevet av forskere fra UNIS og Polarinstituttet i samarbeid. Det er særlig på fagområdet arktisk biologi hvor forskningssamarbeidet har størst omfang. Der er Polarinstituttet UNIS' tredje største samarbeidspartner.

En samarbeidsarena er undervisning. Flere forskere fra Polarinstituttet underviser ved UNIS og for øyeblikket har Polarinstituttet fire Professor II stillinger ved UNIS.

5.2 Bedre og mer effektiv informasjonsvirksomhet om Svalbards særegne forhold

Svalbard er en viktig del av norsk nordområdepolitikk og det er et nasjonalt mål at Norge skal være en ledende polarforskningsnasjon og at forskningsinnsatsen skal styrkes. Svalbard har en unik natur og er en viktig arena for forskning på blant annet klimaendringer. Samlet medfører dette at antall besøkende og politiske delegasjoner er betydelig høyere enn det Longyearbyens befolkning skulle tilsi. Svalbard har flere offisielle besøk og både tidligere og nåværende direktør for UNIS oppgir at en vesentlig del av arbeidsmengden er knyttet til informasjon til ulike delegasjoner.

Overfor turister er det behov for en annen type informasjon enn det som er nødvendig på fastlandet. Det er flere ting som er vanlige på fastlandet som ikke er tillatt på Svalbard – blant annet kan man ikke uten videre benytte trevirke man finner til å tenne bål ettersom dette kan være registrert som kulturminner. I dette arbeidet er museet viktig, idet at de kan fysisk vise frem hva et kulturminne er.

Før etableringen av Forskningsparken var informasjonen til turister fragmentert. Museet hadde delvis ansvaret for gjennomføringen av miljøinformasjonen, mens det var Sysselmannen som utarbeidet og bestemte innholdet. Med etableringen av Forskningsparken ble denne informasjonen samlet i den såkalte Svalbardporten som er fellesnavnet for miljøinformasjonen, turistinformasjonen og museets resepsjon. Etterhvert inngikk man en samarbeidsavtale med Svalbard Reiseliv AS om betjening av museumsbutikk og resepsjon i Svalbardporten. Svalbard Reiseliv er nå på veg ut av Forskningsparken, men Svalbardporten og den informasjonsvirksomheten som skal foregå der, skal bestå.

Flere respondenter oppgir at kvaliteten på den informasjonen som blir gitt har økt og at besøkende til Svalbard blir møtt på en helt annen måte i dag enn tidligere.

Etter åpningen av Forskningsparken har det vært en økning i antall offisielle besøk. Svalbard er et attraktivt reisemål av ulike grunner og ulike delegasjoner tas for en stor del imot på Forskningsparken. Både kantinen og forelesningssalen med inngang derifra, «Lassegrotta», brukes aktivt til forskningsformidling, informasjon om klimaspørsmål og generell informasjon om Svalbard. Lassegrotta brukes også til populærvitenskapelige foredrag som er populære blant Longyearbyens befolkning.

Museet og dets utstillinger er en viktig del av informasjonen om Svalbards natur, historie og samfunn. Sammenliknet med de tidligere lokalene har etableringen i Forskningsparken vært en vesentlig forbedring. Antall besøkende har økt betydelig (fra 18 500 i 2005 til 38 000 i 2008) og i 2008 ble Svalbard Museum tildelt Europarådets museumspris. Blant forholdene som ble trukket frem i begrunnelsen var at museet legger vekt på faktorer som beskytter liv og aktiviteter i arktiske områder, nære forbindelser mellom land og sjø, og mellom natur og kultur. Bare én gang tidligere har Norge fått denne prisen. Det var Bryggene i Bergen i 1978.

5.3 Synergieffekter ved utvikling og utveksling av kompetanse mellom UNIS, Norsk Polarinstitutt, Sysselemannen på Svalbard og Svalbard museum

Utvikling og utveksling av kompetanse er beslektet med det samarbeidet som aktørene evner å oppnå. Uten samarbeid er det umulig å oppnå verken utvikling eller utveksling av kompetanse.

Samlokaliseringen som etableringen av Forskningsparken medførte, har gitt økte muligheter for utveksling av personell mellom ulike aktører under samme tak. Som vi var inne på over har Polarinstituttet fire medarbeidere ansatt i Professor II stillinger ved UNIS og også andre forskere derifra gir undervisning ved UNIS.

Polarinstituttet oppgir også at ansatte derifra deltar på og bidrar inn i kurs som UNIS arrangerer. Dette gjelder eksempelvis sikkerhetskurs. Feltbasert forskningsaktivitet på Svalbard er forbundet med en helt annen risiko enn på fastlandet. Dette gjelder eksempelvis risiko for isbjørnangrep, snøskred, uvær, brekalving etc. UNIS arrangerer grunnleggende sikkerhetskurs som også benyttes av nyansatte ved Polarinstituttet og andre aktører på Svalbard. Utviklingen og forbedring av sikkerhetsopplæring med utgangspunkt i UNIS har hatt ringvirkninger for annen feltaktivitet på Svalbard. Hensynet til miljø og sikkerhet i felt har økt. Som en av informantene sa: *«Tidligere var det sysselemannen som satte standarden – nå er det sikkerhetskravene til UNIS som gjelder».*

Antall studenter ved UNIS har økt betydelig. Dette har gitt større press på arealene, men studenter representerer også en ressurs. Studenter benyttes til feltarbeid og datainnhenting og flere studenter har senere begynt å arbeide ved Polarinstituttet.

Museet har en litt annen karakter enn Polarinstituttet og UNIS, men også det har et visst samarbeid med de andre to av byggets hovedaktører. Museet oppgir å være en aktiv formidlingsplattform for ny forskning i Arktis. Man får ofte forskere til å gi en populærvitenskapelig fremstilling av sitt arbeid og forskere har bidratt med tekstbeskrivelser av gjenstandene i museet. I tre år delte UNIS og museet en Professor II stilling som medførte mange foredrag på museet.

Sysselemannen har en annen rolle enn de øvrige aktørene i Forskningsparken idet hovedoppgavene er knyttet til miljøforvaltning, beredskap, politivirksomhet, det å etterleve Svalbardtraktaten, sikre norsk tilstedeværelse og «å bevare ro og stabilitet». Sysselemannen har ingen ansatte i Forskningsparken,

men hadde tidligere en stilling knyttet til Sysselmannens kulturhistoriske magasin og konserveringsverksted. Denne ble senere overført til museet. Det daglige forholdet til Forskningsparken er først og fremst knyttet til å ha et felles sted for å gi informasjon til turister og andre besøkende samt et sted å ta vare på ulike kulturhistoriske funn. Sysselmanen betaler også en andel av leieutgiftene for museet hvor man også er representert i styret. Når det gjelder UNIS, så er det en del kontakt. Sysselmannens folk holder presentasjoner for grupper, ulike foredrag og informerer om sikkerhet. Tilgang på personell og utstyr hos UNIS er noe en gjør bruk av når sysselmanen har behov for det. Polarinstittuttet og Sysselmanen har en del praktisk samarbeid – blant annet i forbindelse med jaging, bedøving og eventuell felling av isbjørn.

Det arrangeres ikke felles møter mellom de tre store aktørene i Forskningsparken, men lederne møtes normalt ukentlig. Ellers så møtes de i kantinen og i andre uformelle sammenhenger.

5.4 Organiseringen av Forskningsparken

Svalbard forskningspark er organisert på en annen måte enn andre forskningsparker. Både Framsenteret i Tromsø og Forskningsparken i Oslo har en felles organisasjon med felles mål og felles tiltak underlagt en formell struktur som setter mål og følger opp disse. Svalbard forskningspark har mer til felles med andre utleiebygg enn øvrige forskningsparker i inn- og utland. Eier av bygget, Statsbygg, leier ut til individuelle institusjoner som driver forskningsrelatert virksomhet og som finner det attraktivt med en slik lokalisering. Leietakerne har ikke noen felles organisering, bortsett fra et brukerutvalg som er begrenset til UNIS, Polarinstittuttet og Museet, og som bare tar praktiske brukerspørsmål.

Dette er en organisasjonsform, hvis det kan kalles det, som er sårbar for personkonflikter og opportuniste. Som nevnt over har det vært eksempler på personkonflikter som har påvirket samarbeidet. Uten en arena hvor disse kan adresseres og løses formelt, vil de kunne utvikle seg videre. Et bygg har begrenset areal og ulike aktører kan ha ulike målsetninger. Det at UNIS har vokst har ført til kapasitetsproblemer og ytterligere vekst kan gi en betydelig ubalanse i bruken av bygget og det interne samarbeidet. Det kan redusere potensialet for samarbeid og det virker sannsynlig at man kunne ha oppnådd bedre samhandling og synergieffekter hvis man hadde hatt en annen organisering.

Flere av informantene oppgir å ha et begrenset forhold til Forskningsparkens effektmål. Mangelen på en organisering hvor målene og oppfølgingen av dem kan forankres formelt, øker risikoen for at byggets aktører heller kan forfølge egne mål fremfor de som lå til grunn for realiseringen av prosjektet.

5.5 Konklusjon måloppnåelse

I vurderingen av Forskningsparkens måloppnåelse har vi vurdert i hvilken grad prosjektet har oppnådd de formulerte effektmålene.

I ettertid virker målene om bedre samarbeid, informasjonsutveksling og synergieffekter rimelige og oppnåelige – kanskje med unntak av Sysselmanen som aldri så for seg noen bruk ut over flytting av kulturhistorisk magasinet til Svalbard museum sine lokaler. Målene ble vektlagt i utformingen av bygget, men i det daglige virker byggets aktører å ha et begrenset forhold til dem.

Det er naturlig at når aktører som UNIS og Polarinstittuttet, som til tross for ulikheter har mye felles med hensyn på forskning og feltvirksomhet, flytter inn i et felles bygg så øker kontakten. Begge

parter oppgir at samarbeidet er godt og at det har økt etter åpningen av Forskningsparken. Begge parter har felles nytte og bruk av byggets logistikkavdeling. Omfanget av felles publisering har et visst omfang, men ettersom hoveddelen av forskere fra Polarinstituttet er lokalisert i Tromsø, kan det være begrenset hva det er mulig å oppnå.

Det er ingen tvil om at informasjonsvirksomheten på og om Svalbard har fått et løft etter åpningen av Forskningsparken. I dag kan besøkende få all relevant informasjon på ett sted. Flyttingen av Svalbard reiseliv endrer dette litt, men neppe vesentlig idet dette er en ren kommersiell aktør. Forskningsparken er stedet hvor større offisielle delegasjoner tas imot og byggets attraktivitet forsterker Svalbard som et attraktivt sted å besøke. Også Longyearbyens lokalbefolkning bruker bygget til ulike selskapeligheter og ikke minst til populærvitenskapelige foredrag som er godt besøkt.

Med hensyn på synergieffekter og utveksling av kompetanse fungerer det praktiske samarbeidet med hensyn på logistikk og utstyr godt, og Professor II stillinger og samarbeid om undervisning vitner om at dette målet i hovedsak er oppnådd. Museet er en litt annen aktør enn de to andre, men samarbeid om formidling viser at bygget legger til rette for et annet samarbeid enn det som var mulig tidligere. Både museet og de øvrige aktørene oppgir imidlertid at potensialet for samarbeid med museet ikke er fullt ut utnyttet.

Når det gjelder målet om utvikling og utveksling av kompetanse mellom Sysselmannen og de øvrige, er dette kun i begrenset grad nådd. Sysselmannen har flyttet en stilling knyttet til Sysselmannens kulturhistoriske magasin og konserveringsverksted til museet og man har en del samarbeid med Polarinstituttet om praktiske gjøremål (noe man vel hadde også før Forskningsparken ble bygget). Det er imidlertid usikkert om Sysselmannen noen gang så for seg noen bruk av Forskningsparken ut over den man har i dag.

I sum virker effektmålene for etableringen av Svalbard forskningspark å være nådd. I forhold til forutsetningene og hva man realistisk kan oppnå så fungerer samarbeidet mellom UNIS, Polarinstituttet og museet tilfredsstillende. Sysselmannen er en mer perifer aktør og målet om noe vesentlig samarbeid med denne institusjonen virker å være noe urealistisk.

Samlet score for måloppnåelse: 4

6 Virkninger

I dette kapittelet vil virkninger utover de som er blitt beskrevet i kapitlet om måloppnåelse bli analysert. Dette omfatter virkninger eller konsekvenser for brukere og andre berørte som kan tilbakeføres til prosjektet. Dette kan være tilsiktede og utilsiktede, både positive og negative virkninger av prosjektet. Det vil da være naturlig å se på virkninger for de berørte institusjonene i Forskningsparken, andre aktører med et forhold til Forskningsparken og lokalsamfunnet for øvrig.

6.1 Institusjonene som var initiativtakere

Det var fire institusjoner som var initiativtakere til å bygge Forskningsparken. Dette var Universitetssenteret på Svalbard, Svalbard Museum, Norsk Polarinstitutt og Sysselmannen. Av disse institusjonene er det først og fremst UNIS, NP og Svalbard Museum som har hatt direkte virkninger av etableringen av Forskningsparken utover de som er beskrevet i kapitlet om måloppnåelse.

UNIS

Da UNIS flyttet inn i Svalbard forskningspark i 2005, muliggjorde dette en betydelig vekst og utvikling for UNIS. De fikk nå betraktelig større undervisningsfasiliteter. Den økte kapasiteten medførte at de nå kunne tilby flere studieplasser og ansette flere i vitenskapelige, tekniske og administrative stillinger. Dette var en ønsket utvikling som ble fulgt opp med økte bevilgninger. Dette har ifølge informanter ved UNIS ført til at en har kommet «over kritisk masse», og bidratt til at flere høyere utdannede (professornivå) søker på stillinger ved UNIS og flere blir værende når de rykker opp fra førsteamanuensis til professor.

Undervisningstilbudet ved UNIS har også etter hvert blitt større med flere kurs å velge mellom. I 2006 kunne det til sammen tilbys 43 kurs på Bachelor-, Master og PhD-nivå, mens i 2013 er antall tilbudte kurs økt til 76.

I tabell 6.1 ser man utviklingen i antall årsverk ved UNIS fra 2006 til 2012. I denne perioden har antall årsverk økt fra 54 til 85 årsverk. Dette inkluderer både vitenskapelige, tekniske og administrative stillinger. Totalt antall utført årsverk ved UNIS i 2012 var på 106 årsverk, som også inkluderer gjesteforelesere og timelønnede som ikke er faste ansatte. Ser man bare på vitenskapelige årsverk, så har de økt fra 32 i 2006 til 54 årsverk i 2012. Veksten var særlig sterk fra 2006 til 2009. Dette kan ha sammenheng med «International Polar Year» (IPY), som er et vitenskapelig program som fokuserer på Arktisk og Antarktisk. IPY fant sted i perioden fra mars 2007 til mars 2009, hvor forskere fra 60 nasjoner undersøkte et bredt spekter av fysiske, biologiske og sosiale forskningsemner. UNIS er karakterisert ved at de har en svært internasjonal profil, både når det gjelder ansatte og studenter. Det har i løpet av årene blitt ansatt mange utenlandske forskere til ulike akademiske stillinger. I dag er om lag 50 prosent av de ansatte norske og 50 prosent er utenlandske. Når det gjelder studentene, er de norske i klart mindretall med 35 prosent, til tross for en målsetning om 50/50.

I tillegg har UNIS mange gjesteforelesere hvert år. Det var om lag 170 gjesteforelesere i 2013. De vitenskapelige ansatte ved UNIS har en 40/60 fordeling av arbeidstimer mellom undervisning og forskning. Denne fordelingen er normalt 50/50 ved universitetene på fastlandet. Den årlige produktiviteten ved UNIS har variert mellom 1,3 publikasjoner per vitenskapelige årsverk i 2006 til 2,7 i 2012.

Tabell 6-1 Antall årsverk ved UNIS i perioden 2006 til 2012 fordelt etter stilling

Stilling	Antall årsverk						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Alle stillinger	54	63	70	76	75	74	85
Vitenskapelige stillinger i alt	32	39	46	49	50	46	54
<i>hvorav</i>							
<i>Professor</i>	4	6	8	8	10	9	8
<i>Førsteamanuenser</i>	13	11	13	13	11	13	15
<i>Postdocs</i>	2	4	3	4	4	4	5
<i>Pb.d-kandidater</i>	10	13	15	17	16	12	16
<i>Professor II-stillinger/ Førsteamanuensis II- stillinger</i>	3	4	5	5	5	5	6
<i>Andre vitenskapelige stillinger</i>	0	1	3	3	3	3	3
Teknisk/administrative stillinger i alt	22	24	23	26	25	29	31

Kilde: NIFU

Siden etableringen av Forskningsparken og frem til 2013 har studenttallet ved UNIS økt fra 310 til 497 studenter. Tabell 6.2 gir en oversikt over antall studentårsverk i perioden 2006 til 2013 fordelt etter utdanningsnivå. Antall utførte studentårsverk har økt fra 113 i 2006 til i alt 175 i 2013. Målet er å nå 200 studentårsverk innen 2014. UNIS tilbyr nå flere og flere kurs på Master-nivå, noe som har medført at flere studiepoeng (60 studiepoeng er lik ett studentårsverk) er blitt produsert på dette nivået. Studenter fra mange ulike nasjoner er representert ved UNIS. De var fra i alt fra 36 ulike nasjoner i 2013. De fleste av de 175 norske studentene kommer fra NTNU og UiB. De fleste utenlandske studenter kom fra Tyskland og Storbritannia.

UNIS har vokst en del mer enn først forutsett etter at de flyttet inn i Forskningsparken. UNIS har hele tiden vært den største aktøren i Forskningsparken, og nå er de blitt forholdsmessig enda større. Studenttallet har økt mye, til tross for at dette ikke var uttrykt i prosjektets mål, og dette har gitt utslag i kapasitetsproblemer i Forskningsparken. Dette er således en utilsiktet virkning av prosjektet.

Etter at Forskningsparken åpnet har UNIS fått utvidet sitt samarbeid med andre utdannings- og forskningsinstitusjoner, både i og utenfor Forskningsparken. Det ble i 2011 signert en ny samarbeidsavtale mellom de åtte universitetene på fastlandet og UNIS. Denne samarbeidsavtalen skal styrke samarbeidet om forskning og utdanning på Svalbard. Universitetene prøver i dag å legge til rette for innpass av UNIS-kurs i sine grader, og gjøre det attraktivt for studenter å dra til Svalbard.

Informanter ved UNIS mener at dette samarbeidet med fastlandsuniversitetene har vært en av de viktigste gevinstene som er muliggjort av prosjektet.

Tabell 6-2 Antall studentårsverk ved UNIS i perioden 2006 til 2013 fordelt etter utdanningsnivå

Nivå	Antall studentårsverk							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Alle nivå	113	120	122	119	120	151	160	175
Bachelor	51	62	58	71	68	79	87	78
Master/PhD*	37	49	47	39	43	60		
Master*							56	58
PhD*							6	16
Gjestestudenter**	25	9	17	9	9	12	12	23

Kilde: UNIS

* Frem til 2012 tilbudte UNIS emner på 300-nivå hvor målgruppen var både master- og Phd-studenter. Fra høsten 2012 delte UNIS inn sine emner i 3 nivåer: bachelor (200), master (300) og Phd (800).

**Gjestestudenter: Msc og Phd-studenter som har kontrakt med UNIS. Studentene skriver sin oppgave med veileder tilknyttet UNIS, de gjør felt- og labarbeid på Svalbard, og de oppholder seg ved UNIS over kortere/lengre tid.

Norsk Polarinstitutt

For Norsk Polarinstitutt har etableringen av Forskningsparken først og fremst gitt virkninger knyttet til forbedret logistikksupport.

Svalbard Museum

Etableringen av Forskningsparken har bidratt til at Svalbard Museum har fått en stor økning i antall besøkende. Antallet besøkende ved museet har økt fra 18 502 i 2005, til 38 000 i 2013.

6.2 Andre leietaker i Forskningsparken

Leietakerne som flyttet inn i Forskningsparken i 2006 og fortsatt er der i 2014 er Svalbard Science Forum (SSF), Universitet i Tromsø (UiT), SINTEF og Japan National Institute of Polar Research (NIPR). Det er ytterligere nye institusjoner med en annen karakter som flyttet inn i Forskningsparken i 2013 og 2014. Dette er Havforskningsinstituttet, Nansen Environment and Remote Sensing Center (NERSC), Aquaplan NIVA og NTNU. SvalSat og Eiscat har tidligere hatt kontor i Forskningsparken, men valgte selv å flytte ut i 2012. Alle de overnevnte intuisjoner leier eller har leid lokaler av UNIS.

For disse institusjonene, som er leietakere i Forskningsparken i dag, har det vært flere positive virkninger. Det kan trekkes frem fire typer virkninger. Etableringen av Forskningsparken har for det første bidratt til at disse aktørene kan ha virksomhet på Svalbard. Man har nå kontorlokale og

lagringsplass for materiell slik at alt er lagt til rette for å kunne bedrive virksomhet her. For det andre har Forskningsparken gjort det mulig å møte andre institusjoner i Forskningsparken samt andre norske og internasjonale forskere utenfra. Dette har igjen har skapt muligheter for utvikling av et nettverk mellom disse ulike aktørene. Forskningsparken benyttes som hovedbase for forskere på vei til og fra feltarbeid. Disse forskerne benytter seg av Forskningsparken til logistikkhjelp, kommunikasjon med verden utenfor, faglig kontakt og samarbeid. For det tredje har etableringen av Forskningsparken gjort det mulig for disse institusjonene, som er leietakere, å bli en del av forsknings- og utdanningsvirksomheten ved UNIS. Flere av institusjonene har forskere som underviser og som driver felles forskning sammen med UNIS. Det er også forskere som har professor II stillinger ved UNIS. Forskningsparken har for det fjerde gjort det mulig for disse institusjonene å dra nytte av UNIS sitt sikkerhetsregime med kurs. Det er viktig å være forberedt på de farer som kan oppstå når man er ute i felt.

Universitetene på fastlandet og UNIS samarbeider mye og av disse universitetene er det bare UiT og NTNU som leier lokaler i Forskningsparken. Det har for UiT vært viktig å kunne ha et nært forhold til UNIS, som er en svært viktig samarbeidspartner for dem både i forhold til forskning og undervisning. NTNU er den nyeste leietakeren i Forskningsparken og flyttet inn i oktober 2014. Det er rektor ved NTNU som ønsker å styrke universitetets synlighet og tilstedeværelse på Svalbard gjennom et eget kontor i Forskningsparken. NTNU har mange studenter og ansatte på UNIS, som er der på kortere og lengere opphold.

SvalSat og Eiscat har tidligere hatt kontor i Forskningsparken, men har begge valgt å flytte ut. I begynnelsen av leieforholdet i Forskningsparken hadde begge institusjonene positive virkninger av dette, men behovene deres endret seg. Eiscat fant at det ikke lengre var hensiktsmessig å ha kontor i Forskningsparken, fordi det ble lite brukt. Dessuten mener de det var dyrt å leie der. I følge SvalSat var det kapasitetsproblemer i Forskningsparken som var årsaken til at de flyttet ut. UNIS gav dem valget om å bruke kontoret oftere eller flytte ut. Eiscat har fortsatt samarbeid med UNIS' avdeling for geofysikk. Dette omfatter samarbeid med UNIS egne folk ved Kjell Henriksen Observatoriet. Det er ikke noe samarbeid mellom SvalSat og noen av aktørene i Forskningsparken, og det er heller ingen planer om dette i nær fremtid.

6.3 Lokale institusjoner med et forhold til Forskningsparken

Longyearbyen Lokalstyre, Sysselmannen og Store Norske, er tre lokale institusjoner som har et forhold til aktørene i Forskningsparken, men har ikke lokaler der.

Longyearbyen Lokalstyre

Igjennom samarbeidsforumet LYSEF «Longyearbyen Science and Education Forum», har Longyearbyen Lokalstyre samhandling med aktørene i Forskningsparken. Det man ønsker å oppnå gjennom dette forumet, er å fremme Longyearbyen som et senter for forskning og undervisning. Enkelte informanter oppgir at dette forumet er viktig for å skape en link mellom kunnskapen som skapes på UNIS, og lokalsamfunnet. Samtidig er det et faktum at aktivitetsnivået i forumet har vært relativt begrenset.

Sysselmannen

Sysselmannen har som nevnt ingen ansatte i Forskningsparken, men samarbeider med UNIS, NP, Svalbard Museum og Svalbard Science Forum (SSF). SSF skal fungere som en støttefunksjon for Sysselmannen ved at de bidrar med forskningsinformasjon. Det er i SSFs database RiS denne informasjon om ulike forskningsprosjekter registreres. Når det kommer mange forskere til Svalbard,

spesielt i sommerhalvåret, er miljøkonsekvenser av for stor forskningstetthet et problem i følge Sysselmannen. Alle forskere som skal ut i felt må i dag først registrere prosjektet i RiS, så kan de sende søknaden til Sysselmannen. Dette skal være med på å prøve å få redusert det miljømessige fotavtrykket. Det er jevnlig møter mellom SSF og Sysselmannen om forskning og infrastruktur.

Etableringen av Forskningsparken har bidratt til at det har kommet flere og flere forskere og studenter til Svalbard de siste årene. Dette har bidratt til økt fotavtrykk i den sårbare naturen her. Sysselmannen er skeptisk til dette, og da særlig forskningsvirksomhet som for eksempel krever mye helikoptertrafikk. Sysselmannen ønsker forskning med mindre tilstedeværelse i felt som blant annet bruk av satellitt, og utsetting av måleinstrumenter. RiS forsøkes brukt som et instrument for å sortere ut det som er reell og nødvendig forskning.

Store Norske

Store Norske og kullvirksomheten er i dag fortsatt den største basisvirksomheten på Svalbard. Det vil de trolig fortsatt være i flere år fremover. Det er en produksjonsbedrift og driver ikke selv forskning, men støtter tidvis opp om ulike forskningsprosjekter, f.eks. sammen med UNIS. Et av disse prosjektene er CO2-lagringsprosjektet i Adventdalen. Informantene fra Store Norske synes det er positivt at fagmiljøet innen geologi i Longyearbyen er blitt så stort. Dette har bidratt til å skape et godt samarbeid mellom geologene i Store Norske og geologene ved UNIS. I blant holder geologer fra Store Norske, forelesninger ved UNIS. UNIS har hatt stor nytte av Store Norske sin kompetanse innen engineering, transportstøtte, boring og utstyr. Det hender at UNIS låner Store Norskes lab i Endalen, blant annet til å kjøre geologikurs. I dag er også Store Norske med og finansierer enkeltprosjekter ved UNIS. De delfinansierer blant annet et professorat innen bergmekanikk. I tillegg finansierer de en PhD-stilling ved geologiavdelingen i Forskningsparken. Dersom Store Norske har behov for geologer, så rekrutterer de gjerne fra UNIS fordi dette er folk som kan feltarbeid. Store Norske er blant bedriftene som benytter seg av de sikkerhetskurs som tilbys ved UNIS. De mener dette er veldig nyttige kurs, og de oppfordrer alle til å ta disse kursene.

Store Norske samarbeider også med andre aktører i Forskningsparken. De har noe samarbeid med geologene i NP, men det er på langt nær så mye som med geologene i UNIS. De samarbeider blant annet med NP om helikopterutleie. Det arbeides også med å lage et gruvemuseum i Gruve 3. Dette skal skje i samarbeid med Svalbard museum og det er meningen at museet skal overta det. Finansieringen er imidlertid ikke på plass ennå. Store Norske har også i dag et samarbeidsprosjekt med SINTEF, som gjelder produktutvikling rundt kull.

Store Norske mener at mange av disse gevinstene man har oppnådd gjennom samarbeid med de ulike aktørene i Forskningsparken, kunne man ha fått uavhengig av bygget. Men etableringen av Forskningsparken har bidratt positivt på flere måter, fordi den har skapt et større miljø av forskere og studenter samt tilgang på fasiliteter. Logistikksiden nevnes spesielt i denne sammenhengen.

6.4 Lokalsamfunnet

Næringsutvikling

Sektoren romrelatert virksomhet, høyere utdanning og forskning omfatter virksomhetene SvalSat, UNIS, NP, Eiscat, Meteorologisk institutt, Svalbard Museum og Studentsamskipnaden. UNIS er den største virksomheten i sektoren målt i antall årsverk. Sysselsettingen totalt i sektoren var 153

årsverk i 2012 og UNIS sysselsatte 70 prosent av årsverkene (NIBR-rapport 2013). UNIS har hatt en økning i antall årsverk etter de flyttet inn i Forskningsparken. De har hatt en økning i antall årsverk på om lag 31 i perioden 2006 til 2012. Gjennom lokale kjøp av varer og tjenester har de bidratt til å skape arbeidsplasser i den avledete virksomheten. Avledet virksomhet er den delen av næringslivet som produserer varer og tjenester rettet mot lokalbefolkningen og lokale næringslivet.

Til sammen utgjorde sektorens lokale innkjøp på 86 millioner kroner i 2012. UNIS har i 2012 et registrert innkjøp av varer og tjenester for 34 millioner kroner, som utgjør halvparten av UNISs samlede kjøp av varer og tjenester. Studentenes totale konsum er estimert til å være 19 millioner kroner i 2012.

Svalbard Næringsforening har i samarbeid med Longyearbyen lokalstyre utarbeidet ny Strategisk næringsplan for Svalbard 2014. Lokale og eksterne aktører har vært involvert i dette som deltakere i ressursgrupper. Av aktørene i Forskningsparken er det UNIS, NP og Svalbard Reiseliv som har deltatt. Den nye næringsstrategien legger opp til fortsatt vekst i reiseliv, og innen forskning og høyere utdanning. Nøkkelen til dette er et tettere samarbeid mellom forskningsmiljøene og næringslivet på Svalbard.

Befolkningsutvikling

Siden 1990- tallet steg antall personer i den norske bosetningen på Svalbard noe frem til Forskningsparken åpnet. Etter Forskningsparken åpnet, har befolkningsutviklingen vært noe mer varierende. Den norske bosetningen på Svalbard hadde en moderat økning i befolkningen under «The International Polar Year» (IPY), som ble etterfulgt av fall de påfølgende årene. Deretter har folketallet steget igjen, og i dag er den norske bosetningen oppe i ca. 2 100 personer. Utviklingen i befolkningen er knyttet direkte til utviklingen i arbeidsmarkedet. De som bosetter seg her, er her for å arbeide og dette reflekteres gjennom den høye yrkesfrekvensen. Det er nærmest et én til én-forhold mellom antall voksne innbyggere og gjennomførte årsverk. Dette er et samfunn som er preget av stor gjennomtrekk, og det er mye inn- og utflytting. Siden 2009 har SSB publisert halvårlig befolkningsstatistikk for Svalbard, per. 1. januar og per. 1. juli. Statistikken viser at det er flere på Svalbard per 1. juli enn det er per 1. januar. Dette skyldes i hovedsak at det meste av forskningsaktiviteten i Ny-Ålesund foregår i sommerhalvåret.

I tiden før 2008 var det mange som arbeidspendlet mellom fastlandet og Svalbard. De hadde familie og bolig på fastlandet som de pendlet hjem til etter å ha vært på jobb på Svalbard, og det finnes fortsatt gruvearbeidere som gjør det. Sysselsetningen ved UNIS er ikke pendlingsbasert. I 2008 innførte de krav om at ansatte måtte bo og virke i Longyearbyen. For UNIS er økt tilstedeværelse på Svalbard viktig. De legger også vekt på fast bosetting med familie og barn i tillegg til vekst i omfang og tilflytting. De har også etter hvert gått over fra å tilby åremålsstillinger til faste ansettelser. Dette gjelder både for vitenskapelige og administrativt ansatte. I løpet av de siste årene er det blitt flere og flere som er ansatt i faste heltidsstillinger, og svært få er ansatt i deltidsstillinger eller kortidsengasjement. NP har i motsetning til UNIS satset på ekspedisjoner på Svalbard, hvor forskere kun er der for en kortere periode for så å dra hjem igjen.

De siste 10 årene har familiesamfunnet vokst frem i Longyearbyen. Dette er et samfunn hvor man jobber og bor i Longyearbyen med familie og barn over en lengre periode. Longyearbyen har i dag egen skole og flere barnehager. Det er ikke meningen at Longyearbyen skal være et livsløpssamfunn, da ville man være nødt til å ha et helse- og omsorgstilbud.

Sosialt miljø

For lokalsamfunnet har Forskningsparken blitt en samlingsarena i Longyearbyen. Storstua i Forskningsparken benyttes til alt fra større konferanser til mindre arrangementer. Noe som er svært godt besøkt, er de populærvitenskapelige foredrag som avholdes der. Selv om man kan bruke Forskningsparken til ulike arrangementer, ble Longyearbyen kulturhus åpnet i 2010. Salen i kulturhuset brukes også som kinosal, og har ca. 250 sitteplasser. Lokalstyreleder i Longyearbyen gir uttrykk for at innbyggerne i Longyearbyen har stor interesse for kulturarrangement, så derfor var det et behov for kulturhus.

Studentene brakte med seg både kultur- og idretts-aktiviteter da de begynte å komme til Longyearbyen, og ble med dette en ressurs for lokalsamfunnet. Siden Forskningsparken åpent har det vært sterk økning i antall studenter. Dette er ikke hvilke som helst studenter, men det er svært dyktige studenter, som har en helt spesiell interesse for arktisk natur. UNIS tillater ikke studentene å ha egne foreninger, og dette gjøres for at studentene skal bidra i lokalsamfunnet. Både ansatte og studenter engasjerer seg i lokalsamfunnet. Blant annet innenfor idrettslag og foreninger. I Longyearbyen er det 37 organiserte aktiviteter og en stor del av disse er studentdrevet.

I regi av UNIS blir det arrangert sikkerhetskurs, ikke bare for ansatte og studenter, men også for ulike bedrifter og bosatte i Longyearbyen. Det ble våren 2013 holdt til sammen 40 sikkerhetskurs med ca. 500 deltagere.

Det blir arrangert flere ulike arrangement ved Svalbard Museum, blant annet for skole, barnehage og SFO. På denne måten er museet blitt en læringsarena for barn og unge ved Longyearbyen skole.

6.5 Konklusjon om virkninger

Etableringen av Svalbard forskningspark har hatt positive virkninger for både brukerne og andre aktører i Longyearbyen. UNIS som største aktør i Forskningsparken har kunnet øke aktiviteten innen både undervisning og forskning. Forskningsparken har gjort det mulig for UNIS å samarbeide med andre forsknings- og utdanningsinstitusjoner både i Forskningsparken og utenfor. Fastlandsuniversitetene er særdeles viktige samarbeidspartnere for UNIS. Både UiT og NTNU leier lokaler i Forskningsparken i dag. De har ansatte og studenter ved UNIS på kortere eller lengre opphold.

I lokalsamfunnet har UNIS bidratt til å skape arbeidsplasser både direkte og gjennom kjøp av varer og tjenester lokalt. Longyearbyen Lokalstyre ser positivt på dette, og som en del av næringsstrategien for Svalbard 2014 legger man opp til en fortsatt vekst i forskning og utdanning, samt et tettere samarbeid mellom forskningsmiljøet og næringslivet på Svalbard. Befolkningsveksten har vært stabil helt siden Forskningsparken åpnet, men ansatte og studenter ved UNIS utgjør en stadig større *andel* av befolkningen, og UNIS har således styrket sin betydning etter hvert som kulldriften har redusert. UNIS krever av ansatte at de må være bosatte i Longyearbyen, og de forventer av studentene at de engasjerer seg i lokalsamfunnet (idrettslag, etc.) fremfor å danne egne studentforeninger. Sikkerhetskurs arrangert i regi av UNIS er også et tilbud ikke bare for ansatte og studenter, men også for resten av lokalsamfunnet.

Med etableringen av Forskningsparken og økningen i omfanget av forskere og studenter som er ute i felt, har belastningen på miljøet økt, men våre informanter ser ikke dette som et stort problem i dag..

I en samlet vurdering av virkninger gis karakteren: 5

7 Relevans

Vurderingen av i hvilken grad et prosjekt er relevant, er i prinsippet et spørsmål om hvorvidt det er i samsvar med viktige prioriteringer i samfunnet og for sentrale brukergrupper. Sagt på en annen måte: Det handler om hvorvidt det er behov for prosjektet. Det at en oppnår formelt avtalte mål er i seg selv ikke synonymt med at prosjektet er relevant. Det forutsetter også at målene er i samsvar med sentrale behov og prioriteringer i samfunnet, og det er ikke alltid tilfellet. En må derfor også gjøre en vurdering av de formelt avtalte målene. Hvorvidt disse fremdeles er relevante kan endres over tid, dersom behovene eller etterspørselen etter de ytelser eller goder som prosjektet ga opphav til endrer seg. Slike vurderinger kan være vanskelige fordi brukernes og samfunnets behov kan være uavklart eller motsetningsfylt. Denne typen vurderinger må bygge på kunnskap både om politiske prioriteringer, marked, trender, lover og bestemmelser, etc.

7.1 Prosjektets relevans i forhold til overordnede mål

I styringsdokumentet for prosjektet vises det innledningsvis til de overordnede målene for norsk Svalbardpolitikk og særlig til (St.meld. nr. 9 (1999-2000), Svalbard), og det som gjelder suverenitetshevdelse, næringsvirksomhet og forskning. Det heter at

«Prosjektet er derfor et viktig tiltak for å oppfylle de overordnede mål, delmål og virkemidler for Svalbardpolitikken».

Dokumentet gjengir utdrag av stortingsmeldingen som i prosaform beskriver målene for Svalbardpolitikken på tre områder, suverenitetshevdelse, næringsvirksomhet og forskningsvirksomhet. Dette er sammensatte utsagn som er forsøkt oppsummert nedenfor.

Når det gjelder de overordnede målene for Svalbardpolitikken, fremheves:

- Konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten
- Korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd
- Bevaring av ro og stabilitet i området
- Bevaring av områdets særegne villmarksnatur
- Opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen

Når det gjelder næringsvirksomhet, fremheves:

- Etablere og opprettholde norsk virksomhet og aktivitet
- Næringsliv for å videreføre et livskraftig lokalsamfunn
- Særlig er servicenæringen av stor betydning for annen virksomhet
- En godt utbygget infrastruktur
- Lønnsom næringsvirksomhet for at statlige overføringer til Svalbard kan trappes ned
- Næringsvirksomhet innenfor regjeringens rammebetingelser (høye miljømål for Svalbard)

Når det gjelder forskningsvirksomheten, fremheves:

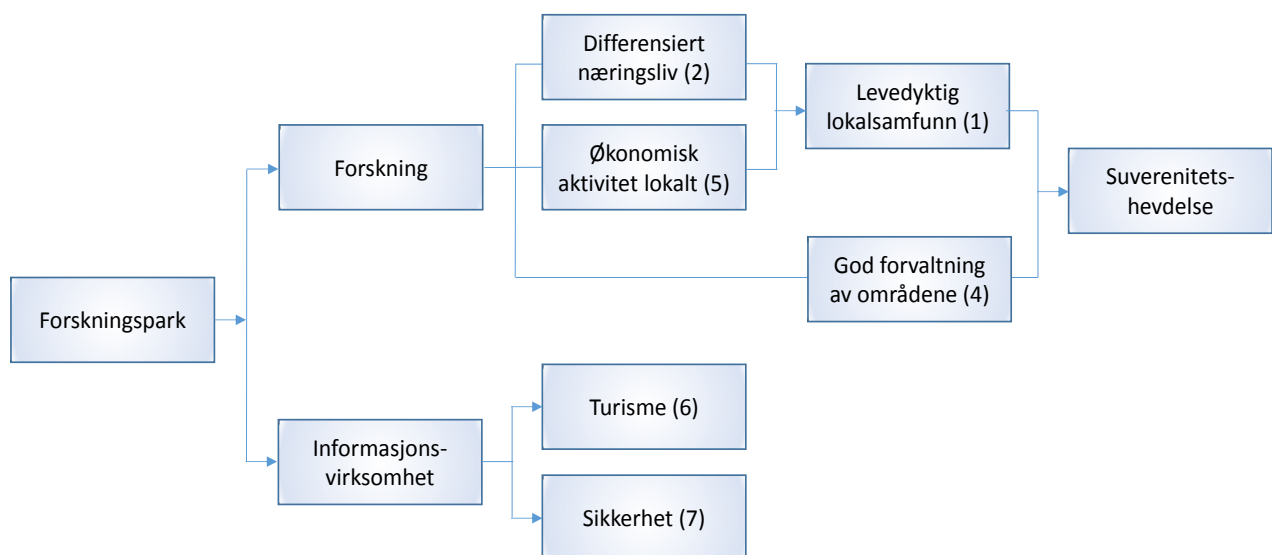
- Kunnskapsbasert forskning som grunnlag for forvaltning av områdene
- Kunnskap om og vern av kulturminner
- Egen norsk forskning og forskningsbaser

Dokumentet oppsummerer dette til hva en kan oppfatte som overordnede samfunns mål (vår tolkning):

1. Et levedyktig lokalsamfunn
2. Et differensiert næringsliv
3. Forskning som et mål i seg selv
4. God forvaltning av området som resultat av forskningsbasert kunnskap
5. Økonomisk aktivitet i lokalsamfunnet som ringvirkninger av forskning
6. Turisme som resultat av informasjon om Svalbards natur og historie, bevaring av miljø og kulturminner, samt
7. Sikkerhet som resultat av informasjon om farer ved oppholdet på øyene

I dette prosjektet, som i mange andre tilfeller, har en altså den situasjonen at prosjektet ikke har et samlet, entydig strategisk fokus, men legger til grunn en samling gode intensjoner som spriker i forskjellige retninger. Utgangspunktet for vurderingen av hvorvidt prosjektet er relevant er dermed uklart.

Et forsøk på avklaring vil gå ut på å vurdere i hvilken grad realiseringen av målene kan tilbakeføres til prosjektet som i dette tilfellet er etableringen av Svalbard forskningspark, eller mer konkret å bygge et bygg. En kan tenke seg at det kan føre til økonomisk aktivitet i lokalsamfunnet (nr. 5) og dermed et levedyktig lokalsamfunn (1). I den grad forskningen er næringsrettet, kan man tenke seg at det kan føre til et differensiert næringsliv (2). Forskning som et mål i seg selv (3) gir liten mening, forskningen må ha et mål. Det er imidlertid logisk at aktørene i Svalbard forskningspark skal arbeide med forskning på den ene side og informasjonsvirksomhet på den annen side. Forskningen skal gi bidrag til forvaltningen av området (4), og informasjonsvirksomheten til å bedre sikkerheten (7), samt økt turisme (6). Den samlede målsettingen for alt dette på bakgrunn av beslutningsdokumentene som foreligger – selve «fellesnevneren» - vil være norsk suverenitetshevdelse på Svalbard. Dette er illustrert i figur 3.1.

Figur 7-1 Målhierarki med utgangspunkt i avtalte overordnede mål

Spørsmålet om relevans blir som nevnt ovenfor todelt: for det første hvorvidt målene er i samsvar med samfunnsmessige behov, og for det andre om etableringen av Svalbard forskningspark er et tiltak som kan bidra til å realisere disse målene.

Svaret på det første spørsmålet avhenger av hvilket perspektiv en ser dette i. Suverenitetshevdelse er solid forankret i norsk Svalbardpolitikk og tilsvarende politisk prioritert. Det gir lite mening å stille spørsmål ved disse prioriteringene i forbindelse med evalueringen av et enkeltprosjekt. Når det gjelder hvor relevant prosjektet er i forhold til realiseringen av de enkelte målene, er det nokså åpenbart at muligheten for påvirkning fra et enkeltprosjekt blir mindre jo lenger opp i målhierarkiet man kommer. Samtidig er det viktig å huske på at befolkningen på Svalbard er liten, med bare om lag 2000 individer i Longyearbyen, og et større byggeprosjekt kan få betydelige ringvirkninger på mange områder under slike forhold.

I denne evalueringen har vi lagt til grunn en forenklet tilnærming, og vurderer tiltaket i forhold til de hovedområdene som er angitt i styringsdokumentet, dvs. det som gjelder norsk tilstedeværelse på Svalbard, forskningsvirksomheten og næringsvirksomheten.

7.2 Prosjektets relevans i forhold til behovet for norsk tilstedeværelse

For norske myndigheter har hovedmålet med Svalbardpolitikken vært å etablere en robust bosetting, som i tidligere tider hovedsakelig var knyttet til gruvedriften. Først i senere år, ettersom gruvedriften har fått en mindre plass, har man satset på å bygge opp familiesamfunn. Folketallet i Longyearbyen har steget vesentlig siden 1990-tallet og er i dag på ca. 2000 mennesker. Den gradvise omstillingen fra et gruvesamfunn til et samfunn basert på servicenæringer har medført betydelige kvalitative endringer i lokalsamfunnet. Med flere fastboende og familiesamfunn har man fått mer aktivt samfunnsengasjement. Forskningsparkens største leietaker, UNIS med om lag 300 årsverk, representerer et betydelig innslag i dette bildet. I 2008 innførte institusjonen et krav om at ansatte måtte bo og virke på Svalbard og reduserte omfanget av pendling. En rekke åremålsstillinger ble gjort om til faste stillinger. Det er en bred forståelse av at det økende antallet ansatte innenfor forskningsinstitusjonene i Longyearbyen, men også studentene tilknyttet UNIS, har vist seg å være viktige ressurser i samfunnet. Slik sett har etableringen av Svalbard forskningspark vært relevant i forhold til utviklingen i Longyearbyen.

Som en av respondentene uttalte det: *«Det er knapt noe småsted på fastlandet som har så mye infrastruktur i form av barnehage, skole, osv. som Longyearbyen. Før var det en gruveby med svært monokulturell befolkning og stor utskifting av ansatte på åremålskontrakter. Tendensen er at gruvedriften utfases etter hvert, og Svalbard forskningspark er viktig i omstillingen til et mer mangfoldig samfunn.»*

Norsk tilstedeværelse på Svalbard har lange tradisjoner, og en kan ikke vente at byggingen av ett bygg skal bidra vesentlig til dette. Det er imidlertid helt klart, og dette bekreftes av de fleste vi har snakket med, at Norge med Svalbard forskningspark har fått et meget markant signalbygg i øygruppens største bosetting. Dette skyldes både størrelsen av bygget, men kanskje først og fremst den unike utformingen som er ment å speile de topografiske forholdene på Svalbard.

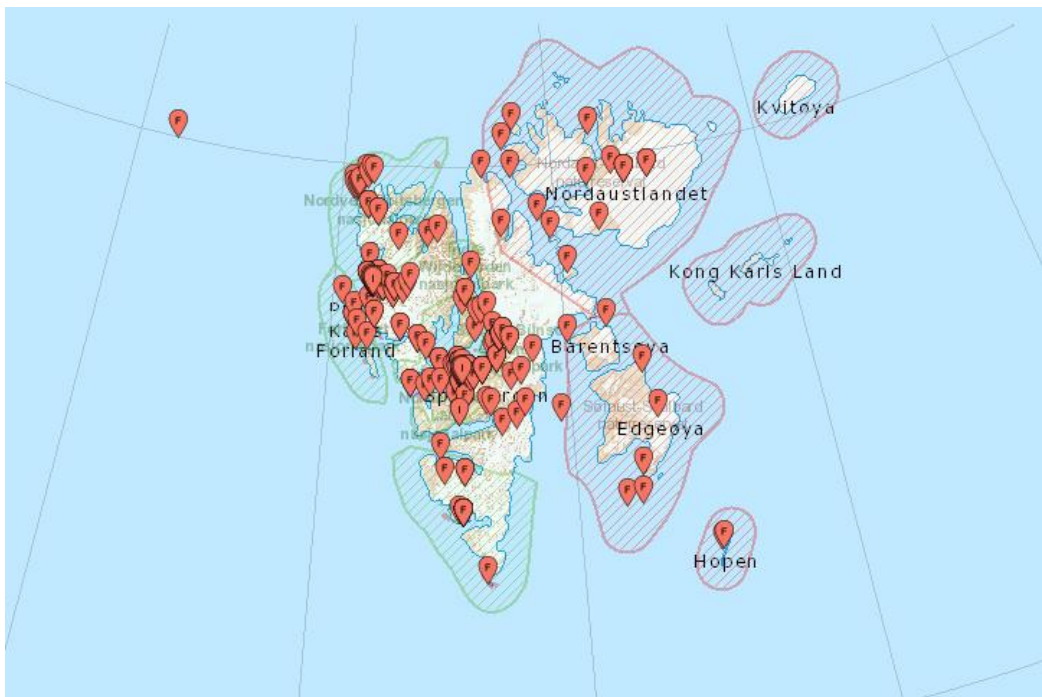
I løpet av de syv-åtte år som er gått siden overtakelsen i 2006 har det vært en befolkningsøkning på anslagsvis 15-20 prosent i Longyearbyen. Noe av dette har sammenheng med etableringen av Svalbard Forskningspark som muliggjorde en betydelig kapasitetsøkning for Universitetssenteret på Svalbard. Men i de fleste tilfellene gjelder dette midlertidige opphold, og i over halvparten av tilfellene utenlandske studenter. Det har altså vært en betydelig økning i aktivitetsnivået innenfor høyere utdanning i denne perioden, noe som har bidratt til å styrke det norske samfunnet på øygruppen, om enn i relativt beskjeden grad så langt i forhold til folketallet.

Samlet sett representerer etableringen av Svalbard forskningspark en betydelig markering av norsk tilstedeværelse. Det gjelder her et meget spektakulært monumentalbygg utformet av norske arkitekter og et utstillingsvindu for norsk historie og virksomhet på Svalbard for alle besøkende til Longyearbyen, som hadde om lag 40 tusen tilreisende (2012), hvorav om lag 30 prosent fra andre land enn Norge. Svalbard forskningspark med sitt museum og kantineområde har vært en første innfallspurt for besøkende og en storstue for lokalbefolkningen i flere år. Forhenværende direktør ved UNIS har opplyst at han i løpet av fem år holdt anslagsvis tusen foredrag for delegasjoner og besøkende, det gjaldt turistgrupper, stortingsdelegasjoner, forskergrupper, etc. Sett i lys av målet om å opprettholde norske samfunn på Svalbard er vurderingen derfor at prosjektet er relevant.

Kunnskapsdepartementet fremholdt at sett i forhold til de overordnede målene og det politiske bildet så er prosjektet viktigere i dag enn det var den gang det ble planlagt. «Vi ser en politisk utvikling de siste 2-3 årene der en stormakt i nord nå gjør seg gjeldende på en helt annen måte enn ved årtusenskiftet. Det er viktig å ha norsk beredskap både knyttet til utdanning, forskning og tilstedeværelse og det er viktig at vi har dem der, både UNIS og de andre aktørene. Svalbard forskningspark er vesentlig viktigere i dag enn da vi skrev disse dokumentene for 15 år siden.»

7.3 Prosjektets relevans i forhold til behovet for forskningsvirksomhet

Stortingsmelding nr. 22 (2008-2009) Svalbard, slår fast innledningsvis i kapittel 8.1 at Svalbard er den mest forskningsintensive delen av Norge og også den mest internasjonale. Forskere har i flere hundre år søkt til Svalbard, som i nyere tid er blitt lett tilgjengelig kommunikasjonsmessig og kan tilby gode levevilkår for kortere eller lengre opphold. Norge er i dag vertsnasjon for forskningsinstitusjoner fra 20 land med mer eller mindre permanent nærvær på Svalbard og det er investert store ressurser i tung infrastruktur for forskning og overvåking de siste årene, dels fra norsk side dels ved internasjonal innsats.

Figur 7-2 Oversikt over igangværende forskningsprosjekter på øygruppen. Kilde: databasen RiS, Research in Svalbard

Stortingsmelding nr. 42 (1992-1993) Norsk polarforskning, påpeker at polarforskning i stor grad har vært knyttet til enkeltpersoners vitenskapelige interesser og prioriteringer. I senere år endres dette bildet og strategiske interesser kommer inn i økende grad. Norges forskningsråd har gjort en innsats for å skaffe oversikt over forskningen, for å bidra til koordinering og samarbeid ved å etablere Svalbard Science Forum med sekretariat i Svalbard forskningspark. En har siden 2004 registrert vel 2500 prosjekter. Databasen viser at hovedtyngden av forskningen skjer i norsk regi.

I følge Sysselmannens kontor er det norsk politikk at alle er velkomne til å drive forskning på Svalbard, særlig gjelder dette klimaforskning. Fra norsk side er det viktig at Norge er den dominerende aktøren på dette området og at vi ikke betaler for forskning som vi ikke får se resultatene av. Alle aktører må søke om tillatelse, og norske myndigheter prøver å redusere det miljømessige fotavtrykket, for eksempel ved å unngå mye helikoptertrafikk og heller favorisere forskning med mindre tilstedeværelse i felt, bruk av satellitt, utsetting av måleinstrumenter, etc.

Noe av forskningsvirksomheten er forankret i Ny Ålesund der Kings Bay AS huser mange av de internasjonale aktørene. I Longyearbyen er UNIS en stor aktør særlig innen forskningsbasert undervisning. Der ligger også flere større vitenskapelige anlegg som EiScat, SvalSat, UNIS Nordlysobservatorium og andre. Sysselmannen har en oppgave i å påvirke retning og politikk for forskningen. I økende grad er det ressursutnytting som motiverer forskningen og mye er finansiert av oljeindustrien som er et sensitivt område i forhold til Svalbardtraktaten.

I dette bildet er Svalbard forskningspark sentral, først og fremst med UNIS som har samarbeidsavtaler med alle universitetene på fastlandet, men også som særlig på logistikksiden er en viktig ressurs for forskere som skal ut i felt.

Selv om Svalbard forskningspark hovedsakelig rommer UNIS og bare i liten grad andre aktører på forskningsområdet, så fremheves Forskningsparken som en helt sentral hub for forskningsvirksomheten i Longyearbyen. Ettersom UNIS først og fremst er en undervisningsinstitusjon (som også i stor grad driver forskning), blir den en viktig arena fordi eksterne forskere også trekkes inn i undervisningen. Det at Svalbard Science Forum har sitt sekretariat i Svalbard forskningspark er selvsagt viktig.

Forskningsrådets arbeid med å kartlegge og fremme samarbeid mellom de ulike miljøene innen ulike områder viser at innsatsen framstår som ganske fragmentert. Svalbard forskningspark og UNIS i Longyearbyen er i liten grad i inngrep med virksomheten i Ny Ålesund, og en vedgår at en har begrenset kjennskap til forskningen der. Men Svalbard forskningspark, slik den oppfattes av de fleste aktørene, fremstår som et relevant tiltak. Den skaper en arena for forskning, i alle fall i Longyearbyen, om en ser bort fra de store aktørene som holder til på Platåfjellet, og konsulentseksjonene. Aktiviteten er høy, men det er mye å gå på hva gjelder å få flere land og flere forskere involvert.

En av respondentene uttrykte det slik: «Svalbard forskningspark tjener som hub for nær sagt all forskning og undervisning på Svalbard, den er sentral for utveksling av informasjon og erfaring forskere imellom og for etablering av internasjonale kontakter og nettverk. Feltbasert forskning er krevende, og den logistikkstøtte og kompetanse som finnes her er unik. Forskere på vei til og fra feltarbeid og andre stasjoner (Hornsund, Ny Ålesund) er gjerne inntatt av Svalbard forskningspark – for logistikkhjelp, kommunikasjon med utenverdenen, faglig kontakt og samarbeid. Med Svalbard Science Forum i bygget er Svalbard forskningspark også det sentrale stedet for forskningsinformasjon og – administrasjon, blant annet søknader om tillatelser til feltarbeid».

Fra departementets side fremholdes det at «UNIS i seg selv er et koordinerende grep som kan sørge for at det blir litt mindre tilfeldig hva man forsker på og mindre overlappning. Generelt kan man si at koordinering av forskning er vanskelig og at forskerne stort sett gjør som de selv vil, men at på

Svalbard har man kanskje gjort mer enn andre steder for å få et overordnet grep på hva som foregår på forskningsområdet.»

7.4 Prosjektets relevans i forhold til behovet for et differensiert næringsliv

Den første næringsstrategien for Svalbard ble utarbeidet i 1989. Der ble det nedfelt et prinsipp om at virksomheten på Svalbard skulle baseres på tre pilarer: kull, turisme og forskning/utdanning. Situasjonen da Stortinget vedtok å opprette Svalbard forskningspark i år 2002 var at Store Norske gikk svært dårlig og med store underskudd, en mistet fagfolk og situasjonen var kritisk. Det hastet med å bygge opp noe annet. Ut fra et bosettingsperspektiv var derfor ideen om å etablere Svalbard forskningspark relevant, også på bakgrunn av den omfattende forskningsvirksomheten som foregikk på Svalbard.

Næringsvirksomheten er grundig dokumentert og analysert i NIBRs Samfunns- og Næringsanalyse i 2013 (Bjørnsen og Johansen, 2013). Der rapporteres det om redusert bemanning i kulldriften men relativt stor optimisme om næringsvirksomheten fremover med vekst innen turisme, FOU-sektoren og spesielt årsverksproduksjonen ved UNIS.

Når det gjelder lokal næringsutvikling har etableringen av Svalbard forskningspark hittil hatt en begrenset effekt. Men Longyearbyen Lokalstyre peker på at Forskningsparken har vært viktig for det som har skjedd på Svalbard, ikke minst for utviklingen av Longyearbyen som lokalsamfunn. Når det gjelder næringslivet har samhandlingen mellom Forskningsparken og havneutviklingen, Lunkefjell-Svea gruen og reiselivet vært viktig. Det har også vært viktig for aktører innen bygg/anlegg. Uansett erfaringene så langt så ser man gjerne at forskningen i større grad blir næringsrettet. Store Norske skal ha vært interessert i å investere en felles lab for geologer sammen med UNIS i Forskningsparken. I stedet har en nå en situasjon der geologer fra Store Norske samarbeider med geologer ved UNIS og bruker selskapets laboratorium blant annet til å kjøre geologikurs. Store Norske delfinansierer enkelte forskningsprosjekter og et professorat innen bergmekanikk. Potensialet på dette området er foreløpig trolig større enn de faktiske resultatene.

7.5 Prosjektets relevans i forhold til behovet for universitetsutdanning på Svalbard

Universitetsundervisningen på Svalbard (senere UNIS) ble etablert i 1993. Svalbard forskningspark er siden starten i 2006 i stor grad blitt benyttet som undervisningsbygg. I lys av navnet på dette prosjektet og at styrende dokumenter relatert til Svalbard forskningspark i stor grad handler om forskning og i svært liten grad om undervisning, reises spørsmålet om prosjektets relevans. Brukes bygget i dag til noe annet enn det som var intensjonen? Er det behov for et universitetssenter på Svalbard mer enn et forskningssenter?

Dersom man skal etablere et universitet er det nærliggende å tenke at en ikke vil gjøre det på et fjerntliggende, isolert og lite befolket sted som Svalbard, ganske enkelt fordi det vil være eksepsjonelt kostbart å drive og langt fra de tunge kunnskapscenterne. I dette spesielle tilfellet må det være andre begrunnelser for tiltaket. Det mest nærliggende må for det første være plasseringen av institusjonen som gir en unik mulighet til å drive undervisning direkte knyttet til arktiske forhold, og for det andre det politiske som handler om norsk tilstedeværelse og suverenitetshevdelse. Det at virksomheten i stor grad involverer miljøer og studenter fra mange land blir viktig i den forbindelse.

Kunnskapsdepartementet gir ytterligere avklaringer på dette punktet: Fra departementets side som eier av UNIS AS dreier det seg om å etablere en infrastruktur for forskning og undervisningsvirksomhet, med et ønske om å samle de miljøene, store og små, som forsket i

Longyearbyen. Departementet har bevisst latt UNIS ekspandere og ta mer av plassen i Svalbard forskningspark. De minner om at UNIS helt fra starten har vært et universitetsprosjekt, og at det er denne institusjonen som var ryggraden i prosjektet med å etablere Forskningsparken.

Departementet påpeker samtidig at det unikt stedlige er sentralt i dette bildet og fastslår at virksomheten skal være avgrenset til de fire arktisk relaterte fagområdene en arbeider med i dag. «*Dersom man skal gå inn på nye områder må det være fordi det bare er på Svalbard at man kan gjøre det*».

Det er særlig dette som gjør at tiltaket er relevant og at de ambisjonene man har registrert fra UNIS ledelse om å øke bredden i undervisningstilbudet ut over de arktisk relaterte fagområdene, vil gjøre at investeringen i Svalbard forskningspark blir mindre relevant.

7.6 Konklusjon om relevans

Det synes klart at investeringen i Svalbard forskningspark var et relevant tiltak som kom på det riktige tidspunktet. Først og fremst gjelder det i forhold til Svalbardpolitikken og målet om å markere norsk suverenitet på øygruppen. Det er bygningsmassen som først og fremst markerer tilstedeværelsen. Det var det også på 1930-tallet da Norge krevet overherredømme på Grønland, og en ser det i Barentsburg der russerne nå pusser opp fasadene for å markere tilstedeværelse.

Men bygninger er ikke tilstrekkelig, det må samtidig være et grunnlag for tilstedeværelsen i form av næringsvirksomhet og annen aktivitet. Omstilling fra kulldrift til mer diversifisert virksomhet var allerede kommet et langt stykke da Forskningsparken ble etablert. Når ett bygg i dette tilfellet kan sies å være relevant i forhold til slike større samfunnsprosesser, så er det fordi det er et lite samfunn og et stort bygg som (potensielt) kan få stor betydning for virksomheten på stedet. Dette har allerede skjedd i betydelig grad på de åtte årene som er gått etter at bygget stod ferdig, både når det gjelder bosetting, samfunnsutvikling, forskning og utdanning først og fremst knyttet til Longyearbyen, og i noe mindre grad i utviklingen av et mer differensiert næringsliv.

Vurdert i lys av behovene til de forskjellige aktørene lokalt i Longyearbyen vil konklusjonen være at prosjektet er relevant og nyttig. Men står nytten i rimelig forhold til hva det koster? Dette er drøftet i kapittel 9. Norsk tilstedeværelse på Svalbard koster for norske skattebetalere, og har alltid gjort det. Tidligere med en kulldrift som gikk med underskudd, nå med annen virksomhet som også til en viss grad holdes i live med midler over statsbudsjettet. Tilstedeværelsen har fått et betydelig ansiktsløft de senere årene, først og fremst representert ved en omfattende forskningsaktivitet, men også med etableringen av Svalbard forskningspark. Det koster å være kar, og det er nokså åpenbart at vår tilstedeværelse kunne vært oppnådd på rimeligere vis. Svalbard er samtidig blitt noe av en turistmagnet og har doblet besøkstallet siden Forskningsparken ble etablert. Dette har tilført økonomien noen midler utenfra.

Men samtidig har det skjedd store investeringer i forsknings- og undervisningssektoren. Prisen per student er det dobbelte av hva de koster på fastlandet. Dersom forskningsparken videreføres i et tredje byggetrinn med de ambisjonene som har vært skissert, vil universitetsvirksomheten utvides betraktelig og kostnadene skrus enda noen hakk høyere.

På bakgrunn av dette er konklusjonen at prosjektet er relevant primært i forhold til de overordnede behovene på nasjonalt nivå om tilstedeværelse, og mer sekundært i forhold til de lokale behovene som gjelder institusjonelt samarbeid, utviklingen av lokalsamfunnet og næringsvirksomheten. Vurderingen er at prosjektet er relevant på mange områder, men at en trolig kunne oppnådd mye av det samme på en rimeligere og kanskje mer hensiktsmessig måte.

Samlet vurdering for relevans: 5

8 Levedyktighet

8.1 Om kriteriet levedyktighet

Levedyktighet skiller seg fra de andre evalueringskriteriene ved at det har et fremadskuende perspektiv hvor en vurderer den sannsynlige utviklingen gjennom hele prosjektets levetid. Volden og Samset (2013) sier følgende om dette kriteriet:

Det langsiktige, strategiske perspektivet omtales gjerne som levedyktighet (eng. sustainability). En spør da om de positive effektene av tiltaket kan vedvare over hele levetiden, og om nytten for samfunnet er positiv på sikt. Dette har både en økonomisk, miljømessig og sosial/fordelingsmessig dimensjon og handler blant annet om stabiliteten i behov og prioriteringer, fremtidig ressurstilgang, fremtidig finansieringsevne og -vilje, fleksibilitet til å tilpasse seg nye rammebetingelser etc.

Levedyktigheten til et bygg har minst to dimensjoner: For det første må selve bygget være holdbart over den tiltenkte levetiden, herunder med akseptable drifts- og vedlikeholdskostnader. For det andre må den aktiviteten som foregår i bygget være nyttig og ønsket over hele levetiden. Siden leietakerne er statlig finansierte virksomheter kan det siste ikke vurderes ved deres markedsverdi, men som sannsynligheten for at samfunnet vurderer dem som relevante og gir dem finansiering også i fremtiden.

Følgende momenter diskuteres under kriteriet levedyktighet:

- Utviklingen i drifts- og vedlikeholdskostnader fremover
- Utviklingen i forsknings- og utdanningsaktivitetene – ønsker og forventninger
- Langsiktig nytte og relevans av Forskningsparken
- Byggets evne til å tilpasse seg endringer i behovene over tid
- Alternative anvendelsesmuligheter

8.2 Utviklingen i drifts- og vedlikeholdskostnader fremover

For nye bygg opererer Statsbygg med en forventet levetid på 60 år mens levetiden til rehabiliterte bygg settes til 30 år. Dette danner utgangspunkt for beregning av kostnadsbasert husleie. I dette tilfellet er den gamle delen som UNIS fortsatt eier regnet som rehabilitert, mens resten av bygget stod nytt i 2005. Det skulle tilsi at det nye bygget vil fungere godt frem til år 2066 gitt et jevnt og godt vedlikehold.

I de ni årene siden bygget stod ferdig har det blitt forvaltet og vedlikeholdt på en tilfredsstillende måte, ifølge intervjuobjektene. Ordningen med kostnadsbasert fakturering for drift og vedlikehold gjør at Statsbygg tar utfordringene etter hvert som de dukker opp slik at en unngår etterslep. Den største utfordringen har vært lekkasjer i kobberrør som måtte skiftes ut til en ekstrakostnad på om lag 4 mill. kroner. Statsbyggs forvaltningsenhet påpeker at en sannsynligvis kunne ha unngått denne kostnaden, og oppnådd en lavere livsløpskostnad, om en hadde valgt syrefaste rør under byggingen, selv om de var litt dyrere i innkjøp.

En detaljert oversikt over kostnadene som er betalt av de tre leietakerne til Statsbygg i perioden 2007-2013 er vist i vedlegg 3. En opererer med fem poster: ordinær husleie er den største og utgjør

over 80 prosent, i tillegg kommer innvendig vedlikehold, brukeravhengige driftskostnader (BAD), energi og renhold. Samlet gir dette en kvadratmeterpris som for tiden ligger på nær 5 000 kr. Tabell 8.1 viser samlet vekst for de ulike postene i perioden. Forskningsparken var et dyrt bygg, og husleienivået startet derfor høyt, noe flere intervjuobjekter har bemerket. Utviklingen i de samlede kostnadene som leietakerne belastes har derimot ikke økt dramatisk over disse årene, kun litt mer enn konsumprisindeksen.

Både husleien og innvendig vedlikehold reguleres ifølge kontrakten med en fast andel av konsumprisindeksen, henholdsvis 80 prosent og 100 prosent. De øvrige postene justeres i henhold til forbruk. Vi ser at både brukeravhengige driftskostnader og ikke minst energikostnaden har økt betraktelig. BAD er betaling for tjenester som er leietakers ansvar, men som Statsbygg forestår. Det gjelder blant annet utgifter til drift og tilsyn av bygningens faste tekniske anlegg, drift av utomhusanlegg og utgifter til vann, kloakk, renovasjon. Statsbygg oppgir at hovedårsaken til den store økningen i BAD er at en har begynt å olje parkettgulvet flere ganger årlig, da en fant ut at det ellers ble fort nedslitt og måtte slipes oftere. UNIS har en stor andel parkett, og fikk derfor den største økningen. Når det gjelder energiforbruket mener Statsbygg at den sterke økningen neppe er reell og skyldes trolig at man fakturerte leietakerne for lite de første årene og at dette ble korrigert på et tidspunkt. Det er derfor ingen grunn til å vente en tilsvarende sterk vekst i årene fremover. En tilsvarende forklaring kan knyttes til den sterke veksten i renholdskostnadene for UNIS, det skyldes at man på et tidspunkt lot Statsbygg overta ansvaret for renhold også i UNIS' gamle bygg.

Tabell 8-1 Prosentvis endring i kostnadene som er betalt av leietakerne til Statsbygg, 2007-2013

Vekst 2007-2013	Husleie	Innvendig vedlikehold	Bad	Energi	Renhold	Sum	KPI Norge
UNIS	11,8 %	10,9 %	37,8 %	86,9 %	28,2 %	17,6 %	
NP	8,7 %	10,9 %	11,8 %	86,9 %	2,7 %	13,1 %	
Museet	8,7 %	10,9 %	23,6 %	86,9 %	2,4 %	13,5 %	
Samlet	10,4 %	10,9 %	29,2 %	86,9 %	16,4 %	15,7 %	13,2 %

Kilde: Statsbygg

Både Statsbygg og leietakerne er blitt spurt om hva de tror om utviklingen i drifts- og vedlikeholdskostnadene fremover. Svaret er at man ser for seg en jevn utvikling slik som hittil. Husleie og innvendig vedlikehold vil reguleres i henhold til kontrakten som går over 20 år, dette er ment å sikre forutsigbarhet for leietaker. Innvendig vedlikehold ses samlet over leieperioden, slik at Statsbygg i starten bruker mindre enn det som betales inn og senere vil det normalt påløpe mer. Når det gjelder de tre andre komponentene forventes heller ingen dramatisk endring.

Det er ingen av intervjuobjektene som kjenner til noen «tikkende bomber». Bygget har en spesiell utfordring ved at det står på påler. «Om permafrosten forsvinner får man helt klart problemer», påpeker representanten fra Statsbygg. Pælingen var imidlertid godt gjennomført og en var nøye med å pæle tilstrekkelig dypt. Dette i motsetning til lettere bygg som ordinære bolighus, som allerede i dag opplever visse problemer med sig i grunnen. Permafrostforskere ved UNIS logger utviklingen i permafrosten og ser ingen dramatisk utvikling som skulle tilsi at det blir problemer med konstruksjonen i overskuelig fremtid.

Selv om det ikke er noe som tyder på en dramatisk kostnadsøkning fremover, ligger nivået som nevnt høyt allerede. Vi vil påpeke den faren som manglende incentiver til kostnadsbevissthet innebærer. I motsetning til de fleste andre universitets- og høyskolebygg som fikk bevilgning på samme tidspunkt og senere, fikk UNIS *full* (100prosent) kompensasjon for den økte husleiekostnaden. Andre må typisk dekke 25 prosent ved annen finansiering eller over driftsbudsjettet. Slik ordningen er, vil også senere prisøkninger fra Statsbygg i realiteten føre til tilsvarende oppjustering av de tre leietakerne sine budsjetter, slik at all kostnadsvekst veltes over på eierne (staten). Våre informanter bekrefter langt på vei at ingen av dagens leietakere har et særlig bevisst forhold til nivået på drifts- og vedlikeholdskostnadene, og det har heller ikke Statsbygg. Dette er uheldig fordi en da ikke har noen incentiver til effektivitet og kostnadskontroll. Selv om det er høy politisk betalingsvillighet for å være på Svalbard, vil en over tid kunne oppleve at husleien nærmer seg et nivå som eierne finner uakseptabelt.

8.3 Utviklingen i forsknings- og utdanningsaktivitetene – ønsker og forventninger fra brukerne

Til grunn legges at intensjonen for de tre sentrale leietakerne er å bli i bygget i hele den beregnede levetiden. I tillegg ønsker en å gi rom for andre, mindre forskningsaktører. Spørsmålet er da hvilken aktivitetsutvikling som kan legges til grunn fremover, og om det er rimelig å anta at en greier å fylle bygget med relevant aktivitet i hele perioden.

Når det gjelder den største aktøren **UNIS**, har man sett en formidabel vekst siden Forskningsparken ble etablert, både målt ved antall studenter og ansatte. Stadig flere av fastlandsuniversitetene har fått god kjennskap til tilbudet ved UNIS, og de innpasser UNIS-kurs i sine grader og formidler tilbudet overfor studentene på lik linje med utenlandsopphold. Allerede i dag mener flere ved UNIS at det er trangt, det er både knapt med kontorer, grupperom og lagerplass, og en mangler lesesalsplasser til studentene. Og UNIS har fortsatt store ambisjoner om videre vekst, faktisk i form av en dobling av studenttallene fra 450 til 900, og en økning fra 90 til 140 ansatte, ifølge Strategisk Næringsplan for Svalbard. Noen synes også å mene at UNIS bør utvide kurstilbudet i bredden, med humaniora og samfunnsfag, det er dog ikke enighet om dette.

Det blir påpekt at med en videre vekst vil UNIS vokse seg ut av Forskningsparken og trenger enda et nytt byggeprosjekt, «byggetrinn 3», som en allerede har begynt å skissere.

Svalbard Museum har også hatt en enorm vekst i besøkstallene, og later nå til å se på mulighetene for ytterligere vekst dersom det omtalte «byggetrinn 3» blir realisert. Museet ønsker da å utvide sine lokaler, blant annet slik at en kan ivareta konservering, oppbevaring og utstilling av et stort antall marine øgler og dinosaurer som er gravd ut på Svalbard, men som i dag oppbevares ved UiO. Museet oppgir at de samtidig ønsker seg en lab for preparering, og gjerne arealer for kafé og større museumsbutikk.

Derimot synes **Polarinstituttet** å ha en annen og litt mindre ambisiøs strategi for sin fortsatte tilstedeværelse i Forskningsparken. I motsetning til de to andre har Polarinstituttet hovedkontor på fastlandet, med få fastboende forskere i Longyearbyen, men periodevis mange som bruker kontorene i forbindelse med felt- eller prosjektarbeid. Ved innflyttingen i Forskningsparken fikk man en liten økning i antallet kontorplasser, men har ikke hatt behov for ytterligere økning i senere tid og ser heller ikke for seg noen stor vekst fremover. Intervjuobjektene fra Polarinstituttet påpeker imidlertid at deres aktivitet er svært varierende over året, med tomme kontorer store deler av året, og

rift om plassene blant annet på våren. Dette gjelder også flere mindre brukere av Forskningsparken, og det skaper noen utfordringer i forhold til optimal utnyttelse av infrastrukturen.

UNIS har siden starten hatt noen ekstra kontorer til utleie. I starten var det vanskelig å rekruttere leietakere, nå er det tvert om. «Vi erfarer en økende interesse for å ha kontorfasiliteter i Forskningsparken, og da særlig fra de norske universitetene» sier en representant fra UNIS. Vi har snakket med så å si alle de **eksterne leietakerne**, og ingen av dem har planer om å redusere sin tilstedeværelse. De har ikke nødvendigvis noen tung aktivitet på Svalbard nå, men er opptatt av mulighetene fremover. Det er likevel ingen som regner med noen vesentlig vekst i sin tilstedeværelse i Forskningsparken. Flere oppgir «økt synlighet» som årsak til at de ønsker å ha et kontor i parken. Det er således ingen tvil om at Forskningsparken er i ferd med å få status som «hub» for forskning på Svalbard. Det ble nevnt at nytt isgående havforskningsfartøy som nå er under bygging, kan være en faktor som vil trekke enda flere forskere og øke tilgjengeligheten i årene fremover.

Mange peker også på prosjektet **SIOS** (Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System SIOS) som en stor mulighet i fremtiden. SIOS er tenkt som et kunnskapssenter som skal koordinere og utvikle eksisterende forskningsinfrastruktur og datainnhentesaktiviteter på Svalbard, slik at man får et observasjonssystem i verdensklasse og tar ut synergier mellom forskningsaktørene, herunder mellom Longyearbyen og i Ny-Ålesund. Det antydes at SIOS kan ha behov for inntil 10 kontorer litt frem i tid. Finansieringen er imidlertid ikke på plass, så det er foreløpig noe uklart hva som vil komme ut av dette. Forprosjektet, som var finansiert av EU og Norges Forskningsråd, er nå avsluttet.

Enkelte intervjuobjekter peker også på andre aktører med aktivitet i Longyearbyen som kunne ha vært lokalisert i Forskningsparken, som Multiconsult, Sweco, og kanskje deler av Store Norske. Eksempelvis kunne man tenke seg en felles lab med UNIS. Utenlandske forskningsaktører (ut over japanerne) er også i målgruppen, men det påpekes at mange ikke vil ha råd til den høye husleien.

De eksisterende aktørene er altså optimistiske med tanke på fremtiden, og tilsynelatende vil en ikke få problemer med å fylle bygget med relevant aktivitet i årene fremover. Samtidig er det viktig å påpeke at de fleste aktørene er statlig finansierte, og hvis de skal vokse krever det ytterligere bevilgninger, enten over statsbudsjettet eller fra eksterne kilder. Som én av intervjuobjektene sa: «Det er åpenbart en del opportuniste her oppe, man er jo vant med at pengene sitter løst når det gjelder Arktis og nordområdene». Om dette vil vedvare avhenger først og fremst av aktivitetenes fortsatte relevans. Tilsvarende er man avhengig av rekruttering. SSB-notatet «Dette er Svalbard» slår fast at mange reiser til Svalbard på grunn av skattefordelene, som i prinsippet kan reverseres med et pennestrøk. Fra 1.1.2015 skjer det for eksempel en planlagt endring i skattereglene som vil gjøre det mindre attraktivt å pendle til og fra Svalbard. Lokalt påpeker enkelte aktører at dette kan skape utfordringer med rekrutteringen til øygruppen. Da UNIS i fjor justerte opp husleien til mange av sine ansatte, som har vært (og fortsatt er) sterkt subsidiert, medførte dette at flere flyttet til fastlandet ifølge en artikkel i Forskerforum 5. mars 2014. Tilsvarende er det grunn til å tro at studentrekrutteringen vil bli langt mer utfordrende om den svært generøse ordningen med null studieavgift skulle endres.

NIBR la i 2013 frem en samfunns- og næringsanalyse for Svalbard, med prognoser for utviklingen i sysselsetting frem mot 2017, se tabellen under. Denne prognosen omtales som nøktern og ikke bare

basert på aktørenes egne ønsker¹. Likevel er det klart at FoU-sektoren er blant de som forventes å vokse mest de nærmeste årene, og da spesielt studenttallene som ventes å vokse med nesten 30 prosent på fem år.

Tabell 8-2 Antall årsverk i basisnæringene og avledet virksomhet 2012-2017 (hovedalternativ i NIBRs samfunns- og næringsanalyse, 2013)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Vekst
Statlig virksomhet	110	111	111	112	112	113	2,5 %
Lokalstyret	175	176	178	181	185	188	7,4 %
FoU	153	156	159	162	165	169	10,4 %
Studenter	172	189	208	212	217	221	28,4 %
Bergverk	404	388	324	320	327	372	-7,8 %
Reiseliv	208	212	216	221	225	230	10,4 %
Sum basis	1222	1233	1196	1208	1231	1293	5,8 %
Avledet virksomhet	551	549	523	527	537	566	2,7 %
Totalt Lyb og Svea	1773	1782	1719	1735	1768	1859	4,8 %

Kilde: NIBRs samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2013

8.4 Langsiktig nytte og relevans av Forskningsparken

I kapitlet om relevans vurderte vi Forskningsparken i forhold til de tre hovedområdene som var angitt i prosjektets styringsdokument, nemlig det som gjelder (i) behovet for norsk tilstedeværelse, (ii) behovet for forskning, og (iii) behovet for et differensiert næringsliv. I tillegg drøftet vi relevansen i forhold til (iv) behovet for den utstrakte utdanningsvirksomheten. Vi vil nå kort drøfte de samme hensynene i et *langsiktig* perspektiv. Da må vi spørre om det er sannsynlig at de underliggende samfunnsmessige behovene fortsetter å ha legitimitet over tid, og at regjeringer med ulik politisk farge er villige til å bevilge de midler som kreves.

Norsk tilstedeværelse

Et mål med norsk Svalbardpolitikk er å sikre en robust bosetting. Det er bakgrunnen for at kullgruvevirksomheten er opprettholdt tross lange perioder med underskudd og behov for statsstøtte. Og det er en viktig del av begrunnelsen for at man senere har bygget opp et familiesamfunn og svært mye infrastruktur i Longyearbyen. De som bor og jobber på Svalbard betaler i tillegg lite skatter og avgifter. Svalbardsamfunnet er og vil trolig alltid være avhengig av statlige overføringer.

¹ NIBR presenterer også en alternativ fremskriving basert på at de senere års vekst videreføres, som ligger en god del høyere, ikke minst for FoU-sektor.

Stadig skiftende regjeringer har vist at de er villige til å betale for dette. At forslaget til Svalbardbudsjettet for 2015 er noe redusert sammenlignet med 2014 (418 mill. kroner mot 455 mill. kroner) er neppe et signal om noen dramatisk endring i Svalbardpolitikken. Solberg-regjeringen nevner nordområdene og Svalbard i sin regjeringsplattform, Sundvolden-erklæringen. «Regjeringen vil føre en offensiv nordområdepolitikk, jevnfør samarbeidsavtalen. Politikken skal bygge opp under næringsutvikling, ivaretagelse av norske interesser, styrket samarbeid med Russland og polarstatene, samt grunnlaget for aktivitet og bosetting i nord». Flere av våre informanter, også fra Kunnskapsdepartementet, påpeker at den senere tids politiske utvikling i nord gjør at tilstedeværelse er enda viktigere nå og i fremtiden, enn da Forskningsparken ble bygget. Viktigheten av å ha et markant signalbygg i Longyearbyen vil derfor neppe reduseres i årene fremover.

Det er imidlertid ikke gitt hvor stor bosetting Longyearbyen må ha for at den skal anses å være robust. Dagens innbyggertall er på ca. 2 100 og det høyeste noensinne. Vi finner ingen målformuleringer om ytterligere vekst i folketallet.

Forskningsvirksomhet

Norge har lange tradisjoner for polarforskning. I dag står behovet for å lære om klima- og miljøutfordringer i sårbare områder høyt på dagsorden både nasjonalt og internasjonalt. Denne begrunnelsen vil neppe svekkes i årene fremover. Når en i tillegg legger til grunn (ironisk nok kanskje) at klimaendringene medfører en rekke nye muligheter for næringsaktivitet i nord, som olje- og gassutvinning, annen mineralutvinning enn kull, nye arter i havet og andre muligheter som følger av isfri havn og nye seilingsruter, er det sannsynlig at storsamfunnet vil ønske å drive forskning på Svalbard også i fremtiden. I tillegg er aktører innen bl.a. oljeindustrien finansierer av forskning i Arktis i økende grad, ut fra bedriftsøkonomiske hensyn.

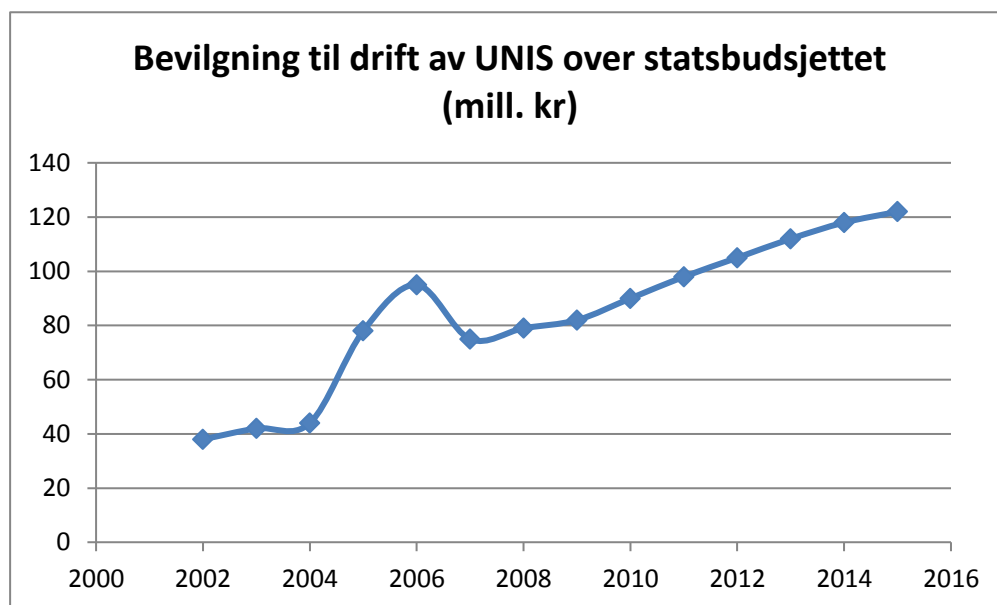
Mange av intervjuobjektene har gitt uttrykk for en forventning om opprettholdt eller økt satsing på forskning i årene fremover. Den samme konklusjonen fremkommer i en NIFU-rapport om norsk polarforskning fra 2012, som sier at «interessen for Svalbard i forskningssammenheng neppe vil avta i årene som kommer». Som diskutert i forrige kapittel er det trolig en del å hente på enda bedre oversikt og koordinering av forskningen på Svalbard, men Forskningsparkens relevans vil neppe svekkes av tiltak for å bedre dette. SIOS er som nevnt planlagt inn i parken, og dette kan styrke dens status som «hub» ytterligere.

Det finnes ulike finansieringskilder for forskning på Svalbard. Forskningsrådet er den klart viktigste. Forskningsrådet har nylig lagt frem sin policy for norsk polarforskning i perioden 2014-2023. Visjonen for neste tiår er: «Norge skal styrke sin rolle som en av verdens fremste polarforskningsnasjoner og som viktig bidragsyter til kunnskap av global interesse». Videre står det at «UNIS bør videreutvikles som samarbeidsarena for norsk polarforskning på Svalbard». Dette tyder på at Forskningsrådet ser kvaliteten ved UNIS og den infrastrukturen som nå er bygget opp i Forskningsparken.

Forskningsrådet har i dag en rekke programmer som er relevante for aktørene i Forskningsparken, ikke minst Polarforskningsprogrammet (POLARPROG), men også programmer for klimaforskning, romforskning og petroleumsforskning. Om en tar de høye ambisjonene i policydokumentet på alvor bør en forvente at det kommer større utlysninger innenfor disse programmene også i årene fremover.

De tre store leietakerne i Forskningsparken får også grunnbevilgning over statsbudsjettet. Statens ambisjoner for de tre virksomhetene fremover blir da viktig, og det gjelder først og fremst UNIS.

Figuren under viser at UNIS har hatt en høy og jevn vekst i bevilgningen over 14 år, med et gjennomsnitt på mer enn 9 prosent per år². Om det er realistisk at en slik vekst videreføres på lang sikt er kanskje tvilsomt, all den tid det ikke foreligger noe mål om å gjøre UNIS til et fullverdig universitet. En kan da også notere en viss utflating - i Solberg-regjeringens forslag til statsbudsjett for 2015 får UNIS en vekst på kun 3,4 prosent fra året før. Det er likevel ingen ting som tyder på at en ikke vil satse på UNIS også i fremtiden. Den viktigste usikkerhetsfaktoren er trolig omfanget av studentaktivitet, se under.

Figur 8-1 Bevilgning til drift av UNIS over statsbudsjettet over tid

Differensiert næringsliv

Store Norske har vært bærebjelken i Svalbardsamfunnet, men gir nå uttrykk for at fremtiden er usikker. Kullgruvedrift er dessuten problematisk fra et miljøperspektiv og har ikke den samme støtten i befolkningen som før. NIBRs samfunns- og næringsanalyse fra 2013 rapporterer som tidligere nevnt om optimisme når det gjelder FoU-sektoren fremover. Flere av intervjuobjektene nevner også at forskning nå har en mulighet til å overta den hovedrollen som kulldriften historisk har hatt. Det samfunnsansvaret som UNIS allerede har tatt lokalt, og senterets bidrag til internasjonalisering og kunnskap om Norge ute, fremheves også som meget positivt og noe det vil være fornuftig å bygge videre på. Samtidig har effekten på lokal næringsutvikling vært begrenset så langt.

Ny Strategisk Næringsplan som nylig ble lagt frem av Svalbard Næringsforening slår fast at tre-pilar-tenkningen fortsatt gjelder, selv om kulldriften er usikker. Næringsplanen peker imidlertid på at de tre pilarene i større grad bør sammenkobles og gi ny verdiskaping lokalt. Det taler for at en ikke bare bør forske på klima og miljø, men i større grad frembringe kunnskap som lokalt næringsliv behøver.

² Noe av den meget store økningen i 2005-06 var knyttet til utstyr i forbindelse med flytting til nytt bygg og dermed midlertidig. Samlet økning i perioden 2012-2015 gir likevel en årlig vekst på 9 % i gjennomsnitt.

I tillegg til eksisterende bedrifter i Longyearbyen peker næringsplanen på en rekke *nye* muligheter de nærmeste 25-30 årene, som forskningen kan støtte opp om. Dette er blant annet knyttet til petroleumsaktivitet og isfri nord-vestpassasje.

Universitetsutdanning på Svalbard

Selv om det ikke kan leses ut av prosjektets styrende dokumenter, er den betydelige veksten i UNIS' utdanningsvirksomhet tilsiktet og politisk ønsket ifølge de fleste informantene.

Kunnskapsdepartementet sier at de vurderer levedyktigheten av UNIS som «helt uproblematisk i tiden fremover», gitt en videreføring av dagens Svalbardpolitikk. Dette omfatter også utdanningsaktivitetene. Samtidig er departementet tydelig på at det aldri vil bli aktuelt å ha et fullverdig universitet på Svalbard, og at det ikke anses som aktuelt å utvide virksomheten ut over de fire prioriterte fagområdene. Dette handler selvsagt om det høye kostnadsnivået og manglende formåls effektivitet, jevnfør neste kapittel. Det kan tyde på at relevansen av de fremtidige vekstplanene til UNIS er begrenset, dog er dette noe som i så fall vil kreve et nytt byggeprosjekt og som det ligger utenfor vårt mandat å evaluere.

Det fremstår som uklart hvilken rolle studentene har i forhold til å ivareta de samfunnsmessige behovene. Intervjuobjektene har varierende oppfatning om dette, i den grad de har en oppfatning. Studentenes bidrag til folketallet er åpenbar. Men samtidig er over halvparten utenlandske og botiden er ofte meget kort. Andre momenter som er nevnt er mulighetene til å tilby en bedre kvalitet i utdanningen på grunn av lokaliseringen «i feltområdene», internasjonalisering av studenter, samt studentenes bidrag til og ikke minst rekruttering til forskning.

8.5 Byggets evne til å tilpasse seg endringer i behovene over tid

Som nevnt gir dagens brukere uttrykk for at de allerede nå, etter ni år, mener bygget begynner å bli trangt. Det er særlig UNIS som har vokst langt mer enn noen kunne forestille seg, og Forskningsparken er i dag fylt med museum, stor forskningsaktivitet og ikke minst nær 500 studenter per år. I tillegg har UNIS og museet store vekstambisjoner. På spørsmål om hva de trenger nevnes både mer lagerplass, flere og større laboratorier, flere kontorer, undervisningsrom, logistikkarealer, og lesesal til studentene. Museet vil gjerne ha plass til en ny utstilling. Et grovt og foreløpig arealbehov som anslås for å ivareta vekstambisjonene er 2/3 av den nye delen av Forskningsparken. UNIS ønsker i tillegg eksterne lagerfasiliteter for sin maritime aktivitet.

Neste spørsmål er da hvilken fleksibilitet det eksisterende bygget har til å utvide og tilpasse bruken til nye og mer omfattende behov. Et bygg bør åpenbart ha et visst fortetnings- og tilpasningspotensial, om det skal kunne fungere over en 60-årsperiode, da brukerbehov nesten alltid vil endre seg i større eller mindre grad. I Forskningsparken er det dessuten en utfordring at bruken er ujevn over året, og spørsmålet er hvilke muligheter en har for å glatte ut aktivitetsnivået. Det er litt uklart i hvilken grad dette potensialet er forsøkt tatt ut. Det er gjort visse tiltak i forhold til fortetting i den gamle delen av bygget, som UNIS eier fra før. Her er blant annet lesesalsplasser bygget om til kontorer. I den nye delen er det derimot gjort svært lite, og bygget fremstår som lite arealeffektivt i dag, med mye luft og store, åpne fellesarealer. Intervjuobjektene har ulike syn på hvilket potensiale som ligger i fortetting og tilpasning. Det er klart at den arkitektoniske utformingen av bygget innvendig er slik at dette ikke er et fleksibelt bygg. På den annen side bør en i det minste se på mulighetene for å utnytte det eksisterende arealet bedre før en bygger nytt. Vi får oppgitt at man nå, parallelt med arbeidet med å forberede byggetrinn 3, nettopp gjør en analyse av bruken av

eksisterende arealer i Forskningsparken. Analysen skal gi svar på om alle arealer er optimalt utnyttet og om det finnes ombyggings- / fortettingstiltak som ikke er utnyttet.

Om en skulle komme til at det er behov for et nytt byggetrinn, synes det å være gode muligheter for å utvide på eksisterende tomt og integrert med eksisterende bygningsmasse. Det ble lagt til rette for dette allerede ved byggetrinn 2, og det er en realopsjon som bidrar til å bedre levedyktigheten til den investeringen som allerede er gjort.

8.6 Alternative anvendelsesmuligheter.

Det er blitt nevnt at noen risikofaktorer som rent hypotetisk kan medføre at behovet for den forsknings-, utdannings- og museumsaktiviteten som i dag finner sted i Forskningsparken faller bort eller endres dramatisk. Vår vurdering er at det er svært lite sannsynlig at så skjer, med den politiske situasjonen i nordområdene og med Norge som rik oljenasjon. Like fullt er det nyttig å spørre hva som da vil skje med bygget.

Svaret er at de alternative anvendelsesområdene er få. Bygget er et formålsbygg, tilpasset aktivitetene til dagens leietakere. Deler av bygget består av ordinære kontorer og vil, med noen tilpasninger, kunne benyttes også av virksomheter fra helt andre sektorer. Det er i dag knapphet på næringslokaler i Longyearbyen. Men, om tilstedeværelsesmålet skulle falle, ville det neppe være grunnlag for Store Norske eller andre større virksomheter som alternativt kunne overta lokalene heller. Restverdien ville da uansett være svært lav.

8.7 Konklusjon om levedyktighet

Bygget er godt vedlikeholdt i disse første ni årene. Det har ikke vært vesentlige problemer, og utviklingen i drifts- og vedlikeholdskostnadene fremstår som akseptabel. En mener også å ha god kontroll på utviklingen i permafrosten, noe som er viktig da bygget står på påler. Om bygget er holdbart i et 60-årsperspektiv, er allikevel vanskelig å spå om da dette er svært lang tid.

Dagens statsfinansierte leietakere synes ikke å ha noen innvendinger mot husleienivået. Kostnadene til drift og vedlikehold veltes i dag nærmest automatisk over på eier (staten). I dette ligger ingen incentiver til effektiv forvaltning, energibruk etc., noe som prinsipielt er problematisk, og trolig kostnadsdrivende. Slik det ser ut i dag, mener mange at det er lite sannsynlig at en vil få flere utenlandske aktører inn som leietakere på grunn av husleien.

Flere av dagens leietakere, og da særlig UNIS, har store vekstambisjoner. Vi har påpekt at det forutsetter en politisk vilje til å finansiere et økende aktivitetsnivå hos disse aktørene. I tillegg er det flere mindre leietakere som i dag har et kontor mest av strategiske årsaker, og som plutselig vil kunne etterspørre større lokaler dersom «muligheter» skulle dukke opp. Slike muligheter handler i realiteten mest om tilskudd fra staten, herunder finansiering av forskning. Det er også en forutsetning at staten opprettholder de gunstige skattebetingelsene på øygruppen. Uten statlige overføringer og økonomiske fordeler er det neppe grunnlag for noen aktivitet i Forskningsparken.

Når det er sagt, fremstår forskningsaktivitetene i bygget som relevante både ut fra et forskningspolitisk og et tilstedeværelseshensyn, og vi finner det derfor sannsynlig at staten vil opprettholde den på et eller annet nivå i overskuelig fremtid. Vi er mer usikre på omfanget av studentaktiviteten.

Med UNIS i spissen går man nå inn for et byggetrinn 3 som kan tilrettelegge for en ytterligere vekst i aktivitetsnivået. Det ligger utenfor denne evalueringen å vurdere behovet for et byggetrinn 3, men det er klart at dersom en nå ønsker å bygge opp et stort tilbud av universitetskurs med nesten 1000 studenter på Svalbard, kan ikke dagens bygg dekke dette behovet. Det kan heller ikke forventes av et formålsbygg at det er så fleksibelt. Det er tilrettelagt for utbygging på eksisterende tomt, og eksisterende bygg vil fortsatt benyttes til den aktiviteten det var tenkt for, slik at et byggetrinn 3 neppe vil redusere verdien av den investeringen som ble gjort i 2005.

Samlet vurdering er at levedyktigheten er god gitt dagens Svalbardpolitikk, selv om det er noen risikofaktorer på lang sikt. Det tilsvarer karakteren 5.

Så er det til slutt viktig å påpeke at levedyktigheten ikke kan fastslås før etter at hele driftsperioden er avsluttet. Vurdert noen få år ut i driftsfasen som vi gjør her, vil det således kun være snakk om en oppdatert forventning.

9 Samfunnsøkonomisk analyse

I lys av de overordnede målene som begrunner Forskningsparken, vurderer vi det som både faglig uforvarlig og lite interessant å skulle forsøke å prissette alle nytte- og kostnadsvirkninger og beregne den samfunnsøkonomiske lønnsomheten av prosjektet. Det finnes for eksempel neppe en faglig forvarlig eller fornuftig måte å måle betalingsvilligheten for suverenitetshevdelse på. Vi begrenser oss derfor til noen betraktninger rundt den samfunnsøkonomiske effektiviteten av det som skjer i Forskningsparken og som alternativt kunne skjedd på fastlandet.

9.1 Kostnadseffektivitet

Vi kjenner ikke til at det ble gjennomført noen samfunnsøkonomisk analyse i tidligfasen av prosjektet. Det var heller ikke identifisert flere alternative måter å nå de overordnede målene på. Da det ble besluttet at det skulle bygges en forskningspark, så ble det riktignok en lokalpolitisk debatt om lokaliseringen. Vi kan imidlertid ikke se at lokaliseringsvalget hadde nevneverdig betydning verken for måloppnåelsen eller kostnadseffektiviteten. Om noe, kan en si at den valgte lokaliseringen nede ved fjorden og ved inngangen til Longyearbyen, var godt egnet i et suverenitetsperspektiv.

For å gi noen betraktninger rundt den samfunnsøkonomiske effektiviteten av det som skjer i Forskningsparken, og som alternativt kunne skjedd på fastlandet, viser vi nedenfor en indikator på enhetskostnadene ved produksjonen av henholdsvis studenter og forskning ved universitetene på fastlandet og UNIS. Tallene er kun anslag, og det er blant annet en utfordring å fordele driftskostnadene helt korrekt mellom forskning og undervisning. På fastlandet har det kun vært mulig å få driftskostnadene etter lærested, ikke brutt videre ned på fakultets- og instituttnivå.

I tabell 9-1 nedenfor finner man tall for kostnad per studentårsverk (ett studentårsverk er 60 studiepoeng), og kostnad per publiseringspoeng etter lærested i 2013. Disse tallene for UNIS er basert på de totale driftskostnader hentet fra UNIS' årsrapport for 2013. Andelen av disse kostnadene som går til FoU er basert på beregninger gjort av NIFU. NIFU publiserer kun tall annet hvert år, derfor er den andelen som er blitt benyttet her fra 2011 (NIFU kommer med nye tall for 2013 i desember 2014). Publikasjonspoeng for UNIS er hentet fra forskningsinformasjonssystemet Cristin. De tallene som er beregnet for UNIS skal være gjort på tilsvarende måte som SSB har gjort for universitetene på fastlandet.

Man ser at kostnaden per studentårsverk er langt høyere ved UNIS sammenlignet med universitetene på fastlandet, om lag 280 000 mot under 200 000. På fastlandet er det Universitet i Tromsø som har høyest kostnad per studentårsverk i 2013. Den laveste kostnaden per studentårsverk har Universitet i Agder.

Kostnaden per publikasjonspoeng er også desidert høyest ved UNIS, om lag 1,8 mill. kroner. Blant universitetene på fastlandet er det universitet i Nordland som har høyest kostnad per publikasjonspoeng, nær 1,4 mill. kroner i 2013. Lavest kostnad per publiseringspoeng, er det universitet i Agder som har, tilnærmet 550 000 kroner.

Selv om kostnadstallene for universitetene som nevnt er aggregerte, og ikke korrigerer for at enkelte fag er mer ressurskrevende enn andre, gir dette en klar indikasjon på at det er dyrere med forskning og undervisning på Svalbard enn på fastlandet. På den annen side fremhever både studenter og ansatte at kvaliteten ved undervisningen på UNIS er høyere enn normalt, fordi en får tilgang til langt mer feltarbeid, større nærhet til forelesere, et stort spekter av gjesteforelesere etc. Informanter blant studentene sier at det er «luksus» å studere ved UNIS.

Tabell 9-1 Kostnad per studentårsverk og kostnad per publiseringspoeng etter lærested i 2013

Lærested	2013	
	Kostnad per studentårsverk (kr)	Kostnad per publikasjonspoeng (kr)
Universitetscenteret på Svalbard	282 386	1 846 700
Universitetet i Nordland	118 390	1 394 312
Universitetet i Stavanger	125 165	882 058
Universitetet i Agder	101 656	553 933
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	162 035	827 504
Universitetet i Tromsø	192 152	1 059 525
Universitetet i Oslo	176 460	794 957
Universitetet i Bergen	170 484	859 975
Universitetet for miljø- og biovitenskap	153 994	1 051 579

Kilde: SSB, UNIS, Cristin

Et annet moment, som alt er nevnt i kapittel 4, er at også byggekostnaden på Svalbard er høyere enn for tilsvarende bygg på fastlandet (en ser da bort fra mva.). Årsaken er selvsagt klimaet og de store avstandene til fastlandet. Samlet kostnad per kvadratmeter bygg for Forskningsparken lå på om lag 36.440 kroner per kvadratmeter sett i 2009-kroner. Til sammenligning utførte Statsbygg i 2011 en evaluering av 19 høyskoler, i hovedsak nybygg. I 2009-kroner lå pris per kvadratmeter bygg for disse høyskolene på mellom 19 000 og 37 000 kroner per kvadratmeter. Gjennomsnittsprisen per kvadratmeter lå på 31 400 kroner.³

Når en allikevel velger å bygge og drive i Longyearbyen, til tross for at kostnadseffektiviteten isolert sett er lav, kan dette forklares med at UNIS og Forskningsparken er en del av norsk Svalbardpolitikk. Man kunne tenke seg en situasjon hvor man ikke har noen utdanningsinstitusjon på Svalbard og i Longyearbyen, og heller satset på forskning etter en modell som er mer lik den Norsk Polarinstittutt følger med tilstedeværelse i høysesongen. Dette ville trolig vært mer kostnadseffektivt, men ville ikke bidratt til et helårssamfunn og en stabil bosetning på samme måte. UNIS bidrar til å skape et stabilt samfunn i Longyearbyen hvor både studenter og forskere er fastboende. Det ble

³ Dette er aggregerte tall som omfatter både nybygg og ombygging/tilpasning av gammel del av bygget, i tilfellet Svalbard forskningspark. Man må i tillegg ta forbehold om ulik behandling av tomtekostnader og andre type kostnader som burde vært holdt ute.

allerede i «Næringsplanen for Svalbard» i 1989 fremhevd at en styrkning av forskning i Longyearbyen ville bidra til å styrke bosetningen der. En av informantene sa det slik: «ut fra politiske mål er vel UNIS verdt pengene, selv om det blir litt dyrere sammenlignet med universitetene på fastlandet». Flere norske regjeringer av ulike farger synes å ha vært enige i dette.

Det kan stilles spørsmål ved om tilstedeværelse kunne vært oppnådd på en billigere måte for staten enn etablering av Svalbard forskningspark og satsingen på FoU, f.eks. ved å satse på utvikling av annen type næringsvirksomhet som i større grad har en markedsverdi og dermed er mindre avhengig av subsidier. Kulldriften og turismen er åpenbart to sektorer som allerede er viktig for lokalsamfunnet, dog er den første i tilbakegang. Strategisk næringsplan nevner flere nye muligheter, inklusiv olje- og gassaktivitet som det i dag ikke er åpning for. Det er muligheter for annen mineralutvinning enn kull både på Svalbard og havområdene rundt, og Longyearbyen kan med sin infrastruktur håndtere logistikk- og støttefunksjoner for slik aktivitet på Øst-Grønland. Klimaendringer kan åpne nye seilingsruter i Arktis og over Polhavet, og Svalbard med sin godt utbygde infrastruktur er da en naturlig inngangsport. Endring i sjøtemperaturen skaper også nye muligheter for marin sektor, og Longyearbyen kan også ivareta støtte- og logistikkfunksjoner for denne. Vi har ingen ambisjoner om å gi noen anbefalinger eller konklusjoner på dette området, og begrenser oss derfor til å peke på de muligheter som er nevnt.

9.2 Konklusjon om kostnadseffektivitet

På grunn av klimaet og avstanden til fastlandet er det dyrere å bygge på Svalbard enn på fastlandet. Det er også dyrere med forskning og undervisning på Svalbard sammenlignet med fastlandet. Ser man kun på kostnadssiden, er Forskningsparken derfor et lite kostnadseffektivt prosjekt. Dette blir forsvart ved at kvaliteten på undervisningen ved UNIS er høyere enn på fastlandet, og ikke minst ved at aktiviteten bidrar til opprettholdelse av et stabilt samfunn i Longyearbyen. Skiftende regjeringer har åpenbart funnet at Forskningsparken er verdt pengene ut fra politiske mål. Det kan likevel diskuteres om det finnes mer kostnadseffektive måter å oppnå tilstedeværelse på, enn etableringen av Svalbard forskningspark og en omfattende forsknings- og utdanningsaktivitet i Longyearbyen.

I en samlet vurdering av de samfunnsøkonomiske betraktningene gis karakter: 3

10 Konklusjoner

Kostnad var det høyest prioriterte resultatmålet, og prosjektet leverte bygget under styringsrammen til Statsbygg. Prosjektet ble ferdig i tide og kvaliteten var i hovedsak som planlagt.

Prosjektet hadde tre effektmål. I sum er disse oppnådd. Effektmålet «Bedre samordning og mer effektivt samarbeid mellom Norsk Polarinstittutt (NP) og Universitetet på Svalbard (UNIS)» er i rimelig grad oppnådd. Begge oppgir at samarbeidet er godt og at det har økt etter åpningen av Forskningsparken. Når det gjelder effektmålet «Bedre og mer effektiv informasjonsvirksomhet om Svalbards særegne forhold», er det neppe noen tvil om at informasjonsvirksomheten har fått et løft etter åpningen av Forskningsparken. Effektmålet «Synergieffekter ved utvikling og utveksling av kompetanse mellom UNIS, NP, sysselmannen på Svalbard og Svalbard museum» er klart oppnådd hva gjelder synergieffekter og utveksling av kompetanse med hensyn på logistikk og utstyr samt økning i Professor II stillinger og samarbeid om undervisning. Men når det gjelder utvikling og utveksling av kompetanse mellom Sysselmannen og de øvrige, er dette kun i begrenset grad oppnådd.

Etableringen av Forskningsparken hatt betydelige positive virkninger utover det som ligger i effektmålene. Virkningene har vært mest omfattende og positive for UNIS. Den økte kapasiteten medførte at UNIS kunne tilby flere studieplasser og ansette flere i vitenskapelige, tekniske og administrative stillinger. Mens UNIS i 2006 kunne tilby til sammen 43 kurs på Bachelor-, Master- og PhD nivå var tallet på tilbudte kurs i 2013 økt til 76. Økningen i antallet årsverk for fast ansatte i vitenskapelige, tekniske og administrative stillinger var fra 54 årsverk i 2006 til 85 årsverk i 2012. Antallet studenter er nesten doblet siden åpningen av Forskningsparken. I 2013 er andelen norske studenter 35 prosent som er betydelige lavere enn målet på 50 prosent. Andelen ansatte som er norske er 50 prosent. Den andre institusjonen som har hatt betydelige virkninger av Forskningsparken er Svalbard Museum, hvor besøkstallene økte fra 18 500 i 2005 til 30 000 i 2013. For øvrige institusjoner med lokaler i Forskningsparken har virkningene først og fremst vært muligheter til styrking av sin virksomhet på Svalbard, betydelig samhandling og utvikling av nettverk med andre forskningsinstitusjoner, bli en del av forsknings- og utdanningsaktiviteten ved UNIS, samt dra nytte av logistikkapasiteten i Forskningsparken og UNIS sikkerhetsopplæring. Etableringen av Forskningsparken har klart bidratt til en mer variert næringsutvikling, en styrking av befolkningsutviklingen og et mer variert sosialt miljø.

Investeringen i Forskningsparken var et relevant tiltak som kom på det riktige tidspunkt. Dette gjelder først og fremst i forhold til Svalbardpolitikken og målet om å markere norsk suverenitet på øygruppen. Det er bygningsmassen som først og fremst markerer tilstedeværelsen. Virksomheten i bygget har fått stor betydning for øvrig virksomhet i Longyearbyen. Vurdert i forhold til behovene til de forskjellige aktørene er konklusjonen at prosjektet er relevant og nyttig. Men det er et spørsmål om nytten står i et rimelig forhold til hva etableringen av Forskningsparken og driften av denne koster. Konklusjonen er at prosjektet primært er relevant i forhold til de overordnede behovene på nasjonalt nivå om tilstedeværelse, og mer sekundært i forhold til de lokale behovene som gjelder institusjonelt samarbeid, utviklingen av lokalsamfunnet og næringsvirksomheten. Prosjektet fremstår som relevant på mange områder, men det er trolig at man kunne ha oppnådd mye av det samme på en rimeligere og kanskje mer hensiktsmessig måte.

Prosjektets levedyktighet fremstår i dag som rimelig god. Bygget er godt vedlikeholdt i de første ni årene. Det har ikke vært vesentlige problemer, og utviklingen i drifts- og vedlikeholdskostnadene fremstår som akseptabel. En mener også å ha god kontroll på utviklingen i permafrosten, noe som er viktig da bygget står på påler. Om bygget er holdbart i et 60-årsperspektiv, er allikevel vanskelig å spå om da dette er svært lang tid. Dagens statsfinansierte leietakere synes ikke å ha noen innvendinger mot husleienivået. Men det er et problem at kostnadene til drift og vedlikehold

nærmest automatisk veltes over på eieren (staten) og at det ikke ligger noen insentiver til effektiv forvaltning, energibruk etc., noe som er prinsipielt problematisk og trolig kostnadsdrivende.

De samfunnsøkonomiske vurderinger i denne evalueringen er begrenset til noen betraktninger rundt den samfunnsøkonomiske effektiviteten av det som skjer i Forskningsparken og som alternativt kunne skjedd på fastlandet.

På grunn av klimaet og avstanden til fastlandet er det dyrere å bygge på Svalbard enn på fastlandet. Det er også dyrere med forskning og undervisning på Svalbard sammenlignet med fastlandet. Ser man kun på kostnadssiden, er Forskningsparken og aktiviteten der lite kostnadseffektiv. Dette blir forsvart ved at kvaliteten på undervisningen ved UNIS er høyere enn den normalt vil være ved universitet på fastlandet. Forskningsparken har også styrket norsk tilstedeværelse på Svalbard og bidratt til opprettholdelse av et stabilt samfunn i Longyearbyen. Flere mener derfor at Forskningsparken er verdt pengene ut fra politiske mål. Det kan likevel diskuteres om en kunne valgt mer kostnadseffektive måter å oppnå tilstedeværelse på, enn etableringen av Svalbard Forskningspark og satsingen på undervisning og FoU der.

I avsnitt 3.3 er beskrevet hvordan man for de enkelte evalueringskriterier har konkludert karaktergivning fra 1 til 6, hvor 1 indikerer at prosjektet er mislykket i forhold til vedkommende evalueringskriterium og 6 indikerer at det er særdeles vellykket. Tabell 9.1 sammenfatter evalueringsteamets karaktergivning.

Tabell 10-1 Karaktergivning for evalueringskriteriene

1. Produktivitet	2. Måloppnåelse	3. Virkninger	4. Relevans	5. Levedyktighet	6. Samfunnsøkonomi
6	4	5	5	5	3

Vedlegg 1. Personer som er intervjuet

Navn	Funksjon	Organisasjon
Arne Hovden	Underdirektør	Kunnskapsdepartementet
Arne Moi	Seniorrådgiver	Kunnskapsdepartementet
Rolf Larsen	Avdelingsdirektør	Kunnskapsdepartementet
Erling Dietrichson	Seniorrådgiver	Kunnskapsdepartementet
Gunnar Sand	Strategidirektør Direktør UNIS 2006 - 2012	SINTEF
Ole Arve Misund	Direktør	UNIS
Fred Scancke Hansen	Direktør sikkerhet og logistikk	UNIS
Vidar Kemnitz	Driftsingeniør	SvalSat
Håvard Hansen	Operasjonsleder	Norsk Polarinstitut
Bente Næverdal	Eiendomsforvalter	Statsbygg
Halvard Ranestad	Seniorrådgiver	Svalbard Science Forum
Marianne Johansen	Rådgiver	Svalbard Science Forum
Tora Hultgren	Direktør	Svalbard Museum
Christin Kristoffersen	Leder	Longyearbyen lokalstyre
Odd Olsen Ingerø	Sysselmann	Sysselmannen på Svalbard
Guri Tveito	Miljøvernsjef	Sysselmannen på Svalbard
Sverre Indredavik	Administrasjonssjef	Sysselmannen på Svalbard
Halvard Boholm	Site Leader	EISCAT
Espen Helgesen	Avdelingsingeniør	EISCAT
Ola Hjelløkken	Avdelingsingeniør	EISCAT
Morten Often	Letesjef	Store Norske Spitsbergen Grubekompani
Malte Jochmann	Senior Geolog	Store Norske Spitsbergen Grubekompani

Kim Holmén	Internasjonal direktør	Norsk Polarinstitut
Roy B. Bruun	Seniorrådgiver	Norsk Polarinstitut
Ole Solnørdal	Regiondirektør	Statsbygg
Thor Bjørn Arlov	Seniorrådgiver	NTNU
Lasse Lønnum	Direktør	Universitetet i Tromsø
Ivan Ahlquist	Leder stasjon Tromsø	Havforskningsinstituttet
Stein Sandven	Direktør	Nansen Environmental and Remote Sensing Center (NERSC)
Salve Dahle	Direktør	Akvaplan

Vedlegg 2. Referanseliste

UNIS Annual Report 2005	UNIS, mai 2006
UNIS Annual Report 2006	UNIS, april 2007
Styringsdokument	Statsbygg, 13.02.2005
St.prp. Nr. 63 (2003-2004) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2004	Finansdepartementet, 11.05.2004
Sluttrapport Svalbard forskningspark	Statsbygg, 14.05.2008
Sammendrag fra Svalbard forskningspark	Statsbygg, 2005
KS-rapport Svalbard forskningspark	HolteProsjekt, 19.11.2003
Diverse presseklipp	2005 - 2014
Ferdigmelding Svalbard Forskningspark	Statsbygg, 2006
Diverse dokumenter fra sluttrapportering	Statsbygg, 30.09.2005
The University Centre in Svalbard, 1993 - 2012	NIFU – UNIS, 24.08.2013
UNIS Annual Report	UNIS, 24.02.2013
St.meld.nr.22 (2008-2009) Svalbard	Justis- og politidepartementet, 17.04.2009
Prop 1 S (2013-2014) Svalbardbudsjettet	Justis- og politidepartementet, 27.09.2013
Ot.prp. nr. 105 (2004-2005) Om endring i lov om Svalbard	Justis- og politidepartementet, 24.06.2005
St.meld. nr 20 (2004-2005) Vilje til forskning	18.03.2005
UNIS Strategic Plan	UNIS, 2013
Årsberetning Longyearbyen lokalstyre	Longyearbyen lokalstyre, februar 2014
Samfunns- og næringsanalyse Svalbard	NIBR, desember, 2013
St meld 13 (2006-2007) Et aktivt og langsiktig eierskap	Nærings- og handelsdepartementet, 12.08.2006
Meld. St. 27 (2013-2014) Et mangfoldig og verdiskapende eierskap	Nærings- og fiskeridepartementet, 20.06.2014
St meld nr 42 (1992-93) Norsk polarforskning	Miljøverndepartementet, 07.05.1993

St meld nr 9 (1999-2000) Svalbard	Justis- og politidepartementet, 29.10.1999
St meld nr 39 (1998-99) Forskning ved et tidsskille	Kirke-, utdanning og forskningsdepartementet, 11.06.1999
Universitetet på tundraen, UNIS 1993 – 2003	Thor Bjørn Arlov (red.), Universitetscenteret på Svalbard AS, 2003
Statens eierberetning	Nærings- og handelsdepartementet, 2012
Svalbards historie	Thor Bjørn Arlov, Tapir Akademisk Forlag, 2003
Norsk Polarforskning. Forskningsrådets policy 2014- 2023	Forskningsrådet, november 2013
Riksrevisjonens undersøkelse om utnyttelse av infrastruktur til forskning i norske områder i Arktisk	Riksrevisjonen, 29.09.2014
Strategisk næringsplan for Svalbard	Multiconsult, 10.04.2014
Norsk polarforskning Forskningsrådets policy for 2014 - 2013	Forskningsrådet, november 2013
Dette er Svalbard Hva tallene forteller	Statistisk sentralbyrå, april 2012
Spenning om avgjørelse i Arktis.	R. Gustad, Nordlys, 28.11.2001
Samling på Svalbard	S.W. Normannsen, . Dagens Næringsliv, 21.01.1999
Project evaluation and the project appraisal system	L.J. Rosenberg, , Fry Consultants Inc., USA, 1970
Ettrevaluering av store investeringsprosjekter. Konklusjoner, erfaringer og råd basert på pilotevaluering av fire prosjekter	G. H. Voden og K. Samset, Concept rapport nr. 30, NTNU, 2013
UNIS, Course catalogue 2014-15	The University Centre in Svalbard, 2014
FRAM-the High North Research Centre for Climate and the Environment,	FRAM FORUM 2014, Tromsø, 2014
Norsk Polarinstitutt, Årsmelding 2013	Norsk Polarinstitutt, Tromsø, 2014

Vedlegg 3. Kostnader betalt av leietakerne til Statsbygg, 2007-2013, fordelt på fem poster

Leietaker	År	Husleie	Innvendig vedlikehold	BAD	Energi	Renhold
UNIS	2013	15 596 841	175 368	1 053 347	1 602 018	867 215
	2012	15 454 729	173 375	652 916	1 470 090	794 948
	2011	15 312 289	171 383	675 511	1 458 622	801 244
	2010	15 083 534	168 194	593 432	1 223 139	756 421
	2009	14 871 676	165 670	689 810	1 379 797	739 310
	2008	14 337 918	160 488	559 889	1 035 588	665 383
	2007	13 956 143	158 097	764 612	857 287	676 569
NP	2013	4 310 654	56 311	272 904	511 282	221 726
	2012	4 271 377	55 671	208 377	469 178	253 707
	2011	4 232 010	55 031	215 907	465 518	255 716
	2010	4 168 786	54 008	189 394	390 363	241 411
	2009	4 118 584	53 197	220 784	440 361	235 318
	2008	4 014 888	51 533	178 688	330 507	212 356
	2007	3 966 885	50 765	244 026	273 602	215 926
Muséet	2013	7 643 113	94 159	506 162	858 335	371 303
	2012	7 573 471	93 089	349 822	787 650	425 920
	2011	7 503 670	92 018	362 463	781 506	429 294
	2010	7 391 571	90 307	270 853	655 388	405 278
	2009	7 302 558	88 951	370 650	739 272	395 049
	2008	7 118 697	86 169	299 980	554 851	356 501
	2007	7 033 585	84 885	409 666	459 321	362 494

Kilde: Statsbygg region nord